

POKUSY
SŁAWY s. 20

WIZERUNKI JEZUSA
MIŁOSIERNEGO s. 34

HISTORIA POLSKI
W FILMACH s. 18

O. JACEK SALIJ: JAWNOŚĆ
SĄDU OSTATECZNEGO s. 38

13.11.2022
nr 46 (889)
cena 5 zł
(w tym 8% VAT)
NR INDEKSU 205 109
ISSN 1734-9079
www.idziemy.pl

idziemy

Episkopat po nowemu

s. 10

Wyniszczająca wojna w Ukrainie

ODEBRAŁA IM MOŻLIWOŚĆ GODNEGO ŻYCIA.
POTRZEBUJĄ NASZEJ POMOCY, ABY
PRZETRWAĆ TEN NAJTRUDNIEJSZY CZAS.

W RAMACH PROGRAMU RODZINA RODZINIE

Caritas Polska przekazuje comiesięczne wsparcie gotówkowe najuboższym mieszkańcom Ukrainy. **Opieką objętych zostało ponad 500 rodzin bezpośrednio dotkniętych skutkami wojny.**

Otrzymane środki pozwolą rodzinom stanąć na nogi po ogromnej tragedii, jaka je spotkała. Wesprzyj działania Caritas i pomóż im odbudować zniszczone życie.

wyślij

SMS

o treści
RODZINA

pod numer

4260

aby dowiedzieć się,
jak pomóc rodzinom
w Ukrainie

Dokonaj wpłaty lub zadeklaruj
regularne wsparcie na stronie
caritas.pl/rodzina

ks. Henryk Zieliński

Księżowskie eldorado

Sensacjami o podwójnych księżowskich emeryturach jesteśmy epatowani od ponad roku. Co ciekawe, te same teksty, z nieco tylko zmodyfikowanymi tytułami, pojawiły się drukiem w wielu bulwarówkach i na wielu portalach. Na niektórych zresztą po kilka razy w ciągu zaledwie paru miesięcy. Wygląda to, jakbyśmy mieli do czynienia z zaplanowaną kampanią dezinformacji i oszczerstw. Zaczęło się od sensacyjnej publikacji w „Super Expressie” w sierpniu 2021 r., czyli w sezonie ogórkowym.

Czego można się „dowiedzieć” z owych tekstów? Już w tytule autorka na jednym z portali ogłasza: „Emerytur zazdroszczą im nawet górnicy. Polacy wściekli się, gdy wyszło na jaw, jaką kasę wypłaca księżom państwo”. W nieco tylko mniej sensacyjnym tonie brzmi tytuł na portalu Business Insider: „Zarobki księży nie są znane, ale wiadomo, ile wynosi ich emerytura. Można się zdziwić”. Bzdury o podwójnych emeryturach wypłacanych księżom z ZUS i z Funduszu Kościelnego powtarza nie tylko znany już z nonszalancji wobec faktów onet.pl, ale także zdawałoby się profesjonalny portal ekonomiczny money.pl.

Ostatnie publikacje z tej serii ukazały się 23 października tego roku – ponoć na „Dzień Kapłana”. Nawiasem mówiąc, jako kapłan w Kościele rzymskokatolickim od 37 lat pierwszy raz o takim „Dniu” słyszę. Cytując Stanisława Bareję, chyba to jakaś „nowa świecka tradycja”. Z tą tylko różnicą, że Bareja był genialnym reżyserem niezapomnianych komedii, autorzy zaś i powielacze wspomnianych paszkwili (nie nazwę ich dziennikarzami) albo nie zadali sobie trudu zaznajomienia się z faktami, albo cynicznie nimi manipulują.

Rzekomo „podwójna” emerytura księży miałaby polegać na tym, że po ukończeniu 65 lat mieliby dostawać świadczenie z ZUS, a po ukończeniu 75. roku życia – dodatkowe świadczenie z Funduszu Kościelnego. Łączne wypłaty z obydwu „państwowych” źródeł na rękę każdego księdza emeryta wynosiłyby według wspomnianych publikacji ponad 5 tys. zł miesięcznie. W przypadku biskupa miałyby to być nawet 10 tys. zł. Zabrakło tylko wspomnienia o „trzynastce” i „czternaście”, którymi PiS hojnie obdarowuje potencjalny elektorat.

A jakie są fakty? Podwójne są nie świadczenia emerytalne, ale źródła finansowania składek emerytalnych tylko tych duchownych, którzy nie mają umów o pracę. W przypadku duchownych zatrudnionych na cały etat jako katecheci, wykładowcy akademicy, kapelani wojskowi, szpitalni i więzienni, jako pracownicy kurii i innych instytucji, albo wreszcie jako dziennika-

rze – jak piszący te słowa – ubezpieczenie emerytalne wygląda identycznie jak w przypadku każdego innego pracownika. Identyczne są również warunki przechodzenia na emeryturę.

Trochę inaczej mają się sprawy duchownych pracujących wyłącznie w duszpasterstwie parafialnym lub prowadzących życie konsekrowane w klasztorach. Są oni ubezpieczeni w tym samym ZUS, co większość Polaków, ale od najniższych wynagrodzeń ogłoszonych przez rząd na dany rok. We własnym zakresie pokrywają tylko 20 proc. należnych składek do ZUS, a kolejne 80 proc. pokrywa ośławiony Fundusz Kościelny, który w identyczny sposób dofinansowuje składki wszystkich legalnie działających w Polsce duchownych chrześcijańskich i niechrześcijańskich.

W efekcie tego duchowni, jak wszyscy inni, po osiągnięciu ustawowego wieku emerytalnego mogą korzystać z emerytury wypłacanej przez ZUS. W przypadku tych, którzy nie mieli umowy o pracę i ich składki były dofinansowane z Funduszu Kościelnego, otrzymywane przez nich świadczenia emerytalne są najniższymi z możliwych. Według informacji na portalu ZUS jest to aktualnie 1338,44 zł brutto, z czego emeryt dostaje 1217,98 zł. Tak wygląda to księżowskie eldorado.

Oczywiście, podobnie jak inni, również duchowni będący emerytami mogą dalej pracować. Prawo kościelne poleca, aby składali rezygnację z piastowanych urzędów kościelnych na ręce swoich przełożonych po ukończeniu 75 lat. Nie wiąże się to jednak z otrzymaniem dodatkowych świadczeń emerytalnych, poza możliwością ubiegania się w ZUS – jak wszyscy emeryci – o dodatek pielęgnacyjny w wysokości 256,44 zł. Księża mogą dodatkowo i na własny koszt oszczędzać na emeryturę w tzw. trzecim filarze. Ale to wszystkim wolno.

Czy są zatem w Polsce duchowni, którzy mają wysokie emerytury? Co do zasady nie ma. Są tylko bardzo nieliczni generałowie i inni wysokiej rangi oficerowie, profesorowie wyższych uczelni – nierzadko zagranicznych – którzy pobierają takie same emerytury, jak ich świeccy koledzy, chociaż są duchownymi.

henryk.zielinski@idziemy.com.pl

13.11.2022 **idziemy** w numerze:

TEMAT NUMERU

Episkopat po nowemu – o zmianach w statucie KEP mówi bp Krzysztof Wętkowski s. 10

Biskupi parlament? – czym jest i jak działa KEP s. 12

MOJA WIARA

Pokusy sławy – rozmowa z o. Józefem Augustynem SJ o kaznodziejach „celebrytach” s. 20

O. Salij: Jawność sądu ostatecznego s. 38

Poszukiwanie najpiękniejszej wersji obrazu Jezusa Miłosiernego s. 34

NA CZASIE

Energetyka jądrowa – rozmowa z Marcinem Roszkowskim s. 4

Prof. Dadak: Rozpad światowego porządku s. 36

WARTO WIEDZIEĆ

Historia widziana w kinie s. 18

Ucz się, Jasiu! – wpływ rodziny na edukację dzieci s. 23

Listopad 1918 – gdy władza leżała na ulicy s. 42

Niedobór i nadmiar śliny s. 43

Czytanie nie kończy się na papierze! Najnowsze wiadomości i opinie na stronie www.idziemy.pl.

E-wydanie tygodnika można zakupić na stronach: www.eprasa.pl, www.egazety.pl.

Zapadły decyzje o budowie elektrowni atomowej w Polsce. Czy jest to dla nas bezpieczny projekt?

Na pewno mocno zadziałał na naszą świadomość wybuch elektrowni jądrowej w Czarnobylu w 1986 r. Jeżeli chodzi o bezpieczeństwo nowych projektów opartych na energii atomowej, to znajdujemy się dziś w zupełnie innym miejscu. Czarnobyl jest dla nas dramatycznym przykładem technologii, z której nie będziemy korzystać. Bezpieczeństwo elektrowni w Fukushima stało na bardzo wysokim poziomie, wybuch spowodowany został trzęsieniem ziemi i tsunami. Rośnie społeczna aproba dla budowy elektrowni atomowej, co niesie ze sobą decyzje polityków i biznesu. Trzeba pamiętać, że w krót-

fot. arch. Instytut Jagielloński

nie środowiska. Oczywiście część tych „odpadów” wykorzystujemy w budownictwie. W porównaniu z korzystaniem z węgla kamiennego wielkość odpadów promieniotwórczych jest nieporównywalnie mniejsza jeżeli chodzi o wolumeny, a przez to i szkodliwość. Mamy w Polsce miejscowości odpowiednio przygotowane do składowania odpadów promieniotwórczych.

Czy po wybudowaniu wszystkich reaktorów elektrowni atomowej będą w Polsce wygaszane niektóre kopalnie węgla?

To nie kopalnie emitują dwutlenek węgla, tylko elektrownie, które go spalają. Myślę, że duża część bloków będzie wygasza-

Energetyka jądrowa

Z **Marcinem Roszkowskim**, prezesem Instytutu Jagiellońskiego,
rozmawia Irena Świerdzewska

kiej perspektywie, bo już w połowie lat 30., będziemy mieć bardzo duże braki energii. Skończy się węgiel brunatny, będziemy mieli braki tzw. mocy pracującej w podstawie. Elektrownia atomowa to jeden ze sposobów na uzupełnienie tych braków.

W jakim stopniu sześć reaktorów jądrowych może zaspokoić zapotrzebowanie Polski na energię?

Zastąpienie pod względem wydajności elektrowni w Turowie i Bełchatowie wymaga wyprodukowania 7 gigawatów mocy. Tyle mniej więcej mieści się w spektrum, które rząd założył trzy lata temu w przygotowanej strategii energetycznej. Powinniśmy mieć od sześciu do dziewięciu dużych bloków. Od zatwierdzenia ostatniej strategii dużo się zmieniło, jeśli chodzi o technologie odnawialne, technologie alternatywne do konwencjonalnych. Natomiast nikt na razie nie wymyślił nic lepszego w tzw. podstawie, czyli takich bloków, które pracują non stop. Elektrownia jądrowa może zaspokoić ok. 25–30 proc. zapotrzebowania energetycznego, czyli prawie 52 terawatogodzin, wobec ok. 170 terawatogodzin, które zużywamy.

Nasi sąsiedzi – Niemcy, Czesi, Litwini, Białorusini – wybudowali elektrownie jądrowe na obrzeżach państw, często blisko naszych granic. Dlaczego lokujemy inwestycję w okolicach Konina, w samym środku Polski?

Konin jest dobrą lokalizacją; tam znajduje się część dawnego zagłębia węgla brunatnego, które jest powoli wygaszane. W związku z tym znajduje się tam gotowa infrastruktura elektroenergetyczna. Przewaga miejsca nad innymi lokalizacjami jest więc duża, nie trzeba budować od podstaw linii przesyłowych i dystrybucyjnych.

Czy nie można byłoby skorzystać z zaplecza planowanej i niezrealizowanej elektrowni atomowej w Żarnowcu, na północnym krańcu Polski?

Biorąc pod uwagę infrastrukturę przesyłową energii, pomysłów na elektrownię z udziałem państwowych spółek jest kilka. Żarnowiec i okolice są cały czas brane pod uwagę. To miejsce ma dobry dostęp do wody, a więc do możliwości chłodzenia, co jest istotne w procesie produkcji energii atomowej. Dobre są wskazania badań geologicznych tego miejsca, wykonanych jeszcze w czasach PRL. Rozbudowywana jest infrastruktura przesyłowa i będzie możliwość dodania tej mocy do całego planowego systemu dystrybucji energii wyprodukowanej z atomu.

A jak poradzimy sobie z odpadami promieniotwórczymi?

Każda działalność człowieka w energetyce oddziałuje na środowisko. 15 proc. spalanego węgla zostaje w formie żużli, pyłu i innych zanieczyszczeń powietrza. Rocznie zużywamy ok. 65 mln ton węgla, co znaczy, że prawie 10 mln ton z tej ilości stanowi zanieczyszcze-

na, ale część tych instalacji zostanie, tak jak dzieje się w Niemczech i w innych krajach europejskich. Przewidywania wskazują, że docelowo w 2050 r., a nawet wcześniej, węgiel wypadnie z naszego miksu energetycznego, zarówno z powodu kosztów środowiskowych, emisyjnych, jak i przez to, że co roku mniej go wydobywamy. W przypadku węgla kamiennego przez ostatnie 30 lat wydobycie spada o 2–4 proc. rocznie. Rozdzielmy sektor wydobywczy od sektora wytwórczego produkującego energię elektryczną czy ciepłą.

Spośród trzech kandydatów do realizacji elektrowni atomowej wybraliśmy USA i Koreę Południową. Sądzi Pan, że odrzucenie – na przestrzeni ostatnich lat po raz kolejny – partnerstwa Francji odbije się na sprawach Polski w UE?

Oferta europejskich świadczeń z ostatnich lat jest droższa, niż przewidywano, i ma dłuższe harmonogramy realizacji, niż zakładano. Decydując się na daną technologię, wybieramy partnera, do którego trafią setki miliardów złotych, a nawet euro. Jest to też „wybór geopolityczny”. Wybraliśmy Amerykanów, którzy są już zaangażowani w sektor energetyczny, w odnawialne źródła energii, a przede wszystkim w obronę militarną naszego regionu. Korea Południowa, z którą rozpoczęliśmy negocjacje odnośnie do zakupów uzbrojenia, też ma technologie związane z budową elektrowni atomowej. Istotna jest dla nas w tej dziedzinie dywersyfikacja. Pod wieloma względami inwestycja w energię atomową nie jest łatwym projektem.

Chrystus dla was stał się Cubogim – te słowa z Druhiego Listu św. Pawła do Koryntian stanowią motto VI Światowego Dnia Ubogich, który przypada w niedzielę 13 listopada.

„Kilka miesięcy temu świat wychodził z burzy pandemii, ukazując znaki ożywienia ekonomicznego, które mogłoby przynieść ulgę milionom osób wpędzonych w biedę z powodu utraty pracy. (...) Oto jednak nowe nieszczęście pojawiło się na horyzoncie, nakładając na świat inny scenariusz wydarzeń. Wojna na Ukrainie dołączyła do wojen regionalnych, które w ostatnich latach sięgają śmierci i zniszczenia” – pisze papież, po czym dodaje: „Iluż to biednych rodzi niedorzeczność wojny!”. Są to osoby deportowane, zmuszone do ucieczki, pozbawione środków do życia.

Franciszek przypomina zbórkę na rzecz ubogich z Je-

fot. Caritas Polska

Światowy Dzień Ubogich

rozolimy, którą zorganizował apostoł Paweł. Szczodrze zaangażowali się w nią chrześcijanie z Koryntu. A gdy rozmach inicjatywy osłabł, Paweł napisał do nich, zachęcając do hojności. W tym kontekście papież odnosi się do aktualnej sytuacji.

„Myślę w tej chwili o dyspozycyjności, którą w ostatnich latach okazały całe narody, otwierając drzwi, by przyjąć miliony uchodźców wojennych na Bliskim Wschodzie, w Afryce Środkowej, a obecnie na Ukrainie. Rodziny otworzyły na oścież drzwi

swoich domów innym rodzinom, a wspólnoty przyjęły ze szczodrością wiele kobiet i dzieci, aby zaoferować należną im godność” – pisze. Zauważa jednak związane z tym trudności: „Narody, które przyjmują uchodźców, są coraz bardziej znużone, starając się, by pomoc była ciągła; rodziny i wspólnoty zaczynają odczuwać ciężar sytuacji, która wykracza już poza sytuację kryzysową. To jest właśnie moment, aby nie odpuścić i by odnowić początkową motywację. To, co rozpoczęliśmy, należy doprowadzić do końca z tą samą

odpowiedzialnością” – zachęca Ojciec Święty. I dodaje, że „solidarność polega bowiem właśnie na tym: podzielić się tym, czego mamy niewiele, z tymi, którzy nic nie mają, tak aby nikt nie cierpiał”.

Tak jak w przypadku Koryntian chodzi jednak o coś więcej niż pomoc materialną – wsparcie biednych ma być znakiem miłości właściwej uczniom Chrystusa, który sam zechciał stać się ubogim. A Jego ubóstwo ubogaca nas.

Światowy Dzień Ubogich ustanowił w 2016 r. papież Franciszek w liście apostołskim „Misericordia et Misera”. To wydarzenie „również w tym roku staje się na nowo swego rodzaju pozytywną prowokacją, która ma nam pomóc w refleksji nad naszym stylem życia oraz nad wieloma wymiarami ubóstwa, które pojawiają się w tym obecnym momencie dziejowym” – podkreślił Ojciec Święty. /bs

Piotr Kościński

Syjonisci idą do rządu

Po kolejnych wyborach parlamentarnych w Izraelu do władzy powraca Benjamin Netanjahu. Ale by utworzyć rząd, musi sprzymierzyć się z ultraprawicowymi syjonistami, co może podsyć konflikt na Bliskim Wschodzie i doprowadzić do osłabienia tradycyjnie silnych więzów z USA. Gdy ten numer tygodnika „Idziemy” od dawaliśmy do druku, blok Netanjahu mógł liczyć na ponad sześćdziesiąt miejsc w liczącym 120 deputowanych Knesecie.

Izraelska ordynacja zakłada bardzo niski próg wyborczy, wynoszący zaled-

wie 2 proc. Oznacza to, że do Knesetu dostaje się wiele małych partii. I te większe muszą mozolnie budować koalicje, ubiegając się o poparcie niewielkich ugrupowań. Tak jest i teraz. Netanjahu potrzebuje głosów posłów z partii Religijny Sy-

jonizm, wcześniej znanej pod nazwą Unia Narodowa.

Jednym z przywódców Religijnego Syjonizmu jest Becael Smotricz, współautor projektu wprowadzającego w Izraelu prawo oparte na Torze, nastawiony zdecydowanie antyraryjsko. Nawoływał m.in. do wprowadzenia segregacji w szpitalach położniczych, chciał też zezwolić policji i wojsku na zabijanie palestyńskich demonstrantów.

Z kolei polityczny partner Smotricza Itamar Ben-Gwir miał do niedawna w swym domu portret Barucha Goldsteina, terrorysty, który

w 1994 r. dokonał masakry w meczecie w Hebronie, zabijając 29 i raniąc 150 Palestyńczyków. Chce przyłączenia do Izraela okupowanego Zachodniego Brzegu Jordanu i likwidacji Autonomii Palestyńskiej. Wzywa też do deportacji „nielejalnych” obywateli Izraela.

Teraz złagodził swoje wystąpienia. Przekonuje, że nawet jego przeciwnicy polityczni są „braćmi”. Mówił tak na powyborczym wiecu, a jego przemówienie przerywane było okrzykami tłumu: „śmierć terrorystom!”. Ale w nowym rządzie chce być ministrem policji, co oznaczałoby zaostrzenie konfliktu izraelsko-palestyńskiego.

Ben-Gwir jest też niechętnie widziany w USA. Nie lubi go żydowska diaspora, niechętnie spogląda na niego administracja Joeego Bidena. „Przyjrzyjcie się historii

Ben-Gwira, jego działaniom, jego wypowiedziom. To nie jest ktoś, kogo chcemy widzieć w [izraelskim] rządzie” – tak miał powiedzieć cytowany przez gazetę „Israel Hayom” anonimowy przedstawiciel amerykańskiej administracji.

Można się więc spodziewać, że na Bliskim Wschodzie będzie gorąco. Tymczasem USA, tradycyjnie wspierające Izrael, a także Rosję, sojusznik reżimu Baszara Asada w Syrii, zaangażowane są gdzie indziej.

Dla Polski sytuacja zmienia się niewiele. Dotychczasowy premier Jair Lapid znany jest z antypolskich wypowiedzi, ale Netanjahu nie jest od niego lepszy. Dla radykalnych syjonistów relacje z naszym krajem są raczej drugorzędne, co nie oznacza, że możemy się nimi nie przejmować.

By utworzyć rząd, Netanjahu musi sprzymierzyć się z ultraprawicowymi syjonistami.

W SKRÓCIE

■ **Nowe papieskie podróże.** Papież Franciszek zapowiedział 1 listopada, że na początku lutego przyszłego roku odwiedzi Demokratyczną Republikę Konga i Sudan Południowy. Do obu tych afrykańskich krajów miał pojechać w lipcu, ale podróż została odwołana z powodu kłopotów Ojca Świętego ze zdrowiem.

■ **Przełom w bezpieczeństwie.** Sekretarz stanu USA Antony Blinken powiedział, że porozumienie w sprawie elektrowni jądrowej w Polsce to przełomowy moment dla europejskiego bezpieczeństwa energetycznego.

■ **USA ostrzegają Rosję.** Stany Zjednoczone odpowiedzą na każdy atak Rosjan na amerykańską infrastrukturę – zapowiedział rzecznik Rady Bezpieczeństwa Narodowego USA John Kirby. Odnosił się w ten sposób do gróźb Kremla, który ostrzegł, że satelity USA mogą stać się celem rosyjskich ataków.

■ **Aresztowany domniemany zabójca.** Aresztowano agenta rosyjskich służb, który miał za zadanie zamordować ministra obrony Ukrainy Ołeksija Reznikowa i szefa ukraińskiego wywiadu wojskowego (HUR) Kyryło Budanowa – poinformowało biuro Prokuratora Generalnego Ukrainy. Do aresztowania doszło w obwodzie wołyńskim na północnym zachodzie Ukrainy.

■ **Przed sądem rewolucyjnym.** Około tysiąca osób biorących udział w ogólnokrajowych protestach w Iranie zostanie postawionych przed Sądem Rewolucyjnym w Teheranie – podała w poniedziałek półoficjalna agencja Tasnim.

■ **Babisz wystartuje.** Były premier Czech Andrej Babisz zgłosił kandydaturę w wyborach prezydenckich, których pierwsza tura odbędzie się 13 i 14 stycznia 2023 r. Według sondaży Babisz może liczyć na pewne miejsce w pierwszej turze, w drugiej turze jego zwycięstwo nie jest pewne.

■ **Litwa naprawi.** Na Litwie zostanie wyremontowanych co najmniej dwanaście samobieżnych haubic Panzerhaubitze 2000, uszkodzonych na froncie, a wcześniej przekazanych przez zachodnich sojuszników Ukrainie walczącej z rosyjską inwazją.

■ **Antysemityzm w Niemczech.** Według władz Niemiec każdego dnia w tym kraju popełnianych jest średnio około pięciu przestępstw antysemickich. W tym roku zarejestrowano już 1555 takich przestępstw.

■ **Okuliści dla Afryki.** Pierwsze operacje usunięcia zaćmy przeprowadzili pomyślnie polscy lekarze w uruchomionym w tym celu szpitalu okulistycznym w Kiabakari w Tanzanii. To już jubileuszowa XXX misja Fundacji Okuliści dla Afryki, która od dziesięciu lat pomaga mieszkańcom Afryki pozbawionym dostępu do specjalistycznego leczenia chorób oczu.

MARsze WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH

W najbardziej katolickim państwie azjatyckim, Filipinach, parafie katolickie organizują Marsze Wszystkich Świętych, które mają być alternatywą dla obchodów Halloween. Dzieci w kostiumach reprezentujących świętych rzymskokatolickich przechodzą ulicami

w krótkiej procesji zwanej Paradą Świętych w Quezon City. Wydarzenie jest okazją do poszerzenia wiedzy na temat świętych i błogosławionych oraz epok, w których żyli. To także czas na modlitwę wstawienniczą za ich przyczyną.

LEWICOWY PREZYDENT BRAZYLII

Były prezydent Brazylii, 77-letni Luiz Inacio Lula da Silva, wygrał wybory prezydenckie w tym kraju. Lewicowy polityk otrzymał w drugiej turze 50,83 proc. głosów, podczas gdy jego rywal, urzędujący szef państwa, związany z prawicą Jair Bolsonaro – 49,17 proc. Luiz Inacio Lula da Silva po raz pierwszy prezydentem został 27 października 2002 r., zdobywszy 61 proc. głosów. W czasie jego kadencji w Brazylii odnotowano zmniejszenie długu publicznego, obniżenie inflacji czy też spadek stopy bezrobocia i podniesienie płacy minimalnej. Dobre wyniki gospodarcze zapewniły Luli reelekcję w roku 2006. Po zakończeniu

obydwu kadencji kilka lat spędził w więzieniu za korupcję. Ostatecznie został niewinny przez Sąd Najwyższy, co umożliwiło mu startowanie w obecnych wyborach.

TRAGEDIA W SEULU

Podczas obchodów Halloween w Seulu doszło do tragedii, w której zginęło 156 osób, a kilkudziesiąt zostało rannych. Gdy tłum młodych ludzi zgromadził się na ulicach miasta, wybuchła panika i doszło do wzajemnego trawienia się. Wiele osób się udusiło. Wśród ofiar byli obcokrajowcy ze Szwecji, Norwegii,

Iranu, Chin. W Korei ogłoszono żałobę narodową. – Módlmy się do zmartwychwstałego Pana także za tych, zwłaszcza ludzi młodych, którzy zginęli minionej nocy w Seulu z powodu tragicznych skutków nieoczekiwanej paniki tłumy – powiedział papież Franciszek w niedzielę po modlitwie „Anioł Pański”.

fot. PAP/EPN/Karina Salo

ABP MOKRZYCKI WE LWOWIE

Mimo trwającej na Ukrainie wojny metropolita lwowski abp Mieczysław Mokrzycki (na zdjęciu) odprawił Mszę świętą na Cmentarzu Obrońców Lwowa w Uroczyszcze Wszystkich Świętych. – W tym dniu modlimy się do wszystkich naszych świętych o ich wstawiennictwo i orędownictwo. W tym roku

w sposób szczególny prosimy o ustanie wojny w Ukrainie. Dzień zaduszny jest dla katolików na Ukrainie dniem modlitwy za tych, którzy zginęli podczas obecnej wojny i którym winniśmy wdzięczność (...) za to, że złożyli swoje życie na ołtarzu ojczyzny – mówił abp Mokrzycki.

NOWA BŁOGOSŁAWIONA Z KOLUMBII

fot. archiwum

W katedrze metropolitalnej Niepokalane-go Poczęcia Maryi w Medellín w północno-zachodniej Kolumbii prefekt Dykasterii Spraw Kanonizacyjnych kard. Marcello Semeraro ogłosił błogosławioną matkę Ma-

rię Berenice Duque Heckner (1898–1993). – Wczoraj w Medellín w Kolumbii została beatyfikowana Maria Berenice Duque Heckner, założycielka Małych Sióstr Zwastowania Pańskiego. Jej długie życie, zakończone w 1993 r., upłynęło całkowicie w służbie Bogu i braciom, zwłaszcza małuczki i wykluczonym. Niech jej apostołski zapal, który skłonił ją do niesienia orędzia Jezusa poza granice kraju, umocni we wszystkich pragnienie uczestniczenia, z modlitwą i miłością, w szerzeniu Ewangelii na całym świecie. Brawa dla nowej błogosławionej! – mówił papież Franciszek.

EKSHUMACJA W HISZPANII

Zwłoki dwóch generałów, uczestników wojny domowej w Hiszpanii po stronie narodowej – Gonzalo Queipo de Llano oraz Francisco Bohorqueza – zostały ekshumowane i przeniesione z bazyliki Macarena w Sewilli (na zdjęciu) do grobów rodzinnych na południu kraju. Cała ekshumacja została przeprowadzona pod osłoną nocy, w zaledwie 5,5 godziny.

Lewicowy rząd Pedro Sancheza zamierza uruchomić procedurę ekshumacji kilku osób związanych z frankizmem. Już w 2019 r. przeniesiono ze znajdującego się w Dolinie Poległych opactwa złożone tam od 1975 r. zwłoki byłego premiera Hiszpanii gen. Francisco Franco. Rodzina Franco uznała przeprowadzoną ekshumację i przeniesienie zwłok na podmadrycki cmentarz Mingorrubio za akt rewanżyzmu polityczne-

go ze strony hiszpańskiej lewicy oraz próbę odwrócenia uwagi obywateli od aktualnych problemów kraju.

fot. PAP/EPN/Raul Caro

■ **Zamach w Mogadiszu.** Co najmniej 100 osób poniosło śmierć, a niemal 300 zostało rannych w dwóch zamachach terrorystycznych z użyciem samochodów pułapek, do których doszło w stolicy Somalii, Mogadiszu. Ataku dokonała islamistyczna bojówka Asz-Szabab.

■ **Mapa nieba.** Uczni znaleźli fragment najwcześniejszej mapy nieba w średnio-wiecznym pergaminie odkrytym w klasztorze na półwyspie Synaj w Egipcie – poinformował portal Jerusalem Post.

■ **Nowe obostrzenia.** Władze Białorusi wypowiedziały obowiązywanie w kraju protokołu fakultatywnego Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych ONZ – powiadomiło centrum praw człowieka Wiasna. Oznacza to, że obywatele Białorusi nie będą mogli składać skarg prywatnych w związku z łamaniem praw człowieka.

■ **Oddadzą broń.** Ponad 1300 osób niebędących obywatelami Estonii, w tym przebywający w kraju Rosjanie i Białorusini, będzie musiało oddać posiadaną broń.

■ **Specjalista ONZ napastnikiem.** Były specjalista ds. komunikacji ONZ Karim Elkorany został skazany na 15 lat za napaść seksualną na 13 kobiet. Miało to miejsce od 2002 do 2019 r. na terenie różnych krajów.

■ **Zapowiadał zamach.** Sąd Karny i Administracyjny w Madrycie skazał na osiem lat i dziewięć miesięcy więzienia mężczyznę, który w 2018 r. w Internecie wyraził zamiar zabicia premiera Hiszpanii Pedro Sancheza.

■ **Co nowego na Marsie?** Nowe dane na temat Marsa wskazują na istnienie tam przed miliardami lat, związanego z ciepłym klimatem, dużego oceanu leżącego na północnej półkuli. To były warunki sprzyjające życiu – podkreślają planetolodzy.

■ **Dotkliwa kara.** Konfiskata samochodu za nielegalne wyrzucenie śmieci – taką karę wprowadziły władze miejscowości Santa Croce Camerina na Sycylii. Burmistrz Peppe Dimartino przystąpił tam do zdecydowanej walki z nielegalnymi wysypiskami śmieci, a jego stanowczość wskazywana jest we Włoszech jako wzór.

■ **Zmarł najstarszy benedyktyn.** W wieku 104 lat zmarł 1 listopada w domu opieki w mieście Newport w pd. Irlandii o. Placid Murray – najstarszy zakonnik w tym kraju, a być może także na świecie. Święcenia kapłańskie przyjął prawie 81 lat temu, a służby w zakonie benedyktynów złożył 87 lat temu. Większą część swego życia zakonnego spędził w opactwie Glenstal w Murroe (hrabstwo Limerick w środkowej Irlandii) i na tamtejszym cmentarzu klasztornym został pochowany.

Serwis przygotowany na podstawie PAP, KAI i RV

Anna Meetschen

Jak mogło dojść do tego, że miłość do ukochanego rodaka, który jako pierwszy z naszego narodu zasiadł na tronie Piotrowym, przyczynił się do bezkrwawego obalenia komunizmu, zawsze wspierał Polaków w dążeniach do wolności i słusznej

kę z chrześcijańskim systemem wartości, która toczy się na świecie od kilkudziesięciu lat, a od kilkunastu lat bardzo mocno przechodzi przez Europę. Papież Wojtyła za życia bardzo mocno bronił tego, co obecnie próbuje się wyeliminować ze świadomo-

Czarny PR wobec świętych

Listopad to nie tylko Czas zadumy i tęsknoty za tymi, którzy już odeszli, poprzedzając nas w ziemskiej wędrówce. To także czas refleksji nad ostatecznym celem życia każdego człowieka, a tym jest zbawienie. A zbawieni to przecież święci. Niektórzy żyjący pośród nas już za życia są za takich uważani.

Dla mnie zawsze świętymi byli Jan Paweł II i Matka Teresa z Kalkuty. Pamiętam, że jeszcze kiedy oboje żyli, myślałam o tym, że na świecie są chodzące przykłady świętości i jak to będzie, kiedy ich zabraknie. Czy będzie komu ich zastąpić? Ich świętość była dla mnie i dla milionów chrześcijan – ba! nawet dla niewierzących – tak oczywista, jak słońce.

Co więc się stało, że od jakiegoś czasu medialne „autorytety” prześcigają się w rzucaniu kalumnii na tych dwoje wielkich świadków wiary? To już nie tylko pojedyncze głosy ekstrawaganckich celebrytów czy próbujących się wybić polityków, ale cała kampania medialno-społeczna mająca na celu wzbudzenie niechęci, wręcz obrzydzenia do tych wielkich świętych Kościoła katolickiego. Przy czym argumenty stosowane w tychże zabiegach opierają się na niejasnych pomówieniach, bezimiennych informatorach, wyssanych z palca sytuacjach oraz coraz częściej oczywistych kłamstwach, które łatwo zweryfikować, nawet nie będąc wybitnym śledczym.

fot. xhz

niezawisłości, przerodziła się w drwinę, kpiny, zniżając się do poziomu żartów z fizycznej strony jego osoby, z jego choroby i cierpienia. Jak

to się stało, że kolejne miasta chcą pozbawić św. Jana Pawła II honorowego obywatelstwa, które same mu nadały za jego zasługi dla naszego kraju, szkoły nie chcą go za patrona, jego pomniki oblewane są farbą, a z różnych stron pojawiają się głosy o jego dekanonizacji?

I bynajmniej, śmiem twierdzić, nie chodzi tu o rzekome tuszowanie przypadków pedofilii, o których miałby wiedzieć, a nic z nią nie zrobił. Walka ze św. Janem Pawłem II i z jego spuścizną wpisuje się w szeroką wal-

ści współczesnych ludzi: nie naruszalnej godności każdego życia ludzkiego, wartości rodziny, świętości małżeństwa mężczyzny i kobiety, wartości cierpienia, szacunku dla chorych i starszych.

To dlatego atakuje się również Matkę Teresę z Kalkuty, która była wielką obrończynią życia poczętego i każdego życia, w każdej jego fazie i w każdych warunkach.

Takie autorytety przeszkadzają w konstruowaniu nowych społeczeństw, opartych na wolności wyboru płci, na ciągłych zmianach życiowego partnera czy partnerki, na eliminowaniu ze wspólnego życia tych, którzy rzekomo nic do niego nie wnoszą, a więc starszych, chorych, niepełnosprawnych, niemających głosu.

Współczesne społeczeństwa mają być mocne, produktywne, głośnie, bezmyślne, w nic niewierzące i ślepo zapatrzone we własne ja. Nic dziwnego, że świętych trzeba obalić, i to

najlepiej współczesnymi metodami czarnego PR-u, bo oni dawali swoim życiem świadectwo o czymś zupełnie przeciwnym. I jako wiarygodni świadkowie nadal pociągają za sobą wielu ludzi. Pozostaje pytanie, czy będziemy bardziej ufać temu, jak ich postrzegaliśmy jeszcze za ich życia, czy damy się zmanipulować obecnej medialnej nagonce.

Trwa proces kardynała

Proces kard. Josepha Zen Ze-kiuna w Hongkongu nie jest oparty na żadnej wiążącej podstawie prawnej – twierdzi jego adwokat Robert Pang. – Rozporządzenie o rejestracji stowarzyszeń zostało uchwalone 50 lat temu w celu rozprawienia się z przestępczymi grupami i dlatego nie może być stosowane do wszystkich niezarejestrowanych stowarzyszeń – powiedział prawnik.

Starszy prokurator Anthony Chau podkreślił w zeszłym tygodniu, że rozporządzenie zostało wydane przez kolonialną władzę brytyjską w celu ochrony bezpieczeństwa narodowego, porządku publicznego i praw ludności. 90-letni obecnie kard. Zen i pięciu innych działaczy demokratycznych są sądzeni pod zarzutem niezarejestrowania nieistniejącego już funduszu pomocy humanitarnej „612 Humanitarian”. Fundusz zapewniał pomoc finansową, prawną i psychologiczną osobom aresztowanym podczas protestów demokratycznych w 2019 r. W przypadku skazania każdemu oskarżonemu groziłaby grzywna w wysokości 1300 dolarów. **wfś**

List do jezuit

Papież przesłał list z życzeniami jezuitom o. Sabino Maffeo z okazji obchodzonej przez niego setnej rocznicy urodzin. Równocześnie, w uroczystości Wszystkich Świętych, minęło 85 lat od wstąpienia sędziwego zakonnika do Towarzystwa Jezusowego. Franciszek zaznaczył, że jest dla niego wielką radością i doświadczeniem ogromnego pocieszenia móc włączyć się w świętowanie tego jubileuszu. Papież wymienił w liście ważne zadania, jakie o. Maffeo pełnił na rzecz Stolicy Apostolskiej. Oprócz misji w Radiu Watykańskim przez 32 lata pracował w Castel Gandolfo, w jezuickim obserwatorium astronomicznym jako zastępca dyrektora, a także jako historyk i archiwista. **wfś**

Dariusz Kowalczyk SJ

Novissima według s. Faustyny

Łacińskie słowo *novissima* oznacza rzeczy ostateczne, które czekają człowieka po śmierci: sąd, niebo albo piekło. Jest jeszcze czyściec, który jednak stanowi okres przejściowy, oczyszczenie – a w perspektywie wejście do nieba. Listopad, ze względu na rozpoczynające ten miesiąc święta: uroczystość Wszystkich Świętych i wspomnienie Wszystkich Wiernych Zmarłych, a także ze względu na jesienną pogodę, skłania nas do refleksji nad śmiercią i tym, co po śmierci. W takiej refleksji może nam pomóc „Dzienniczek” s. Faustyny Kowalskiej.

Apostolka Miłosierdzia pisze, że miłosierdzie Boże towarzyszy nam w każdym momencie życia (por. Dzienniczek 949), ale szczególnie „ostatnia godzina pełna jest miłosierdzia dla nas” (Dzienniczek 1507). Nawet największe grzechy nie są mocniejsze od Bożego miłosierdzia. Potrzeba tylko jednego, a mianowicie tego, „aby grzesznik uchylił choć trochę drzwi serca swego na promień łaski miłosierdzia Bożego, a resztę już Bóg dopełni”. Dlatego Kościół o największych grzesznikach nie mówi, że na pewno są potępieni, bo nie wiadomo, czy gdzieś w ostatnich sekundach swego życia grzesznik w sposób wiadomy tylko Bogu nie wzбудził myśli „Jezu, zmiłuj się”. Z tego jednak nie wynika, że nie ma znaczenia, jakich wyborów dokonujemy w życiu, za Bogiem czy przeciw Niemu, bo i tak wszystko da się odwrócić w ostatnim momencie. Człowiek bowiem może wejść w taką zatwardiałość, że nawet w ostatniej chwili życia będzie sztywniał z Bożego miłosierdzia.

Po śmierci następuje sąd szczegółowy. Człowiek staje przed obliczem Jezusa Chrystusa miłosiernego i sprawiedliwego. Na obrazach przedstawiających sąd Boży widzimy niekiedy wagę, która mierzy nasze dobre i złe uczynki. Rzekniewicie, zobaczmy dobro

może go zmusić do otwarcia się na Jego miłość.

Wydaje się, że zarówno w teologii, jak i w sztuce łatwiej jest mówić o brzydocie piekła niż o szczęściu nieba. Brakuje wyobraźni i słów. Ten sam problem zauważamy u św. Faustyny. I nie ma w tym nic dziwnego,

bo już Paweł Apostoł pisał, że „ani oko nie widziało, ani ucho nie słyszało, ani serce człowieka nie zdołało pojąć, jak wielkie rzeczy przygotował Bóg tym, którzy Go miłują” (1 Kor 2, 9). W „Dzienniczku” niebo często jest określane jako „dom Ojca”. Faustyna tęskni za tym domem do tego stopnia, że życie na ziemi wydaje się jej wygnaniem: „Kiedyż się znajdę

Czyściec to miejsce, w którym ci, którzy o Bogu często zapominali, uczą się Go pragnąć i kochać.

w domu Ojca naszego i napaść się będę szczęściem, które spływa z Trójcy Przenajświętszej” (Dzienniczek 918). Trzeba cieszyć się doczesnym życiem, ale warto także wzbudzać w sobie pragnienie nieba, pragnienie domu Ojca.

Jeśli ktoś otworzył się na Boże miłosierdzie, ale nie jest jeszcze gotów, by w pełni przyjąć niebo, to Bóg sam go oczyści i przygotuje. Ten proces nazywamy czyścieniem. W jednej z wizji Faustyna usłyszała od dusz czyścicowych, że „największe dla nich cierpienie to jest tęsknota za Bogiem” (Dzienniczek 20). Tak! Czyściec to miejsce, w którym ci, którzy o Bogu często zapominali, uczą się Go pragnąć i kochać, i w ten sposób przysposabiają się do wejścia do nieba. Nasza modlitwa może im w tym pomóc. A z drugiej strony ich wstawienie może pomóc nam tutaj na ziemi.

dkowalczyk@jezuici.pl

Autor jest profesorem Wydziału Teologicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregorianum w Rzymie

Przeciw karze śmierci

W ubiegłym tygodniu trzeci komitet Zgromadzenia Ogólnego ONZ obradował na temat narzędzi wdrażania praw człowieka oraz kary śmierci. Podczas dyskusji abp Gabriele Caccia, stały obserwator Stolicy Apostolskiej przy ONZ, w odniesieniu do kwestii kary śmierci zapewnił, że „Stolica Apostolska wytrwale oręduje za jej zniesieniem”. Jej stanowisko „wypływa z afirmacji nie naruszalnej godności osoby ludzkiej i powinności ze strony władzy do obrony dobra wspólnego”. Przedstawiciel Watykanu podkreślił, że „istnieją wystarczające środki dla ochrony porządku publicznego i bezpieczeństwa osób bez uciekania się do stosowania kary śmierci”. /wś

Zabójcze tajfuny

Silne wiatry i ulewne deszcze spowodowały powódzie, osunięcia ziemi i wysiedlenia w wielu regionach Filipin, w wyniku których zginęło kilkadziesiąt osób. Nalgae to ostatni z ponad dwudziestu tropikalnych sztormów, które uderzyły w Filipiny w tegorocznym sezonie tajfunów na Pacyfiku. /wś

REKLAMA

Jak chrześcijanie doświadczają zbawienia w codzienności

Z bp. **Krzysztofem Wętkowskim**,
biskupem
włocławskim,
rozmawia
ks. Henryk Zieliński

fol. xhz

EPISKOPAT PO NOWEMU

Kierował Ksiądz Biskup zespołem, który przygotował nowelizację statutu Konferencji Episkopatu Polski. O co w niej chodzi?

Statut określa praktyczne i prawne zasady funkcjonowania Konferencji Episkopatu Polski. W nowelizacji chodzi zatem o usprawnienie działania poszczególnych gremiów KEP, a szczególnie zebrań plenarnych.

To zmiany wymuszone przez pandemię?

Pandemia częściowo na nie wpłynęła, ponieważ okazało się, że nie można było się fizycznie zebrać i rozmawiać. W dotychczasowym statucie nie przewidziano odbywania zebrań KEP online. To pociągało za sobą inne konsekwencje, bo jakie jest choćby umocowanie prawne osób, których kadencje się kończą, a KEP się nie zbiera? Jeśli weźmiemy pod uwagę, że KEP decyduje o obsadzeniu wielu centralnych instytucji Kościoła w Polsce, to pojawia się problem, który potem może skutkować niepewnością, czy dana osoba jest jeszcze na urzędzie, czy już nie jest. Te sprawy pojawiły się w czasie pandemii.

Pewne spostrzeżenia zgłaszał także Sekretariat KEP. Chodziło o rozwiązania mające usprawnić przebieg zebrań plenarnych. Zmierzamy do tego między innymi przez zmniejszenie liczby głosowań, które na zebraniach plenarnych KEP zabierają wiele czasu. Dla przykładu: w nowym projekcie krajowych

duszpasterzy dla poszczególnych stanów społecznych, grup religijnych i zawodowych powołuje przewodniczący KEP na wniosek biskupa, który kieruje komisją duszpasterstwa. Robi to po uzyskaniu zgody przełożonego danego kapłana. Dotychczas głosowanie każdej z tych nominacji zajmowało nam dużo czasu. Naszym celem było, żeby ten czas jakoś „odzyskać”, ponieważ biskupi domagają się, żeby zebrania plenarne KEP były bardziej tematyczne, mocniej skoncentrowane na aktualnych wyzwaniach niż na personaliach.

W czasie prac nad nowelizacją statutu zaznaczyłem, że KEP nie może się zachowywać jak „wiejski proboszcz”, który chce sam decydować o wszystkim. Kiedyś miało to swoje uzasadnienie, ale teraz nabierało się tego za dużo i przez znaczną część zebrań plenarnych zajmujemy się sprawami, które nie wymagają udziału wszystkich biskupów. Po to są różne struktury: prezydium, rada stała, a szczególnie rady i komisje specjalistyczne – niech pracują i przygotowują materiał do dyskusji. Zebranie plenarne KEP powinno mieć też czas na pogłębioną refleksję. Tę ciagle brakuje, ponieważ blokują nas sprawy wymagane przez statut.

Nowelizacja przewiduje wzmocnienie roli przewodniczącego KEP...

W pewnym sensie to też spowodowały okoliczności pandemii. W czasach, kiedy KEP zebrać się nie może, przewodniczący powinien mieć szersze kompetencje. Oczywiście, w niektórych sprawach miałby się konsultować czy to z prezydium, czy z radą stałą. Chodzi jednak o uniknięcie takiej sytuacji, w której nie ma kto podjąć decyzji czy wyznaczyć jakiegoś kierunku, bo przez dłuższy czas nie można zwołać zebrania plenarnego.

Taka tendencja obserwowana jest również po stronie Stolicy Apostolskiej – żeby wzmocnić rolę poszczególnych konferencji episkopatów, ale także ich przewodniczących. Przygotowanie nowelizacji statutu trochę się nam przeciągnęło w czasie, ponieważ czekaliśmy na zakończenie prac nad konstytucją kurii rzymskiej. Były zapowiedzi, że coś ma się niebawem po-

jawić, ale jak dotąd nie ma wskazań dotyczących wprost krajowych konferencji episkopatów. Trzeba pamiętać, że wspomniane konferencje to struktury – jak na życie Kościoła – stosunkowo nowe. One się ciągle kształtują.

Naszym celem było, aby zebrania plenarne KEP były bardziej tematyczne, mocniej skoncentrowane na aktualnych wyzwaniach.

Bp dr Krzysztof Wętkowski – 77. biskup wrocławski od 2021 r., ur. w 1963 r. w Gnieźnie, święcenia kapłańskie przyjął w 1988 r. w katedrze gnieźnieńskiej, uzyskał doktorat z prawa kanonicznego na KUL, adiunkt na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Sakrę biskupią otrzymał w 2012 r. w katedrze gnieźnieńskiej. Jest członkiem Rady Prawnej KEP oraz Kościelnej Komisji Konkordatowej, przewodniczącym Zespołu Róbowego ds. Nowelizacji Statutu i Regulaminu KEP.

W jakim sensie?

Choćby pod względem ustalania kompetencji konferencji episkopatu. Z jednej strony konferencja ma wypracować kierunki duszpasterskie dla Kościoła w danym kraju czy regionie. Ale bardzo delikatną i ważną sprawą jest, żeby przy tym nie naruszać autonomii biskupa diecezjalnego. To byłoby niebezpieczne pod względem prawnym i teologicznym. Ostatecznie to biskup odpowiada za diecezję. Nie może być też tak, że biskup się za konferencję „chowa”, bo konferencja coś zdecydowała. To jest bardzo ważny aspekt, który trzeba zbalansować. Ważne jest również, żeby funkcja przewodniczącego była związana z koordynowaniem pewnych spraw, ale by nie mówiono, że jest on „głową Kościoła w Polsce”, bo takiej funkcji nie ma.

W praktyce przewodniczący KEP wypowiada się w imieniu episkopatu. Wydaje się to konieczne w sprawach pilnych.

Przewodniczący KEP także na podstawie dotychczasowego statutu może zajmować stanowisko w różnych sprawach. Kiedy KEP nie może się zebrać, przewodniczący może nie tylko zająć stanowisko, ale w pewnych sprawach może podjąć decyzje. W Polsce też ciągle jeszcze pokutuje sytuacja, w której przewodniczącym KEP był prymas. To nie są odległe czasy. Trzeba jednak pamiętać, że czas bł. kard. Stefana Wyszyńskiego i do lat 90. kard. Józefa Glempa był czasem wyjątkowym, związanym z komunizmem, i wymagał wyjątkowych rozwiązań. Prymas z natury rzeczy był nie tylko przewodniczącym KEP, ale także legatem papieskim, pełnił funkcję nuncjusza oraz był metropolitą warszawskim i gnieźnieńskim. Ponadto posiadał uprawnienia specjalne, a nawet najszybciej, udzielane przez kolejnych papieży. To, co kiedyś robił jeden prymas, dzisiaj jest podzielone na pięciu biskupów.

Co pozostanie w wyłącznych kompetencjach zebrania plenarnego KEP?

Wszystko to, o czym wprost mówi kodeks prawa kanonicznego i prawo powszechne Kościoła.

Pewne kompetencje w ramach KEP ma przecież Rada Biskupów Diecezjalnych...

Rada Biskupów Diecezjalnych zbiera się w tych sprawach, które kodeks prawa kanonicznego zalicza do wyłącznych kompeten-

cji biskupa diecezjalnego. W zebraniach plenarnych KEP uczestniczą biskupi diecezjalni i biskupi pomocniczy, chociaż ci ostatni niekoniecznie muszą mieć prawo głosu. O tym decyduje statut konferencji. W Polsce KEP zdecydowała, że wszyscy biskupi diecezjalni, pomocniczy i inni wymienieni w statucie mają prawo głosu we wszystkich sprawach podczas zebrania plenarnego. Podkreślam, że nie wynika to z mocy prawa powszechnego. Kodeks prawa kanonicznego mówi natomiast wprost o kompetencjach biskupa diecezjalnego. I w tych właśnie sprawach, które im podlegają z mocy prawa, zbierają się i podejmują decyzje biskupi diecezjalni, czyli węższe grono niż zebranie plenarne KEP.

Jeszcze węższym gronem jest rada stała. Co to takiego?

Jest to gremium, które ma reagować na rozmaite wyzwania wówczas, gdy KEP nie obraduje na zebraniu plenarnym. Dotyczy to sytuacji nadzwyczajnych. Zasadniczo jednak rada zajmuje się przygotowaniem zebrań plenarnych. Do rady stałej należy też proponowanie kandydatur na funkcje i urzędy w ramach KEP. Jeśli jest jakieś głosowanie, to biskupi oczekują, że rada stała przedstawi kandydatury czy projekty.

Kto wchodzi do rady stałej?

Z urzędu wchodzi do niej członkowie prezydium KEP, czyli przewodniczący, zastępca przewodniczącego i sekretarz oraz prymas Polski i kardynałowie, którzy aktualnie są rządami diecezji. Z wyboru członkami rady stałej jest dodatkowo sześciu biskupów diecezjalnych i dwaj biskupi pomocniczy. Ci, którzy są wybierani przez głosowanie, mogą zasiadać w radzie stałej przez dwie pięcioletnie kadencje.

Niejako na szczycie jest prezydium KEP...

Prezydium jest wybierane przez zebranie plenarne KEP na pięcioletnią kadencję, która może być powtórzona maksymalnie na kolejne pięć lat. Przewodniczący i zastępca są wyłaniany z grona biskupów diecezjalnych. Zastępca (nie wiceprzewodniczący) w razie potrzeby zastępuje przewodniczącego oraz wykonuje zadania, które przewodniczący mu zleci. Sekretarz prowadzi bieżące sprawy prawne, organizacyjne i inne KEP, kieruje pracami sekretariatu KEP, rozmawia z władzami i reprezentuje KEP na co dzień. Funkcja sekretarza jest bardzo ważna i pomocna, ponieważ jest on na bieżąco we wszystkich sprawach – w przeciwieństwie do przewodniczącego KEP i jego zastępcy, którzy rezydują na stałe w swoich diecezjach, a nie w Warsza-

wie. Sekretarz KEP był dotąd wybierany spośród biskupów pomocniczych.

Ale ma się to zmienić?

Nowością w projekcie, który został przyjęty na zebraniu biskupów diecezjalnych w sierpniu tego roku, jest to, że sekretarzem KEP może być biskup pomocniczy albo ksiądz. Jeśli będzie to ksiądz, który nie jest biskupem, to nie będzie miał prawa głosu ani na posiedzeniach KEP, ani w prezydium. To jednak zasadniczo nie zmienia jego roli. W wielu innych krajach funkcjonują już podobne rozwiązania. W Niemczech sekretarzem episkopatu jest świecka pani.

Mam nadzieję, że nie jest to skutek braku kandydatów na biskupów...

Biskupów nam nie brakuje. Zmiany w naszym statucie wynikają z tendencji, która nas świecie się sprawdziła. Mamy także przykłady ze Stolicy Apostolskiej, żeby tam, gdzie nie potrzeba korzystania z władzy święceń, niekoniecznie zasiadał biskup.

Cechą charakterystyczną naszego episkopatu jest liczebna przewaga biskupów pomocniczych nad biskupami diecezjalnymi. To rodzi nawet pewne trudno-

ści natury prawnej i dogmatycznej. Jesteśmy jedną z nielicznych konferencji episkopatu na świecie, gdzie jest więcej biskupów pomocniczych niż diecezjalnych. Podział diecezji w roku 1992 miał temu między innymi służyć, żeby nie było aż tylu biskupów pomocniczych. Ale to się trochę rozminęło z intencjami i w diecezjach nadal są biskupi pomocniczy, niekiedy nawet kilku.

W Polsce jesteśmy gotowi na to, żeby sekretarzem KEP był ksiądz?

Zobaczymy, jak to będzie funkcjonować. Początkowo będą pewnie jakieś trudności, np. w kwestii reprezentowania episkopatu wobec władz. Ale wiele różnych trudności już pokonał. Na czele watykańskiej dykasterii komunikacji stoi świecki dziennikarz...

Jaki wpływ na życie wiernych w diecezjach i parafiach mogą mieć zmiany postulowane w nowelizowanym statucie KEP?

Życzylbym sobie, żeby był to pozytywny wpływ, żeby zebrania plenarne KEP zajmowały się sprawami najpoważniejszymi, a nie tym, co może być rozwiązane bez szkody na innym szczeblu. Wówczas więcej będzie czasu na wysłuchanie specjalistów, na rozmowę, analizę i wytyczanie kierunków duszpasterskich. Chodzi o to, żeby więcej sił i czasu poświęcić wprost trosce duszpasterskiej o wiernych.

fol. episkopat.pl

Biskupi parlament?

ks. Henryk Zieliński

Konferencja Episkopatu Polski ma bodajże najdłuższą na świecie tradycję wspólnych zebrań, kontynuowaną częściowo mimo zaborów i wojen. Co jeszcze warto wiedzieć o tym gremium?

W skład każdej ze 114 działających na świecie konferencji episkopatu wchodzi czynni biskupi diecezjalni oraz biskupi pomocniczy, mianowani przez Ojca Świętego do posługi w danym kraju czy regionie. Biskupi emerytowani (seniorzy) oraz biskupi tytularni mogą brać udział w zebraniach plenarnych konferencji episkopatu, jednakże bez prawa uczestnictwa w głosowaniu. O przynależności do konkretnej konferencji episkopatu decyduje pełnienie misji pasterskiej na danym terenie, a nie pochodzenie z danego kraju czy regionu ani przynależność do konkretnego narodu.

LICZBY NIE KŁAMIA

Konferencja Episkopatu Polski należy do najliczniejszych na świecie! Składa się z 99 członków, w tym 44 biskupów diecezjalnych, biskupa polowego Wojska Polskiego

oraz 54 biskupów pomocniczych. Pod tym względem Polskę wyprzedzają tylko Włochy, USA, Brazylia oraz Indie. Na tle liczebności KEP skromnie prezentuje się w niej liczba czynnych kardynałów. Pozostał już tylko metropolita warszawski kard. Kazimierz Nycz.

Arcybiskupami są z urzędu rządcy każdej z czternastu rzymskokatolickich metropolii kościelnych i jednej metropolii greckokatolickiej. Oznaką ich szczególnej władzy i związków ze Stolicą Apostolską jest paliusz – wstęga z białej wełny, z czarnymi krzyżkami, nakładana na ornat w czasie uroczystej celebry. Tytuł arcybiskupa (ale bez prawa do paliusza) zachowują także metropolici seniorzy. Przysługuje on również koadiutorowi katowickiemu abp. Adrianowi Galbasowi.

Ewenementem na skalę światową jest u nas liczba biskupów pomocniczych, która wyraźnie przekracza liczbę biskupów diecezjalnych. Ponadto w zebraniach plenarnych KEP często uczestniczą przynajmniej niektórzy z 50 biskupów seniorów (zaproszeni są wszyscy). Wśród 44 biskupów diecezjalnych jest 41 rządców diecezji rzymskokatolickich oraz trzech rządców diecezji (eparchii) greckokatolickich.

Najwięcej biskupów pomocniczych, bo aż trzech i jeden arcybiskup koadiutor, pracuje w archidiecezji katowickiej. Po trzech biskupów pomocniczych mają archidiecezje warszawska, krakowska, lubelska i diecezja tarnowska. Na przeciwnym biegunie są diecezje bydgoska, drohiczyńska, legnicka, sandomierska i włocławska, w której nie ma czynnych biskupów pomocniczych.

Chociaż celem reformy administracyjnej Kościoła w Polsce z roku 1992, która polegała na podziale wielkich diecezji, było zmniejszenie liczby biskupów pomocniczych, to ich liczba z roku na rok wciąż rośnie – mimo spadku liczby wiernych i księży.

KOLEGIALNOŚĆ, NIE DEMOKRACJA

Decyzje w najważniejszych sprawach dotyczących Kościoła lokalnego podejmowane są przez Konferencję Episkopatu Polski na zebraniach plenarnych zwykłą większością głosów. Tylko w sprawach doktrynalnych i innych wprowadzających rozporządzenia ogólne wymagane jest poparcie dwóch trzecich uprawnionych do głosowania. W tych sprawach zwykle konieczne jest ich przedstawienie do rozeznania (*recognitio*) Stolicy Apostolskiej.

Konferencja Episkopatu Polski należy do najliczniejszych na świecie!

Zebrania plenarne odbywają się nie rzadziej jak dwa razy do roku. Zwykle trwają dwa dni. Zwołuje je i prowadzi przewodniczący KEP, a pod jego nieobecność zastępca przewodniczącego. Do roku 1994, zgodnie z rodzimą tradycją, Konferencji Episkopatu Polski przewodniczył każdorazowy prymas Polski. Niejako przedłużeniem tej tradycji był wybór kard. Józefa Glempa na dwie kolejne kadencje, chociaż funkcja przewodniczącego przestała być formalnie związana z prymasostwem. Jednak w marcu 2004 r. zebranie plenarne KEP funkcję przewodniczącego powierzyło abp. Józefowi Michalikowi. Jego zastępcą został abp Stanisław Gądecki. Obydwaj pozostawali na tych stanowiskach przez dwie pięcioletnie kadencje.

Przewodniczący KEP zwołuje zebrania plenarne, radę stałą, radę biskupów diecezjalnych oraz posiedzenia prezydium i prowadzi ich obradom. Przesyła dokumenty z zebrań plenarnych i rady biskupów diecezjalnych do Stolicy Apostolskiej. Reprezentuje KEP na zewnątrz, w szczególności wobec Stolicy Apostolskiej, innych konferencji biskupich oraz wobec władz państwowych. Z tej racji jego funkcja bywa porównywana z marszałkiem sejmu. Nie ma jednak władzy nad biskupami, duchowieństwem i wiernymi spoza swojej diecezji. Nie ma również narzędzi, aby egzekwować podporządkowanie się innych biskupów ustaleniom KEP, która w odróżnieniu od parlamentu jest ciałem kolegialnym, a nie demokratycznym.

Od marca 2014 r. przewodniczącym KEP jest abp Stanisław Gądecki, a jego zastępcą – abp Marek Jędraszewski. Ich druga i ostatnia kadencja kończy się w marcu 2024 r. W tym samym zresztą roku obydwa hierarchowie osiągną wymagany prawem kanonicznym wiek emerytalny. Oznacza to poważne przetasowania w episkopacie. Szczególnie że będzie to czas przejścia na emeryturę również paru innych wpływowych metropolitów. A prócz tego z konieczności czeka nas zerwanie z niepisany zwyczajem, że przewodniczącym zostaje dotychczasowy zastępca.

W naszych czasach wyraźnie straciła na znaczeniu funkcja prymasa Polski. Prymasostwo stało się tytułem honorowym, związanym z arcybiskupstwem gnieźnieńskim. Prymas nie jest już legatem papieskim i prócz przywileju zasiadania z urzędu w Radzie Stałej KEP nie przysługują mu żadne inne uprawnienia, jak tylko te, które przysługują każdemu innemu metropolicie. Nawet w sferze symboli ostatnim, który korzystał z przywileju noszenia kardynalskiej purpury, nie będąc kardynałem, był prymas Henryk Muszyński. Jego następcy, abp Józef Kowalczyk i abp Wojciech Polak, już do tej tradycji nie powrócili.

Codzienna praca gremium KEP między zebraniem plenarnym, spotkaniami Rady Biskupów Diecezjalnych, Rady Stałej i Prezydium KEP dokonuje się za pośrednictwem Sekretariatu Konferencji Episkopatu oraz wyspecjalizowanych 10 komisji, 12 rad i 18 zespołów, zajmujących się powierzonymi im zadaniami. Są wśród nich komisje zajmujące się sprawami wiary, nauczania i wychowania katolickiego, działalnością charytatywną, ekumenizmem i kontaktami międzyreligijnymi, rady zajmujące się środkami społecznego przekazu, miejscem świeckich w Kościele, problemami rodziny, młodzieży, świata pracy, zespoły dbające o współpracę z episkopatami innych krajów, dialogiem z innymi wyznaniem i oraz religiami i wiele innych.

SYNODALNE ŹRÓDŁO

Pierwowzorem dla narodowych i regionalnych konferencji episkopatów były starożytne i średniowieczne synody, które obradowały w sprawach ważnych dla Kościoła partykularnego. W odróżnieniu od soborów powszechnych, które zajmowały się tym, co dotyczyło całego Kościoła. Wskutek doświadczeń historycznych znaczenie synodów nie tylko osłabło, ale też Stolica Apostolska zaczęła podchodzić do nich z dystansem, widząc w nich zagrożenie dla jedności Kościoła. Potem doszła jeszcze obawa przed tworzeniem Kościołów narodowych. Obawy te podnoszone były między innymi wobec Konferencji Episkopatu Polski pod silnym przewodnictwem prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego.

Pozytywny sygnał w sprawie konferencji episkopatów dał Sobór Watykański II. W Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* znalazła się zachęta: „Skoro konferencje biskupów – ustanowione już wśród wielu narodów – dostarczyły dowodów bardziej owocnego apostołstwa, obecny święty Sobór uważa za pożyteczne, aby na całym świecie biskupi tego samego narodu bądź regionu łączyli się w jeden zespół, zbierając się w określonych terminach, aby dzięki wymianie wiedzy i doświadczeń oraz wzajemnemu udzielaniu sobie rad zaistniało święte zespolenie sił dla wspólnego dobra Kościołów” (DB 37). Sobór nie powołał do istnienia konferencji biskupich, ale określił prawne ramy ich działania i zalecił ich utworzenie tam, gdzie jeszcze ich nie było.

Za formalnie najdłuższą działającą uznaje się Konferencję Episkopatu Belgii. Pierwsze jej zebranie odbyło się w Malines (Mechelen) 16 listopada 1830 r. Kilkanaście lat później w podobnej formule zaczęli spotykać się

biskupi bawarscy, austriaccy, irlandzcy i węgierscy. Polska, a wraz z nią i Kościół w Polsce był wówczas rozdarty między trzech zaborców i takie spotkania polskich biskupów były niemożliwe. Warto jednak wiedzieć, że pierwsze udokumentowane spotkanie

collegium episcoporum (kolegium biskupów) obradowało w roku 1789 – jeszcze przed ostatecznym upadkiem I Rzeczypospolitej! Potem spotkania takie dla omówienia najpilniejszych wyzwań duszpasterskich mogły się odbywać tylko

w ramach zaboru austriackiego i w czasach Księstwa Warszawskiego. Pragnienie integracji Kościoła na wszystkich ziemiach polskich dojrzało coraz bardziej w sercach biskupów i księży. Świadczą o tym liczne inicjatywy, jak choćby utworzenie zakopiańskiej Księżówki czy Kolegium Polskiego w Rzymie. Miały one stanowić miejsce spotkania i formacji duchowieństwa z trzech zaborów.

Pierwszy po ponad 130 latach zjazd arcybiskupów, biskupów i administratorów apostołskich posługujących na ziemiach polskich odbył się w Warszawie 11 marca 1917 r. z inicjatywy abp. Aleksandra Kakowskiego. Okazją było stulecie utworzenia archidiecezji warszawskiej. Kolejne spotkanie, już w odrodzonej Polsce, odbyło się też w Warszawie w dniach 10–12 grudnia 1918 r. z udziałem 25 biskupów i arcybiskupów z całego kraju, który wówczas nie obejmował jeszcze Wielkopolski. W okresie międzywojennym Konferencja Episkopatu Polski obradowała zasadniczo dwa razy do roku. W 1939 r. w jej skład wchodziło 41 hierarchów.

Tuż po wojnie Konferencja Episkopatu Polski zebrała się w dniach 26–27 czerwca 1945 r. na Jasnej Górze. Pod nieobecność prymasa Polski kard. Augusta Hłonda obradom przewodniczył abp Adam Sapieha. Następnym zebraniem, z trzyletnią przerwą spowodowaną internowaniem kard. Stefana Wyszyńskiego, przewodniczyli kolejni prymasi. Tak było aż do marca 2004 r.

Wyjątkowe znaczenie Konferencji Episkopatu Polski w świadomości naszego społeczeństwa wynika z naszych szczególnych doświadczeń historycznych i z realiów wyznaniowych w Polsce. W czasach zaborów i sowieckiego zniewolenia Kościoła i jego instytucje były często jedynymi ostojami polskości i wolności. W ich głos wsluchiwało się ze szczególną uwagą. Tym bardziej że głos Kościoła i episkopatu był uznawany za reprezentatywny dla całego społeczeństwa i narodu, który w przytłaczającej większości był katolicki. Ten kapitał wieków coraz trudniej przychodzi nam dzisiaj ocalić.

W SKRÓCIE

■ **Nowy biskup w Opolu.** Ks. Walde-
mar Musioł, dyrektor
wydziału duszpaster-
skiego kurii biskupiej
w Opolu, został
biskupem pomocni-
czym diecezji ze sto-
licą tytularną Bagi.

fol. diecezja.opole.pl

■ **Przed ŚDM.** W diecezji radom-
skiej powstanie dziewięć Centrów
Duszpasterstwa Młodzieży formują-
cych młodzież i przygotowujących
ją do wyjazdu na ŚDM w Lizbonie.
Każde centrum będzie złożone z kil-
ku sąsiadujących ze sobą dekanatów
i będzie miało dwóch duszpasterzy
koordynatorów.

■ **Mniej aborcji.** Wyrażając przekonanie o pozytywnym działaniu wy-
roku TK sprzed dwóch lat w sprawie
aborcji eugenicznej, Magdalena Kor-
zekwa-Kaliszuk i Zbigniew Kaliszuk
z Fundacji Grupa Proelio podkreślają,
że w 2021 r. liczba aborcji w polskich
szpitalach spadła dziesięciokrotnie, ale
też że wciąż jest wiele do zrobienia,
zwłaszcza w obszarze zwalczania prze-
stępstwa aborcyjnej, pracy nad świadomością społeczną oraz organizacji
systemowej pomocy dla osób niepełno-
sprawnych i ich rodzin.

■ **Kiedy placówka Lejeune'a?** W cią-
gu dekady francuski Instytut Jérôme'a
Lejeune'a dla osób z zespołem Downa
chciałby otworzyć placówkę medycz-
ną w Polsce. W tym celu do Krakowa
przyjechał Pablo Siegriest – dyrek-
tor hiszpańskiego oddziału Fundacji
Jérôme Lejeune'a.

■ **800 lat z dominikanami.** W bazyli-
ce Świętej Trójcy abp Marek Jędraszew-
ski przewodniczył Mszy świętej z oka-
zji 800. rocznicy przybycia św. Jacka
do Krakowa. Zwrócił uwagę, że choć
historia związana z początkami zako-
nu i działalnością św. Jacka jest odległa,
to bliska ze względu na podobieństwo
problemów – m.in. współczesne błędy
antropologiczne czy przemoc wobec
świętych znaków.

■ **Zabytki sakralne.** Na terenie parafii
katolickich w Polsce jest prawie 34 tys.
zabytków sakralnych, w tym 8,5 tys.
kościółów, 7 tys. krzyży przydroż-
nych i 6 tys. kapliczek, ale także pra-
wie 2 tys. dzwonnicy, a nawet ok. 250
zabytkowych kościołów. Najnowsze dane
o nieruchomych zabytkach parafial-
nych w naszym kraju przynosi raport
GUS „Kultura i dziedzictwo narodowe
w 2021 r.”.

fol. mat. pras. Papieskich Dziel Misyjnych w Polsce

MISJONARZ DO ADOPCJI

Trwa 10. edycja akcji AdoMiS (Adoptuj Mi-
syjnych Seminarzystów), Papieskie Dzia-
ła Misyjne w Polsce zapraszają do wsparcia
modlitewnego i materialnego seminariów
duchownych na terenach misyjnych. Do
inicjatywy można dołączyć przez cały rok.
Pod opieką PDPA jest ok. 80 tys. semina-
rystów i 2201 formatorów w 745 semina-

riach. W 2021 r. seminarzyści otrzymali
z akcji AdoMiS prawie 300 tys. zł. W tym
roku zbiórka na WSD św. Jana Marii Vian-
neya w Moramanga na Madagaskarze, Pro-
pedeutyczne Seminarium św. Jana Marii
Vianneya w Chabua w Indiach oraz WSD
św. Augustyna w Iquitos w Peru prowadzi-
na jest na portalu salvatti.edu.pl.

Z POZNANIA NA MADAGASKAR

Ks. Tomasza Grysa z archidiecezji poznań-
skiej papież mianował nuncjuszem apostol-
skim na Madagaskarze i delegatem apostol-
skim na Komorach, z funkcjami delegata
apostolskiego na Reunion. Ojciec Święty
obdarzył go także godnością arcybiskupa
i przydzielił mu stolicę tytularną Rubikon.

fol. PAP/Jakub Kaczmarczyk

POŻEGNANIE WESTERPLATCZYKÓW

W bazylice św. Brygidy w Gdańsku, pod
przewodnictwem ordynariusza połowego
Wojska Polskiego bp. Wiesława Lechow-
icza, z udziałem rodzin westerplatczyków,
przedstawicieli władz państwowych i samo-
rządowych oraz kilkuset wiernych odbyły
się uroczystości pogrzebowe odnalezionych
ostatnio pięciu obrońców Westerplatte.
Trumny umieszczone na samochodach woj-

skowych w kondukcje pogrzebowym prze-
jechały następnie z centrum miasta na We-
sterplatte. Na tamtejszym cmentarzu Wojska
Polskiego spoczywają: mjr Henryk Suchar-
ski, kpr. Jan Gębura, leg. Józef Kita, st. strz.
Władysław Okrasa (Okraszewski), kpr. Bro-
niśław Perucki, plut. Adolf Petzelt, st. leg.
Ignacy Zatorski, st. leg. Zygmunt Zięba oraz
dwaj niezidentyfikowani żołnierze.

fol. PAP/Adam Warżawa

DZIECI W KRYZYSIE

W odpowiedzi na alarmujące sygnały dotyczące narastających problemów psychicznych wśród dzieci i młodzieży po czasie izolacji na początku roku Fundacja Świętego Mikołaja uruchomiła wart 1,4 mln zł program pomocy psychologicznej dzieciom i młodzieży w Polsce oraz w Syrii. W raporcie prezentuje efekty swoich działań – finansowania terapii indywidualnych oraz programów profilaktycznych i terapeutycznych dla 6,7 tys. dzieci, 650 nauczycieli i 3 tys. rodziców. – Ponad 90 proc. nauczycieli, którzy wzięli udział w naszej diagnozie, zwróciło uwagę na problem uzależnień uczniów od urządzeń cyfrowych, 79 proc. wskazało na narastające problemy relacji rówieśniczych, 65 proc. na stany lękowe wśród uczniów, a 61 proc. na rosnący problem depresji – mówi Antonina Grządowska, koordynator programu.

W Syrii przeprowadzono warsztaty dla uczniów, dotyczące takich kwestii, jak m.in. zastraszanie, higiena osobista, przestrzeń

fot. PAP/EPA/Yahya Nemah

osobista, bezpieczeństwo i zapobieganie przemocy. 1,7 tys. uczniów otrzymało także przybory szkolne. 56 nauczycieli z ośmiu szkół w Aleppo przeszło szkolenie z podstawowej pomocy psychologicznej i metod pracy pedagogicznej. W Aleppo setka dzieci otrzymuje stałe wsparcie wychowawców i psychologów.

Fundacja działa także na rzecz małych Ukraińców. Już w 2019 r. otworzyła w Mariupolu świetlicę wspierającą dzieci z rodzin przesiedlonych z terytoriów okupowanych przez Rosjan, a w 2021 r. – poradnię psychologiczną dla dzieci i młodzieży. Obecnie projekt kontynuuje w świetlicy w Iwano-Frankiwsku oraz niesie pomoc psychologiczną ukraińskim dzieciom, które znalazły schronienie w Polsce. (zdjęcie ilustracyjne)

Nawet 17 osób na minutę – taka była śmiertelność ludności ukraińskiej w szczytowym momencie Wielkiego Głodu (1932–1933), sztucznie wywołanego przez komunistyczne władze Związku Sowieckiego. O tym, jak dzisiejsza Rosja dąży do unicestwienia narodu ukraińskiego, opowiada wystawa „Hołodomor i ponowne ludobójstwo”, przygotowana przez Narodowe Muzeum Hołodomoru-Ludobójstwa w Kijowie we współpracy z Muzeum Historii Polski i Instytutem Polskim w Kijowie. Ekspozycja jest prezentowana do 30 listopada w Galerii Plenerowej Muzeum Łazienki Królewskie (od strony Alei Ujazdowskich).

ZAGŁODZENI IDEOLOGIA

WYGRALI Z BATORYM

fot. ordoiuris.pl

Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris odniósł ostateczne zwycięstwo w długoletnim procesie o jawność zagranicznego finansowania z założoną przez George'a Sorosa Fundacją Batorego, reprezentowaną przez największą na świecie kancelarię prawniczą. Jego argumenty przekonały Naczelny Sąd Administracyjny do wydania precedensowego wyroku. Fundacja Batorego natychmiast po porażce alarmowała, że „orzeczenie może

wpłynąć na sytuację wielu fundacji w Polsce”. OI dodaje, że z pewnością wpłynie na sytuację tych, które próbowały ukrywać zagraniczne przepływy stojące za ich ideologicznymi projektami.

■ **Lekarze naciągacze.** Sześć osób, w tym czworo lekarzy, zostało zatrzymanych w sprawie nieprawidłowości przy refundacji środka dietetycznego dla niemowląt – poinformowało CBA. Proceder miał miejsce w latach 2015–2020 i polegał na wystawianiu przez lekarzy, na rzecz nieuprawnionych do refundacji pacjentów, setek recept na preparat.

■ **Wina UE.** Z rekomendacji MS rząd złożył skargę do TSUE na rozporządzenie o redukcji gazu, wydane – jak podkreśla pismo – z naruszeniem traktatów, nie było też procedowane z procedurą przewidującą jednomyślność. – Wykorzystując kryzys energetyczny, UE próbuje przejąć w pełni kompetencje w zakresie kształtowania miksu energetycznego. A to nastawiona na rosyjski gaz polityka klimatyczna UE, prowadzona z pominięciem prawa weta, jest właśnie przyczyną dzisiejszego kryzysu – twierdzi wiceminister sprawiedliwości Sebastian Kaleta.

■ **Zwolnienia w Agorze.** Szybko wzrasta liczba członków związków zawodowych działających przy Agorze – informuje portal Wirtualnemedia.pl. W dniu ogłoszenia zwolnień padł rekord zapisów dokonanych jednego dnia. Gdy zamykaliśmy ten numer, związkowcy przygotowywali się do rozmów z zarządem spółki o warunkach zapowiadzianych zwolnień 84 pracowników etatowych i kolejnej grupy zatrudnionych na umowy cywilne i B2B. Celem zwolnień jest „obniżenie kosztów i poprawa efektywności procesów”.

Z wielkim smutkiem i głębokim żalem przyjęliśmy wiadomość o śmierci

Ś † P.

KS. PRAŁATA STANISŁAWA KUCIA

– proboszcza parafii Przemienienia Pańskiego w Radzyminie w latach 1993–2016, dziekana Dekanatu Radzyńskiego w latach 1999–2016. Ksiądz Prałat był człowiekiem pogodnym, zaangażowanym w życie parafii i gminy Radzymin.

W 2011 roku Prezydent RP odznaczył ks. Stanisława Kucia Złotym Krzyżem Zasługi za upowszechnianie prawdy o zbrodni katyńskiej.

Głębokie wyrazy współczucia Rodzinie i Bliskim składają:

Burmistrz Radzymina Krzysztof Chaciński,
Przewodnicząca Rady Miejskiej w Radzyminie Elżbieta Darka
wraz z radnymi i pracownikami urzędu.

Jacek Karnowski

Atomowe decyzje

Decyzja o wyborze firm i państw, które zbudują u nas elektrownie atomowe, znacznie wykracza poza kwestie techniczne i finansowe. Dotyczy tego, z kim zwiążemy się na najbliższe sto lat w kluczowej, a jednocześnie delikatnej sferze bezpieczeństwa energetycznego. Dlaczego akurat sto lat? Bo budowa reaktorów trwa dziesięć lat, ich eksploatacja – sześćdziesiąt, a wygaszanie i rozbiórka – kolejne trzydzieści. W miejscach siłowni wyeksploatowanych trzeba „w biegu” budować kolejne, najlepiej tuż obok.

W tej sprawie jesteśmy spóźnieni. Te decyzje powinny zapadnąć dużo wcześniej, a dziś powinniśmy już kończyć przynajmniej dwa, trzy reaktory. Od kiedy wiadomo, że nie obrotymy węgla – i to nie tylko dlatego, że klimatyzm stał się substytutem religii, ale również z tego powodu, że rosną aspiracje społeczne w sferze czystego powietrza, stało się jasne, że musimy postawić albo na gaz, albo na atom. W polskich warunkach gaz nie może być podstawą tzw. miksu energetycznego, ponieważ albo uzależniałoby nas to od Rosji, albo byłoby zbyt drogie. Zostaje energetyka atomowa. Formalnie wiemy o trzech elektrowniach (w Choczewie na Pomorzu, w Pątnowie oraz prawdopodobnie w Bełchatowie) i dziewięciu reaktorach, ale jest pewne, że rząd chce powiększyć tę liczbę. Jak bardzo? Skoro w Korei Południowej działają 24 reaktory, to w Polsce nie zawadziłoby mieć kilkanaście. Tym bardziej że każdy kolejny jest tańszy.

Domykane właśnie negocjacje mają szersze tło. Na Pomorzu, w Choczewie, powsta-

nie elektrownia amerykańska, którą zbuduje firma Westinghouse. Wybór oczywisty: z USA kupujemy broń, korzystamy ze wsparcia wojskowego i politycznego, i tak naprawdę nie mogliśmy tej oferty zignorować. Zdołaliśmy jednak odrobinkę „zaszachować” partnera,

podejmując rozmowy z Koreańczykami, zakończone decyzją o budowie dodatkowej (bo wykraczającej poza plany) prywatno-państwowej elektrowni w Pątnowie koło Konina. Będzie to przedsięwzięcie formalnie biznesowe. ZE PAK

W polskich warunkach gaz nie może być podstawą tzw. miksu energetycznego, ponieważ albo uzależniałoby nas to od Rosji, albo byłoby zbyt drogie.

Zygmunta Solorza dadzą lokalizację, o tyle cenną, że już wpiętą w system energetyczny i zaakceptowaną przez lokalną społeczność. Państwowa PGE da trochę kapitału i wsparcie państwa, bez którego taka inwestycja udać się nie może. Koreański gigant KHNP (Korean Hydro and Nuclear Power) zbuduje reaktory, a koreańskie banki dostarczą kapitału. To dziś kluczowe, bo jako kraj frontowy mamy bardzo utrudniony dostęp do pieniędzy. Co ważne, Korea także sprzedaje nam broń. Seul jest również – tak jak Warszawa – sojusznikiem USA.

W sumie dwiema pierwszymi decyzjami cementujemy dwa ważne sojusze z państwami, z którymi wiele nas łączy i z którymi nie mamy sprzecznych interesów. Zdaniem wicepremiera Jacka Sasina, który w zeszłym tygodniu w Seulu podpisał umowy, Koreańczycy, dziś trzykrotnie od nas bogatsi, widzą w nas bramę do Europy. Chcą wejść mocniej w różne ob-

szary naszego rynku, i traktują nas poważnie.

W zasadzie bez odpowiedzi pozostaje jedno, zasadnicze pytanie: co z Francją i jej propozycją? Miejsce jest. Opozycja uważa, że nie powinniśmy odrzucać oferty państwa unijnego, że to sprzeczne z naszymi interesami. Czy jednak leży w naszym interesie, by wiązać się na cały wiek z krajem, który prowadził politykę bliskich relacji z Rosją i nie stanął na wysokości zadania po ataku Putina na Ukrainę? Wreszcie, czy powinniśmy dawać lukratywne kontrakty państwu, które żyruje unijny atak na należne nam fundusze? Oznaczałoby to, że nagradzamy tych, którzy nas biją. Na to nas po prostu nie stać. Ale drzwi nie są oczywiście zamknięte. Jeśli Paryż wyrazi gotowość skorygowania swojej polityki w obszarze relacji unijnych, wszystko jest możliwe. Pozostało jeszcze trochę czasu, ponieważ wybór trzeciej lokalizacji elektrowni atomowej ma nastąpić w ciągu paru miesięcy.

Przy okazji negocjacji „atomowych” premier Sasin złożył ważną deklarację: będziemy bronili węgla. „Nie wycofujemy się z daty końcowej, z roku 2049, ale ta krzywa, która miała charakter stale spadający, będzie spłaszczona. Do czasu uruchomienia pierwszych bloków jądrowych żadna kopalnia nie może zostać zamknięta”. To bardzo ważna deklaracja. Wbrew twierdzeniom opozycji energia z wiatraków i paneli słonecznych nie może być podstawą naszej energetyki; są to zbyt niestabilne źródła. Do czasu atomu więc „czarne złoto” wciąż będzie w grze.

Ale procesowi budowy polskiej energetyki jądrowej trzeba uważnie się przyglądać. Nie chodzi tylko o to, by produkować energię. Musi to być energia tania, która da nam przewagę konkurencyjną. Trzeba bronić się przed scenariuszem, w którym prąd będzie, ale drogi, a udziałowcy elektrowni wywiozą miliardy dywidendy do swoich macierzystych państw.

Autor jest redaktorem naczelnym tygodnika „Sieci”

Kościół non profit

Jak wynika z raportu GUS „Sektor non profit w 2020 r.”, w Polsce działa ponad 65 tys. przyparafialnych organizacji non profit Kościoła katolickiego, głównie o charakterze religijnym, ale także pomocy społecznej i humanitarnej, kulturalnym, edukacyjnym i wychowawczym. Połowę z nich założyli duszpasterze prowadzący parafie (50,8 proc.), we współpracy z osobami świeckimi – 29,1 proc., a 15,1 proc. zostało założonych przez osoby świeckie.

Indoktrynacja nauczycieli

Jak donosi Fundacja Centrum Życia i Rodziny, aktywiści LGBT twierdzą, że młode osoby „o skłonnościach homoseksualnych borykają się w polskich szkołach z niezwykle trudną sytuacją”, a pomoc im mogą „drobne gesty ze strony nauczycieli”. Polska Grupa Stonewall poinformowała o chęci przeszkolenia „z tematyki LGBT” kilkuset nauczycieli w Polsce, o czym zawiadomiła tylko w swoich mediach społecznościowych, przez co większość rodziców o tym nie wie.

W trakcie warsztatów i webinarów „osoby eksperckie” będą szkolić z „języka inkluzyjnego” czy „dobrych praktyk w kontakcie z młodymi osobami LGBT+”. Do uczestniczenia w nich wielu wychowawców może być przymuszonych przez dyrektorów. Więcej w artykule „Tęczowa indoktrynacja w szkole?!” na www.marsz.info.

Pileccy w Ostrowi

Z okazji otwarcia Muzeum – Domu Rodziny Pileckich w Ostrowi Mazowieckiej otwarto w nim wystawę „O Marii i Witoldzie Pileckich”.

fol. PAP/Adam Pietruszka

Nowy program duszpasterski

Zrozumienie, co znaczy wierzyć w Kościół i wierzyć Kościołowi. Poznanie jego istoty. Uświadomienie sobie, że jesteśmy Kościołem, a nie tylko chodzimy do kościoła – to cele nowego krajowego programu duszpasterskiego na rok liturgiczny 2022/2023 „Wierzę w Kościół Chrystusowy”. Jego realizacja rusza od początku Adwentu, czyli 27 listopada.

Jak wyjaśniał bp Andrzej Czaja, wybór tematu jest podyktowany aktualną sytuacją Kościoła, powszechnie uważaną za dość trudną. – Coraz częściej nie wierzymy temu, co Kościół mówi i naucza, przede wszystkim nie znamy treści wiary w Kościół. Wyznajemy tę wiarę co niedzielę w liturgii, a bardzo często nie wiemy do końca, co wyznajemy. Kiedy świat coraz bardziej nastaje na Kościół, tym bardziej trzeba nam znać istotę Kościoła, jego zadania, cele, sens – mówił przewodniczący Komisji Duszpasterstwa KEP. Taki kierunek duszpasterstwa jest też zbieżny z trwającym synodem o synodalności pod hasłem „Ku Kościoło-

wi synodalnemu: wspólnota, uczestnictwo, misja”.

W odróżnieniu od lat ubiegłych program duszpasterski zaplanowano na jeden rok w celu lepszego uwzględniania bieżących wyzwań w Kościele. Bp Andrzeja Czaja podkreślał, że proboszczowie w porozumieniu z parafialnymi radami duszpasterskimi powinni się zastanowić, jak chcą ten program realizować na gruncie wyzwań i potrzeb lokalnej wspólnoty wiernych.

Podobnie jak w latach ubiegłych przygotowano zeszyty skierowane przede wszystkim do duszpasterzy. Program ma jednak docierać nie tylko do duszpasterzy, ale też bezpośrednio do wiernych. Duszpasterstwo rodzin archidiecezji katowickiej przygotowało w tym celu materiały na poszczególne niedziele, pomagające w rozmowie i refleksji na temat tego, czym jest Kościół. Materiały są już dostępne na stronach Krajowego Ośrodka Duszpasterstwa Rodzin (www.kodr.pl), ale poszczególne parafie mogą je udostępnić na swoich stronach internetowych./bs

Konkurs na rodzinę

Ruszyła ogólnopolska kampania informacyjno-edukacyjna Fundacji „Być Bardziej” Rodzina Roku, której przesłaniem jest zauważenie i wsparcie małżeństwa oraz rodziny. W ramach kampanii do 30 listopada można wziąć udział w konkursie na Rodzinę Roku. Wyłoniona ona zostanie na podstawie przygotowanego przez siebie filmiku na temat, który jest hasłem I edycji kampanii i brzmi: „Wolny czas spędzamy razem”.

Akcja jest odpowiedzią na badania CBOS-u, z których wynika – jak mówi ks. Andrzej Sikorski z Fundacji „Być Bardziej” – że na pierwszym miejscu wśród wartości (z wynikiem 80 proc.!) w styczniu 2019 r. badani postawili szczęście rodzinne. Jednak w Polsce rozwodzi się już co trzecie małżeństwo: średnio co roku orzeka się od 64 tys. do 67 tys. rozwodów, a w tym samym czasie związek małżeński zawierało około 195 tys. narzeczonych. Ks. Sikorski z niepokojem podkreśla, że obecnie przechodzimy kryzys instytucji małżeństwa i w tym także rodziny.

i

REKLAMA

Trwa
światowy
kryzys
wywołany
agresją Rosji
na Ukrainę

Rząd chroni polskie rodziny przed skutkami wojny

Rządowa Tarcza
Antyinflacyjna

Obniżki VAT

paliwa
z 23% do 8%

podstawowe
produkty
spożywcze do 0%

gaz z 8%
do 0%

ciepło
do 5%

Rządowa Tarcza
Solidarnościowa

dodatek
elektryczny

niższa cena
za mniejsze
zużycie energii

brak wzrostu
kosztów energii
dla 8 mln rodzin

Rządowa Tarcza
Energetyczna

Dodatki do innych źródeł ciepła

węgiel
dodatek: 3000 zł

pelet
dodatek: 3000 zł

drewno
dodatek: 1000 zł

gaz LPG
dodatek: 500 zł

olej opałowy
dodatek: 2000 zł

Od „Barbary Radziwiłłówny”,
przez „Potop”, po „Katyń”.
Czy da się poznać historię
Polski, oglądając filmy?

Piotr Kościński

„August Mocny”. Oto główny bohater, przebywając w Dreźnie, dowiaduje się o marszu armii szwedzkiej na Warszawę. Niezwłocznie udaje się do stolicy Polski, ale podczas podróży poznaje piękną kobietę, tajną agentkę przeciwnika...

Nie wchodząc w szczegóły, trzeba podkreślić, że tamta szwedzka interwencja w Polsce nie miała nic wspólnego z wydarzeniami określanymi jako „Potop”, a mającymi miejsce dużo wcześniej. Ten temat podniesiony został w filmie z 1934 r. „Przeor Kordecki – obrońca Częstochowy”.

W 1938 r. powstał „Kościuszkę pod Racławicami” (też dostępny na YouTube). Co ciekawe, był to już drugi film pod tym tytułem – pierwszy zrealizowano w 1913 r. Tworzono go z dużym rozmachem; brało

udział aż czterystu aktorów i kilka tysięcy statystów. Część zdjęć kręcono na Białorusi; pociąg wiozący sprzęt i rekwizyty liczył aż 37 wagonów. Właśnie na Białorusi zbudowano filmowe Wołmontowice, Wodokty i Lubicz. Ekipa filmowa jeździła też na Ukrainę. Ostatecznie „Potop” znalazł się na trzecim miejscu na podium polskiego kina, przyciągając łącznie prawie 30 mln widzów.

Na pierwsze trafili nakręcenii w 1960 r. „Krzyżacy” w reżyserii Aleksandra Forda – ponad 32 mln widzów. Ten obraz też powstał z wielkim rozmachem – w piętnastominutowej scenie bitwy pod Grunwaldem uczestniczyło prawie tysiąc statystów i 350 koni. Kosztował 33 mln ówczesnych złotych, a za takie pieniądze w owym czasie tworzone zwykle dziesięć filmów. Zarazem

Historia widziana w kinie

W zasadzie tak, ale trzeba bardzo uważać, bo wiele ze starszych dzieł skażonych zostało ideologią i propagandą. A choć dziś mamy czasy sprzyjające mówieniu prawdy o naszych dziejach, to twórcom często brakuje pieniędzy, a czasem też talentu.

Bo historię trzeba umieć opowiedzieć. Nie chodzi o tworzenie filmów w stylu hollywoodzkim, ale o dobre, mądre i zgodne z prawdą historyczną scenariusze.

MIĘDZYWOJENNE POCZĄTKI

Największą chyba produkcją historyczną w okresie międzywojennym był dramat historyczny „Barbara Radziwiłłówna”. Jak podkreślają krytycy, autorzy filmu włożyli wiele wysiłku, by kostiumy i w ogóle cała scenografia były możliwie najbardziej zbliżone do oryginału – ale też niespecjalnie dbali o prawdę historyczną. Naukowcy dowodzą, że romans króla Zygmunta Augusta z Barbarą Radziwiłłówną (graną przez Jadwigę Smosarską) przebiegał w rzeczywistości zupełnie inaczej, niż go ukazano. Ale dzięki rozmachowi i znakomitej scenografii film otrzymał wyróżnienie jury na festiwalu w Wenecji w 1937 r. W kinach pojawił się w 1936 r., a jako pierwszy w Polsce został pokazany podczas próbnej transmisji telewizyjnej 26 sierpnia 1939 r. Współcześnie kilkakrotnie pojawiał się w telewizji, jest też na YouTube – i być może dlatego na Filmwebie ma mocną ocenę 6,5.

Inne przedwojenne filmy nie miały aż takiego rozmachu. Ale też trudno się dziwić: produkcje historyczne wymagały sporego wysiłku i dużych pieniędzy, a te nie były łatwe do zdobycia. Niemniej kilka interesujących pozycji warto wymienić. Wspólnie z Niemcami (!) zrealizowano w 1936 r. film

w nim udział ok. 2 tys. statystów, a większość scen realizowano w plenerach w okolicach Lwowa. Film wyreżyserował i w roli Kościuszki wystąpił nieznany bliżej twórca o pseudonimie Orland. Mimo wielkiego wysiłku włożonego w produkcję efekt nie był podobno najlepszy. Wydawało się, że dziś nie będziemy mogli się o tym przekonać, bo „Kościuszkę...” zaginął.

Ale w 2009 r. odnalazła się jego część – dwie role w wersji z roku 1927. Zawierają m.in. scenę przysięgi Tadeusza Kościuszki na rynku w Krakowie oraz sceny bitewne.

Oczywiście, powstały też dzieła o historii najnowszej, jak np. „Gwiazdista eskadra” o wojnie polsko-bolszewickiej. Jednak dla naszych przodków w 1930 r. nie było to dzieło historyczne... I niestety, film zaginął, zapewne wszystkie kopie zniszczyli Sowieci po zajęciu Polski w latach 1944–1945.

PEERELOWSKI ROZKWIAT

W okresie PRL filmy historyczne tworzone chętnie i niespecjalnie licząc się z pieniędzmi. Stąd też powstało kilka prawdziwych superprodukcji. I tak na przykład „Potop” z 1974 r. w reżyserii Jerzego Hoffmana kosztował aż 100 mln zł. Żeby sobie uświadomić, ile to było pieniędzy, trzeba sięgnąć np. do danych ZUS; w tamtym roku średnia miesięczna pensja wynosiła 3200 zł. Zdjęcia trwały 535 dni podczas kolejnych trzech lat. Na potrzeby filmu przygotowano 23 tys. kostiumów, a szwedzkie okrycia skórzanego po zakończeniu zdjęć zostały przerobione na szkolne tornistry. W filmie wzięło

jednak historia została tu ukazana w sposób bardzo uproszczony. Polacy są dobrzy, szlachetni i dzielni, a Krzyżacy źli i okrutni. Miejsce drugie zajmuje „W pustyni i w puszczy” z 1973 r.

Niestety, polityka mocno wkraczała do peerelowskiego kina. Realizacja „Ogniem i mieczem” okazała się po prostu niemożliwa z przyczyn politycznych. A w „Panu Wołodyjowskim” tytułowy bohater tuż przed samobójczym wysadzeniem prochowni w twierdzy w Kamieńcu Podolskim w Sienkiewiczowskiej powieści prosi swoją żonę

Basię, by po jego śmierci mówiła sobie, że „Michał, odjechał, prawda, że daleko, dalej jak stąd na Litwę, ale nic to!”. W filmie Litwa zmieniła się w... Śląsk.

Znakomity film „Hubal” z 1973 r. o pierwszym polskim partyzancie II wojny światowej też jest dobrym przykładem ingerencji politycznych w scenariusz filmu. W pierwszych scenach ranny ułan dociera do dowództwa pułku i mówi: „szwadron rozbity”. Tyle że nie wiemy, z kim ten szwadron walczył. Tymczasem 110 rezerwowego pułku ułanów, w którym mjr Henryk Dobrzański (późniejszy Hubal) był zastępcą dowódcy, został 24 września 1939 r. zaatakowany przez Armię Czerwoną i poniósł ciężkie straty. O tym w filmie nie ma ani słowa – widzowie myśleli, że atakowali Niemcy. A w dalszej części filmu Hubal wypowiada niepasujące do niego słowa o tym, że przegrana we wrześniu 1939 r. spowodował zły ustrój państwa...

Można się oczywiście pocieszać, że „Hubal” daleko odszedł od nakręconego

**Najwięcej widzów
obejrzało „Krzyżaków”
z 1960 r. w reżyserii
Aleksandra Forda –
ponad 32 mln.**

w 1953 r. „Domku z kart”, w którym główny bohater po 17 września 1939 r. wita sowieckich żołnierzy jak prawdziwych wyzwoliciele. Jednakże lata 1948–1956 były czarnym okresem dla polskiej kinematografii; a może lepiej powiedzieć – czerwonym... Później propagandy nie brakowało, ale za to bywała bardziej dyskretna, jak choćby w dwóch świetnych serialach: „Stawce większej niż życie” czy „Czterech pancernych i psie”.

BRAK PIENIĘDZY I POMYSŁÓW

Po 1989 r. sytuacja zmieniła się jednocześnie na gorsze i na lepsze. Na lepsze, bo twórcy nie byli już ograniczani sprawami ideologii i polityki; mogli przedstawiać prawdę. Na gorsze, bo w PRL pieniądze nie grały roli. Jeśli władze chciały, dawały po-

trzebne środki, a jak pokazywano wojnę – to oddelegowywały całe jednostki wojskowe. Odtąd za wszystko trzeba było płacić.

Efekt jest taki, że w rankingu polskich filmów historycznych stworzonym przez portal Filmweb pierwszym z powstałych współcześnie filmów fabularnych jest „Ogniem i mieczem” Jerzego Hoffmana z 1999 r. – i to dopiero na dwunastym miejscu (wyżej oceniono dwa współczesne dokumenty i animację). Zbierając środki, reżyser zastawił mieszkanie, samochód i dom na Mazurach. Film kosztował ok. 24 mln zł – tyle w 1990 r. wydano na realizację trzydzie-

stu filmów fabularnych. Jak wynikało z obliczeń, aby te wydatki się zwróciły, „Ogniem i mieczem” musiało obejrzeć 2,5 mln widzów.

Ostatecznie do kin poszło 3,1 mln, a przychody wyniosły 105 mln zł.

Kolejne miejsca w rankingu zajmuje nakręcony w 1996 r. „Poznań 56” (22. miejsce), „1968. Szczęśliwego Nowego Roku” z 1992 r. (23. miejsce) i „Kurier” z 2019 r. (25.

miejsce). Oczywiście, filmów historycznych powstało wiele. Niestety, sporo z nich zapisało się nie najlepiej. Tak było z „Tajemnicą Westerplatte” w reżyserii Pawła Chochlewa z 2013 r. Oceny krytyków były miazdzące, widzowie – rozczarowani, film okazał się o wiele gorszy niż „Westerplatte” z 1967 r. A mający niedawno premierę „Orzeł. Ostatni patrol” też zbiera ostre słowa krytyki, jako ewidentnie gorszy niż opisujący ten sam okręt podwodny „Orzeł” obraz z 1959 r.

Ale jest co najmniej kilka rzeczywiście dobrych filmów, a wśród nich przede wszystkim „Katyń” Andrzeja Wajdy z 2007 r., skutecznie mierzący się z niesłychanie trudnym problemem zbrodni katyńskiej. Dobry jest „Generał Nil” Ryszarda Bugajskiego z 2009 r., o tragicznym losie słynnego dowódcy AK gen. Emila Fieldorfa „Nila”. Są też obrazy nietypowe, jak np. opisująca pierwsze lata powojennej Polski komedia „Pułkownik Kwiatkowski” z 1996 r. Komedii o naszej historii jest jednak stosunkowo niewiele, ale warto je zauważyć – w tym np. „Operację Dunaj” Jacka Głomba z 2009 r. o inwazji wojsk Układu Warszawskiego na Czechosłowację w 1968 r.

JAKOŚĆ, NIE ROZMACH

Wydaje się, że polscy widzowie są już nieco znudzeni kinem martyrologicznym. A niestety w opowieściach filmowych o historii dominuje martyrologia, i to ukazywana z niepotrzebnym patosem. Nie ma takich pieniędzy, by nakręcić film w rodzaju „Dunkierki” z 2017 r., który kosztował 100 mln dol. (i zarobił 527 mln dol.). Na nasz „Dywizjon 303. Historia prawdziwa” wydano równowartość 3,5 mln dol. Trzeba więc stawiać raczej na dzieła bardziej kameralne. Dawniej podczas kręcenia filmu mur postrzelany przez pociski „grała” atrapa z pomalowanej dykty. Jest fatalnie, jeśli na zdjęciach zrobionych komputerowo mur też wygląda jak źle zrobiona atrapa.

Ale jeszcze gorzej, gdy marnej jakości jest scenariusz – wtedy nawet dobrzy aktorzy nie pomogą. Może więc, robiąc filmy względnie tanio, warto się skupić nie na rozmachu, ale na jakości? Wtedy widzowie na pewno pójdą do kin.

foto: gapla.fm.org.pl

wość ewangelicznego przekazu, należało-
by nie tylko przeanalizować treść prze-
powiadania, ale nade wszystko poznać
życie kaznodziei, a to zwykle – w przypad-
ku kaznodziei internetowego – jest nie-
możliwe. Liczne skandale wokół celebry-
tów świeckich i nieświeckich pokazują, że
najpierw liczy się świadectwo życia, a nie
słowa, deklaracje i przemówienia. Inter-
nauki mają zwykle dobre wyczucie, moc-
no piętnują celebrytów, którzy poucza-
ją, co jest dobre, a co jest złe, jak należy
żyć, a potem okazuje się, że sami latami
np. stosowali przemoc w rodzinie, mole-
stowali w miejscu pracy, a policja przyła-
pywała ich na drogowych przestępstwach.

W czym tkwi różnica między chary- zmatycznym kaznodzieją a kaznodzie- ją uchodzącym za celebrytę?

Na ogół dana osoba nie nadaje sobie
sama tytułu celebryty, ale otoczenie tak
ją postrzega. Największy celebryta, mają-
cy odrobinę skromności, nie powie o so-
bie: „Jestem sławnym celebrytą”. Jeże-
li jakiemuś kaznodziei przyklejono łatkę
celebryty, to wcale nie znaczy, że nie jest
charyzmatycznym kaznodzieją.

Ks. Krzysztof Grzywocz jest dzisiaj
wszechobecny w Internecie, wiele osób
odwiedza poświęcony mu portal www.kskrzysztofgrzywocz.pl. Można go uznać
za celebrytę, ale za życia miał wręcz aler-
gię na popularność i na sławę.

Jakie zagrożenia czyhają na celebrytów?

Zagrożeniem dla człowieka nie jest
sława, bogactwo, powodzenie czy wła-
dza, ale chciwość serca, nieprawdy spo-

fot. Dominik Nienartowicz

Pokusy sławy

Z o. prof. **Józefem Augustynem** SJ, kierownikiem duchowym i rekolekcjonistą,
rozmawia Irena Świerdzewska

W Internecie obecnych jest wielu
popularnych kaznodziejów. Jak
poznać, że dana osoba głosi Ewange-
lię Chrystusa, a nie chce uchodzić za
celebrytę propagującego „ewangelię”
sukcesu?

Pojęcie „celebryta” jest rozmyte i nie-
precyzyjne. W środowiskach młodzieżo-
wych na ogół rozumiane bywa pozytywnie,
ale już w klerykalnych – zdecydowanie
negatywnie. Jezus mówi: „Po owocach
poznacie ich”. Nie należy uprzedzać się
do kaznodziejstwa internetowego, nawet

jeżeli kazania głoszą księża uchodzący
za celebrytów. Słuchałem wielu pięknych
kazań w Internecie. Kryterium rozpoznania,
kto głosi Ewangelię, a kto „głosi siebie”
i szuka swojej chwały, jest pokora. W prze-
powiadaniu autentycznego kaznodziei wy-
czuwa się czystość serca, bezinteresowność,
postawę służby, zapomnienie o sobie, zgodę
na dźwiganie krzyża. By poznać prawdzi-

sób myślenia, pycha, wewnętrzne znie-
wolenia. Wiele gwiazd, postrzeganych
jako celebryci, mając niewątpliwie wielkie
osiągnięcia, zachowu-
je się bardzo skrom-
nie. Ci ludzie budzą
największą sympatię.
Są świadomi, że sława
– szczególnie ta me-
dialna – „na pstrym koniu jeździ”. Jed-
ną z największych przeszkód do praw-
dziwej wielkości człowieka jest pycha.

**Sława to ciężar, to krzyż,
obowiązek, to zgoda
na trudną służbę,
to wielkie wyzwanie
do cierpliwości.**

Jakże często jesteśmy świadkami prawdziwości przysłówia „Pycha kroczy przed upadkiem”. Nierzadko obrzucają się nim np. politycy.

Jak ustrzec się przed pokusą odurzania się własną sławą?

Trzeba upokarzać się przed Bogiem, przypominać sobie, że jesteśmy grzesznikami, że wszystko jest darem Boga. Popularność kaznodziei to wielkie wyzwanie; to ogromny ciężar i wielka odpowiedzialność. Wielcy głosiciele Ewangelii byli tego świadomi i przed każdym przepowiadaniem pokutowali, pościli, modlili się i innych prosili o modlitwę. „Musisz skruszyć wszystko, co nie jest Mną” – mówi Jezus do św. Karola de Foucauld. „Nie przejmuj się drobiazgami, skrusz wszystko, co małe, i staraj się żyć wzniosłe, nie z pychy, lecz z miłości”. Taka postawa jest potrzebna sławnym kaznodziejom, by ich przepowiadanie było autentyczne.

A jak Ojciec skomentuje suspensy, czyli zakaz przepowiadania nakładany na księży, którzy samowolnie zmieniają nauczanie Kościoła?

Każdy przypadek jest inny, nie należy wydawać opinii ogólnych i uproszczonych w tak delikatnej materii. Mogłyby być dla wielu krzywdzące i niesprawiedliwe.

Przełożeni winni interesować się swoimi kapłanami, sławnymi kaznodziejami. Żaden ksiądz nie przepowiada w swoim imieniu. Misję otrzymuje od biskupa. Przepowiada w imieniu Kościoła. Suspensę nakłada się na księży, którzy wyraźnie odstępują od nauki Kościoła, albo na tych, którzy zachowują się w sposób skandaliczny moralnie. Suspensa jest nie tyle karą, ile mocnym upomnieniem i wezwaniem do wierności Ewangelii i Kościołowi: jeżeli jesteś księdzem, członkiem Kościoła, przemawiasz w imieniu Chrystusa i w imieniu Kościoła. Jeżeli nie jesteś wierny Chrystusowi i Kościołowi, tracisz prawo do przepowiadania w Jego imieniu.

Na ile treści przepowiadania w Kościele podlegają weryfikacji ze strony przełożonych?

Winny podlegać i de facto podlegają. Kościół nie wchodzi jednak w rolę państwa policyjnego, nie ma służb bezpieczeństwa, a za głoszenie herezji nie skazuje na więzienie, ma natomiast obowiązek troszczyć się o czystość ewangelicznego nauczania. W czasie liturgii święceń ka-

plańskich kandydat składa wyznanie wiary przed biskupem; przyrzeka, że jego przepowiadanie będzie zgodne z „Credo” Kościoła. Byłem kiedyś uczestnikiem skromnej uroczystości mianowania nowych proboszczów. Przed wręczeniem im dekretu składali przyrzeczenia wierności na ręce biskupa i ponownie odmawiali „Credo”. Per analogiam – przysięgi wierności żąda się od żołnierzy i najwyższych urzędników państwowych. A Kościół żąda jej od tych, którzy z miłości ku Chrystusowi ofiarują siebie na wierną i ofiarną służbę. Wierność to fundamentalne prawo każdej uczciwej służby.

Kto decyduje o dopuszczeniu osób świeckich do głoszenia konferencji czy rekolekcji w świątyniach?

Mam wrażenie, że nie jest to problem do końca uporządkowany w naszym duszpasterstwie. Wydaje mi się, że jest dużo samowoli w niektórych parafiach. Ambona jest miejscem sakralnym. Politycy lokalni, biznesmeni, działacze społeczni nie powinni być dopuszczani do ambony, by mówić o „swoich sprawach”, to nie jest miejsce dla nich. Minęły też czasy

podawania z ambony „informacji gminnych”, np. o segregowaniu śmieci czy szczepieniu psów. Społeczność lokalna mają wiele innych sposobów komunikacji.

Zostawmy ambonę dla Słowa Bożego, dla świadków Ewangelii.

Z ambony ma prawo głosić słowo Boże tylko diakon lub kapłan, szczególnie w czasie Eucharystii i oficjalnych nabożeństw.

W przestrzeni świątyni świeccy mogą głosić rekolekcje, ale poza oficjalnie sprawowaną liturgią i jedynie na zasadzie wyjątku.

Czy Kościołowi potrzebni są sławni kaznodzieje?

Bardzo są potrzebni, ale sławni nie przez to, że szukają sławy, tylko przez autentyczne życie, żarliwość w przekazywaniu Ewangelii. Niektóre osoby w Kościele Bóg powołuje, by oddawały Mu chwałę jako sławni pasterze, kaznodzieje, ale jak wspominałem, sława to ciężar, to krzyż, obowiązek, to zgoda na trudną służbę, to wielkie wyzwanie do cierpliwości. Ludzie sławni, jeśli szczerze i z oddaniem służą Bogu i bliźnim, nie mają łatwego życia. Ludzie ich szukają, oczekują od nich pomocy, a oni nie mogą ich zawieść.

Głoszenie Ewangelii wymaga bezinteresowności i czystości serca.

Ale innych Bóg powołuje do służby ukrytej, cichej. Bywa o nich głośno w Kościele nierzadko po dziesiątkach lat. Sławnym świętym, „wielkim kaznodzieją”, nie przez słowo mówione, ale pisane, był św. Karol de Foucauld. Po prawie stu latach został wyniesiony na ołtarze. W 1897 r.

w komentarzu do Psalmu 1 pisał, przytaczając swoją rozmowę z Jezusem: „Mam ręce puste, bez dobrych dzieł. Racz mnie pocieszyć: wydasz owoc w swoim czasie, mówisz. Co to znaczy? Nasz czas to godzina sądu. Obiecujesz mi, że jeśli wytrwam w dobrej woli i walce, to choć jestem biedakiem, będę miał owoce ostatniej godziny”.

Owoce jego życia i jego posługi pisarskiej przysłyły po dziesięcioleciach. Kaznodzieja musi być cierpliwy, nie zawsze owoc przychodzi natychmiast.

Jak Ojciec odniósłby się do szukania popularności przez księży, zakonników, kleryków, a nawet nowicjuszy?

Duchowość i religia są przestrzenią sakralną także w Internecie. Nachalność, zebranie o klikanie, o subskrybowanie, nie przystoi osobom proponującym przesłanie ewangeliczne w Internecie. Narzucanie się, jakikolwiek rodzaj manipulacji w przepowiadaniu Słowa Bożego jest nadużyciem i pewną formą przemocy. Tego nie wolno nam czynić, tym bardziej w przestrzeni religijnej i duchowej.

Wykorzystywanie religii i duchowości dla promocji własnej osoby, swoich idei, poglądów nie jest czystym zachowaniem. Głoszenie Ewangelii wymaga bezinteresowności i czystości serca. Przestrzeń sakralna nie może być zagospodarowywana „prywatnie”.

Nie możemy zachowywać się, także w Internecie, jakby nie było wolności religijnej. Wolność religijna jest nie tylko dla katolików, ale dla wszystkich. Jeżeli nawet osoby lub instytucje, które wręcz walczą z Kościołem, łamią tę zasadę, to jednak nie daje nam to prawa do odstępowania od niej. Każda propozycja religijna i duchowa musi zaczynać się od słów Jezusa: „Jeżeli chcesz...”.

„Jeżeli chcesz, pójdz z mną. Jeżeli chcesz, posłuchaj mojego świadectwa. Jeżeli nie chcesz, szanuję twój wybór”. Ludzie dziś są bardzo wrażliwi na punkcie osobistej wolności, szczególnie wolności religijnej, i nie jest to niczym złym. Chrystus nie boi się naszej wolności, choć zawsze cierpi, gdy wykorzystując ją źle, ranimy Go naszymi grzechami.

Marek Jurek

Nowa fala bolszewizacji

Mnożą się ataki na biura posłów większości rządowej. To więcej niż akty przemocy, towarzyszą im pogrozki śmierci. Parę tygodni temu pisałem w tym miejscu („Unieważniona zbrodnia”), jak „Gazeta Wyborcza” świadomie bagatelizuje śmierć Marka Rosiaka, zamordowanego przez byłego członka Platformy Obywatelskiej w biurze poselskim Janusza Wojciechowskiego (dziś członka Komisji Europejskiej). Stanowisko „Wyborczej” to symbol przyzwolenia na gwałt.

Ale prócz przyzwolenia są także zachęty i (co najmniej pośrednie) wezwania. Przywódca opozycji Donald Tusk otwarcie mówi, że nie wystarczy mu zdobycie władzy. Zapowiada, że jego przeciwnicy „będą siedzieć” i wzywa swych zwolenników, żeby „wspólnie” do tego doprowadzić. To nie tylko atak na demokrację. Upada mit praworządności, którą parę lat temu opozycja wywiesiła na sztandarach. Praworządność to przecież niezależność wymiaru sprawiedliwości od władzy, od presji społecznej, od wyborów. Gdy więc Tusk apeluje do swych zwolenników, aby „wspólnie” doprowadzić do represji politycznych wobec przeciwników – wzywa po prostu do samosądu. Mnożące się gwałty są tylko efektem.

Rzecz należy widzieć na właściwym tle. Bolszewizacja opozycji była tendencją widoczną jeszcze przed powrotem Donalda Tuska do polityki krajowej. Kulminacją tego procesu były antykonstytucyjne rozruchy abor-

cyjne w 2020 r. W tym czasie poparcie społeczne dla Platformy (która praktycznie przyjęła ideologię i postawę skrajnej lewicy) zaczęło gwałtownie spadać. Wydawało się, że Tusk został wezwany i przyjechał do kraju, żeby proces ten zahamować,

żeby przywrócić PO charakter wprowadzicie radykalnej, ale jednak politycznej (a nie rewolucyjnej) opozycji. Tusk, owszem, poparcie odbudował, zmarginalizował konkurentów (Lewicę, Hołownię, PSL), po czym sam na nowo uruchomił ekstremistyczny trend. Nie cofając się przed zajęciem pozycji jawnie antykonstytucyjnych (w sprawie suwerenności i ochrony życia), z kompletnym lekceważeniem mającego z górą dwadzieścia lat orzecznictwa TK, ale również jawnie podburzając polityczną nienawiść. Byłoby błędem sprowadzać to jedynie do napadów złości i politycznej frustracji.

Najwyraźniej przywódca opozycji przygotowuje się w ten sposób na wariant odwrócenia wyniku przegranych wyborów. To nie spekulacje, ale wnioski płynące z lektury jego ostatniej książki „Wybór”. Donald Tusk dobrze wie, że Unia Europejska to wzorcowy przykład nieliberalnej demokracji i że „w potrzebie” udzieli wsparcia również niedemokratycznym działaniom opozycji w celu zdobycia władzy. Już zresztą udzieliła, wspierając antykonstytucyjne i nielegalne demonstracje aborcyjne w okresie covidowej kwarantanny. Demokrację atakowała nawet w USA, wzywając chroniące życie stany do odwołania ich ustawodawstwa. Tym bardziej nie cofnie się przed atakami na Polskę, jeśli sankcje ekonomiczne okażą się nieskuteczne. Musimy być na to gotowi.

Kompromitujący wyrok

Bill Donohue, przywódca Ligi Katolickiej z siedzibą w Nowym Jorku – największej organizacji katolików w Stanach Zjednoczonych – wezwał do rozwiązania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC). Działacz potępił skandaliczny wyrok Trybunału z 13 października, który – jego zdaniem – bezpośrednio godzi w istotę i wartości Kościoła katolickiego.

Sprawa dotyczyła proaborcyjnego i de facto satanistycznego happeningu, do którego doszło podczas Mszy świętej w paryskim kościele św. Marii Magdaleny w grudniu 2013 r. Obnażona do połowy wojująca feministka i aktorka Éloise Bouton (ur. w 1983 r.) wbiegła przed ołtarz i zainscenizowała happening „aborcja Jezusa Chrystusa”. Założyła na głowę cierniową koronę i niebieski welon, usiłując nawiązać w ten sposób do Jezusa i Jego Matki. Na ciele miała napis „344 salope” (344 dziwka), co miało wyrażać jej symboliczne dołączenie się do listu otwartego 343 Francuzek z 1971 r., które przyznały się do dokonania aborcji (była ona wtedy we Francji niedopuszczalna). Udaając, że sama to robi, trzymała w dłoniach kawałki zwierzęcej wątroby – symbole usuniętego płodu. Happening zakończyła oddaniem moczu przed przerażonym zgromadzeniem wiernych.

Po tym wstrząsającym wyroku proboszcz parafii pozwał Bouton do sądu, który skazał ją na miesiąc więzienia i grzywnę w wysokości 2000 euro na rzecz kościoła. Kobieta zaskarżyła ten wyrok najpierw do Sądu Najwyższego, a następnie do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu. Ten nie tylko nie potępił tego skandalicznego czynu, ale orzekł, że „naruszono prawa Bouton do swobodnego wyrazu (artystycznego), a sądy francuskie

potraktowały ją niesprawiedliwie”. Uznano, że była ona zaangażowana tylko w „działalność artystyczną” i nie powinna być w ogóle sądzona. W rezultacie ETPC nakazał francuskiemu wymiarowi sprawiedliwości wypłacenie aktorce 9500 euro tytułem strat moralnych i kosztów postępowania.

fot. Racool Studio/FreePress.com

Komentując ten skandaliczny wyrok, lider amerykańskich katolików powołał się na słowa Benedykta XVI o „dyktaturze relatywizmu i multikulturalizmu”. Według Donohue zakorzeniła się już ona w kulturze Zachodu, w której pomija się takie aspekty czynu, jak „zepsucie moralne i świętokradztwo, poszanowanie wartości religijnych”. Zwrócił uwagę, że „jako katolicy niejako z definicji nie potępiamy różnorodności kulturowej, jednakże w tym wypadku «różnorodność» tę wykorzystano do zniszczenia dziedzictwa judeochrześcijańskiego”.

Donohue zapytał retorycznie: „A jak zareagowałby ETPC, gdyby ta sama kobieta weszła półnaga na waszą salę sądową, z niecenzuralnymi napisami na swoim ciele, potępiającymi sędziów po imieniu, i oddała moc przed wizerunkami waszych matek? Czy też nazwalibyście taki happening «wyrazem artystycznym»?”./ws

Zachowywać przykazania

ks. Stefan Moszoro-Dąbrowski

Każdy z was, młodzi przyjaciele, znajduje też w życiu jakieś swoje „Westerplatte”. Jakiś wymiar zadań, które musi podjąć i wypełnić. (...) Wreszcie – jakiś porządek prawd i wartości, które trzeba „utrzymać” i „obronić”.

Jan Paweł II

Mówi się, że najlepszy interes na świecie polegałby na kupowaniu ludzi za tyle, ile rzeczywiście są wari, i sprzedawaniu ich za tyle, ile sądzą, że są wari. Faktycznie, szczerść wobec samego siebie jest trudna. Pycha gwałci pamięć i ją zaciemnia. Dostarcza usprawiedliwień, żeby pokryć dobrocią złe działania. Gromadzi swoje racje, aby stłumić głos sumienia, a ten staje się coraz cichszy. „Skoro bowiem przedmiotem woli jest dobro lub pozór dobra, wola może zmierzać do zła tylko wtedy, gdy to, co nie jest dobrem, przedstawi się rozumowi jako dobro” (św. Tomasz z Akwinu). Namietności przymuszają rozum, sprawiają, że pospiesznie się zgadza albo unika rozważania pewnych aspektów, które przeczą prawości wyboru, żeby uchwycić się innych, które sprzyjają złym skłonnościom, ozdabiając je dobrocią.

Bez pokory łatwo może dojść do zniekształcenia sumienia.

Bez pokory łatwo może dojść do zniekształcenia sumienia. Następny krok w złym kierunku to przekonywanie innych, że złe zachowanie jest święte. Niektórym nie wystarcza subiektywne uspokojenie własnego sumienia, ale stają się heroldami nowej moralności, misjonarzami i prorokami wypaczonych zachowań. Rozpowszechniają swoje błędy z gorliwością godną uczestników nowej krucjaty. Pociągają za sobą słabych, którzy odnajdują w tych doktrynach usprawiedliwienie swoich słabości i dzięki temu czują się zwolnieni z nieprzyjemności poprawiania własnego błędnego zachowania.

„Nie słuchajcie proroków, którzy wam przepowiadają, wprowadzając was w błąd; zwiastują wam urojenia swego serca, nie zaś to, co pochodzi z ust Pańskich. Mówią stale tym, co uwłaczają słowu Pana: Będzicie zażywać pomyślności. Wszystkich zaś tych, co idą za popędem serca, zapewniam: Nie spotka was nieszczęście... Zwodzą mój lud kłamstwami i chełpliwością. Nie posłałem ich ani nie dawałem polecenia; w niczym też nie są użyteczni dla tego narodu – wyrocznia Pana” (Jr 23, 16-17. 32).

W czasach, gdy nie brak gorliwych wojowników o nową moralność dla zwykłego człowieka, trudno rozeznaczyć, na czym polega prawe życie. Punktem wyjścia zawsze będą słowa Jezusa: „«(...) A jeśli chcesz osiągnąć życie, zachowuj przykazania». Zapytał Go [młodzieniec]: «Które?» Jezus odpowiedział: «Oto te: Nie zabijaj, nie cudzołóż, nie kradnij, nie zeznawaj fałszywie, czcij ojca i matkę oraz miłuj swego bliźniego jak siebie samego»” (Mt 19, 17-19).

Autor jest duchownym Prałatury Opus Dei w Warszawie

Ucz się, Jasiu!

Anna Wardak

Chcesz być czymś w życiu, to się ucz, abyś nie zginął w tłumie; Nauka to potęgi klucz, W tym moc, co więcej umie! – wpisał ongiś do sztambucha swoim synom Ignacy Baliński, prawnik i pisarz z przełomu XIX i XX w.

Przesłanie to na przestrzeni lat trafiło na stronicę wielu dziecięcych pamiętników. Także dziś większość rodziców – zarówno tych, którzy sami kończyli różne uczelnie, jak i tych, którzy (często z przyczyn od nich niezależnych) zakończyli edukację na wcześniejszych etapach – jako jeden z istotnych czynników życiowego sukcesu swoich dzieci po-

strzega zdobycie przez nie wykształcenia.

Chyba niewielu jest takich, którzy wprost deklarują, że edukacja dzieci w ogóle ich nie obchodzi. Większość, zgodnie z własną wizją życia i na miarę swoich możliwości, stara się zapewnić im jak najlepszą edukację. Nieraz jednak zdarza im się przy tym zapominać, że żadna szkoła, nawet ta najlepsza, nie zastąpi ich w roli pierwszych i najważniejszych nauczycieli swoich dzieci, a co najwyżej może lepiej lub gorzej ich w tej roli wspierać. Niektórym ta myśl może wydać się zaskakująca.

Nie mamy raczej wątpliwości co do tego, że w sferze wychowawczej największy wpływ na dziecko wywiera jego rodzina. W badaniach i ankietach przeprowadzanych w ramach pewnego projektu edukacyjnego, w którym biorę udział, sami

nauczyciele twierdzą, że proporcja wynosi tu mniej więcej 70 do 30 na korzyść rodziców. Jednak doświadczenie pokazuje, że rodzina ma również ogromny wpływ na sferę dydaktyczną: na stosunek dziecka do zdobywania wiedzy i jego motywację.

Rodzina ma ogromny wpływ na sferę dydaktyczną: na stosunek dziecka do zdobywania wiedzy i jego motywację.

Atmosfera panująca w domu, szacunek dla wiedzy, dbałość o własny rozwój i stałe podnoszenie kompetencji, a także wykorzystywanie różnych okazji do poszerzania horyzontów dzieci: wycieczki i wyjścia w ciekawe miejsca, wykorzystywanie codziennych okazji do rozmów o historii, geografii, polityce i bieżących wydarzeniach.

Dyskusje przy rodzinnym stole na różne tematy, zgodnie z zainteresowaniami domowników (u nas, ze względu na dużą liczbę „dyskutantów”, spektrum jest szerokie: od językoznawstwa, poprzez sport i muzykę młodzieżową, do kwestii informatycznych i technicznych). Dostępność książek, prenumerata czasopism popularnonaukowych... – czyli wszystko to, co sprawia, że dzieci nabierają przekonania, że nieustanna ciekawość świata, nauka i rozwój to pasjonujące zadanie na całe życie, a nie nudna pańszczyzna, którą trzeba odwalić, żeby wypełnić „obowiązek szkolny”. Ale najpierw muszą to wszystko widzieć każdego dnia u swoich rodziców. „Jasiu, jako mój uczeń kształcisz się u mnie na nauce” – jak mawiał majster Jan Kobuszewski w słynnym skeczu kabaretu Dudek.

Autorka jest doradcą rodzinnym, moderatorką Akademii Familijnej, mamą dziesięciorga dzieci

Kłótlive dziecko

ODPOWIADA **ks. Marek Kruszewski**

Jestem mężatką z wieloletnim stażem. Z mężem przeżyliśmy wiele szczęśliwych, choć niepozbawionych zmartwień lat. Udało się nam, napiszę nieskromnie, nieźle wychować starsze dzieci. Mamy natomiast poważny kłopot z najmłodszą córką. Wyklóca się z nami, zwłaszcza z ojcem, dosłownie o wszystko. Uważam sprzeczki za rzecz normalną w rodzinie. Starsze dzieci również miały swoje humorki i napady. Ale czasem tracę siły, bo nasze dziecko przekracza wszystkie normy kłótlwości. Czy może to być wpływ złego ducha?

Wszyscy jesteśmy kuszeni i atakowani przez złe duchy. O działalności nieprzyjaciela trzeba sobie przypominać, choćby po to, żeby nie popaść w bezbożną wizję życia. Trzeba natomiast zachować ostrożność w tłumaczeniu zachowań dziecka wpływem szatana czy złych kolegów. Grozi to bowiem przerzucaniem odpowiedzialności na innych. A dzieci są grzesznikami, jako i my. I żyją wśród dorosłych, i patrzą na nich.

Warto się zastanowić: co wyraża kłótlwość córki? Czy nie broni się ona przed nadopiekuńczością, tak często przejawianą wobec najmłodszych pociech, naszych beniaminków? Z pewnością ma jakieś swoje racje. Refleksje nastolatków bywają zaskakująco głębokie.

Córki czasem czują się oddalone, odchgnięte przez ojca. Na różne więc sposoby chcą pozyskać jego akceptację. Jedne starają się przypodobać ojcu, spełniając jego oczekiwania, ubierając się i zachowując „pod tatę”. Inne zdobywają uznanie przez sukces zawodowy, karierę, osiągnięcia w tych dziedzinach, które są cenne w oczach taty. Trzecim, paradoksalnym sposobem na pozyskanie uczuć ojca, staje się właśnie bunt. Wyraża się to w pyskowaniu, awanturowaniu się o wszystko, w totalnym sprzeciwie.

Na swój sposób to dobrze, że córka buntuje się jawnie. Mówi, co ją boli. To nie znaczy, że uważa swoich rodziców za złych ludzi. Albo że wyraża pogardę. Wprost przeciwnie: kłótnia może być paradoksalnie oznaką zaufania. Córka ma z kim rozmawiać o tym, co dla niej trudne. Nie jest samotna.

Zbuntowane dziecko pokazuje, że potrafi wyrazić swój strach i obawy. Nie pozwala sobą pogardzić. Konsekwentnie nie wchodzi potem w autoagresję. Nie musi też odreagowywać stłumionych buntów, stając się katem dla innych.

Chyba trudniejsza jest sytuacja, kiedy dziecko się nie kłóci. Kiedy w ogóle nie wyraża agresji. Skrywa swoje uczucia i jest zamknięte. Nie potrafi wyrażać swojego zdania, dobierać argumentów i odpyierać ataków.

Myślę, że istnieją dobre, zdrowe kłótnie. Dobrze, gdy dziecko uczy się ich w domu. Z pewnością jednak warto poprzez wyrażone komunikaty temperować kłótlwość dziecka. Bo co za dużo, to niezdrowo.

xmarek@o2.pl

Autor jest proboszczem parafii św. Patryka w Warszawie

O reparacjach i nie tylko

Najnowszy, listopadowy numer „Biuletynu IPN” poświęcony jest w znacznej części reparacjom. Otwiera go dokument opracowany przez posła Arkadiusza Mularczyka „Wstęp do Raportu o stratach poniesionych przez Polskę w wyniku agresji i okupacji niemieckiej w czasie drugiej wojny światowej 1939–1945”. Już na wstępie podkreśla się w nim, że Polska ma pełne moralne i prawne podstawy domagać się od Niemiec odszkodowania za skutki II wojny światowej, a budowa partnerskich i przyjaznych relacji polsko-niemieckich musi się odbywać na fundamencie prawdy historycznej i zadośćuczynienia za straty oraz za popełnione na jej obywatelach zbrodnie wojenne. Największą stratą państwa polskiego było wymordowanie przez Niemców

5,2 mln jego obywateli. To oni, poprzez własną pracę, wygenerowali do końca aktywności zawodowej dochód w wysokości 4787 mld zł.

„Ze złem trzeba czynnie walczyć” – to temat wywiadu z prof. Stanisławem Michnowskim, geofizykiem, autorem 120 publikacji naukowych, członkiem Sodalizacji Mariańskiej, który przeprowadziła historyk Barbara Świtalska-Starzeńska. Angażował się w działalność konspiracyjną, miał okazję poznać św. Maksymiliana Marię Kolbego.

O mało znanych faktach pisze Janusz Wróbel w artykule „Mandzurskie pola śmierci. Zapomniany rozdział polskiej martyrologii”. Chodzi o czasy wojny między imperium rosyjskim a Cesarstwem Japonii (1904–1905), w którą przymusowo wciągnięci byli Polacy jako pod-

dani zaborczych Rosjan. Do walk mobilizowano polską młodzież gimnazjalną, a Polacy stanowili aż 40 proc. armii rosyjskiej. W artykule ukazano, jak wieści o wojnie docierały do Polski i jakie były tego reperkusje.

Małgorzata Sokołowska przypomina burzliwe dyskusje związane z lokalizacją portu w Gdyni, a Piotr Olechowski pisze o dawniejszych i współczesnych pamiętkach związanych z Polską we Lwowie, po decyzji tamtejszego mera Andrija Sadowego o ponownym odsłonięciu posągów dwóch lwów pod Pomnikiem Chwały na Cmentarzu Obrońców Lwowa. Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk pisze o Szkole Młodszych Ochotniczek w armii gen. Władysława Andersa.

Jarosław Szarek w tekście „Polskość, która kosz-

tuje” pisze o zasłużonej dla Polski i Kościoła rodzinie Krasowskich z Mińska, Mariusz Krzysztofiński – o niezłomnym abp. Ignacym Tokarczuku, a Marek Klecel – o pisarzu Wacławie Sieroszewskim. Kinga Hałacińska podsumowuje tegoroczny Festiwal Filmowy Niepokorni Niezłomni Wyklęci w Gdyni.

Wartościowa lektura na długie listopadowe wieczory./wś

Niemieckojęzyczna wspólnota katolicka „Emmaus” dba o pielęgnowanie zwyczajów religijnych, a w przygotowanie dzieci i młodzieży do sakramentów mocno angażuje rodziców.

Duszpasterstwo to istnieje w Warszawie od 1995 r. Wówczas to radca prawny ambasady Niemiec Winfried Lipscher zapytał kard. Józefa Glempa o możliwość odprawiania Mszy świętych po niemiecku. Prymas Polski miał powiedzieć: „Szkoda, że musicie o to prosić, bo właściwie ja sam powinienem to zaproponować”.

Na pierwszej Eucharystii były cztery osoby. Wraz z upływem czasu grupa powiększała się i przyjęła nazwę „Emmaus”. Obecnie katolicka wspólnota niemieckojęzyczna spotyka się w domu Zgromadzenia Sióstr Uczennic Boskiego Mistrza przy ul. Żytniej 11 na warszawskiej Woli.

Wspólnota funkcjonuje jak quasi-parafia, w której prowadzone jest regularne duszpasterstwo i udzielane są wszystkie sakramenty. Posługę kapłańską pełni ks. dr Sylwester Matusiak SAC, a koordynatorem wspólnoty jest referentka pastoralna Ulla Anton. – Jestem oddelegowana do tej pracy przez Sekretariat Konferencji Episkopatu Niemiec ds. duszpasterstwa katolików języka niemieckiego za granicą (w porozumieniu z episkopatem Polski). Jeśli dobrze się orientuję, to nie ma podobnej funkcji „duszpasterza świeckiego” w polskim Kościele – wyjaśnia. Pani Anton przeszła sześciolletnią formację teologiczną, na którą składają się studia i staże pastoralne oraz pedagogiczne. – Jestem nauczycielką religii w szkole polsko-niemieckiej. Poza szkołą przygotowujemy dzieci oraz młodzież (zdarza się, że również dorosłych) do sakramentów. Wspomagają nas w tym rodzice, którzy otrzymują od nas stosowne materiały i pomoc – uzupełnia.

Alicja Czerniawska-Bücher prowadziła katechezę dla bierzmowanych. – Nie trzymałam się kurczowo podręcznika, ale przede wszystkim starałam się dać świadectwo i podzielić się własnym doświadczeniem wiary – relacjonuje. Młode osoby przygotowują się do bierzmowania w niewielkich, 3-, 5-, 7-osobowych grupach, w cyklu dwuletnim i przyjmują bierzmowanie z rąk niemieckiego (lub niemieckojęzycznego) biskupa. – Hierarchowie niemieccy nie stwarzają dystansu i chętnie rozmawiają z młodzieżą – komentuje pani Alicja.

„Emmaus” jest jedną z ponad 140 parafii i jednostek duszpasterskich, które dzia-

łają poza granicami Niemiec z upoważnienia Konferencji Episkopatu Niemiec. Część wiernych uczestniczących w duszpasterstwie wywodzi się z niemiecko-austriackiego środowiska dyplomatycznego oraz Polsko-Niemieckiej Szkoły Spotkań i Dialogu im. Willy’ego Brandta w Warszawie. – Wielu wiernych to ludzie przysłani z niemieckich firm do pracy w Polsce. Część to małżeństwa mieszane polsko-niemieckie i polsko-austriackie, wśród których prze-

oblicze, stając się pracownią artystyczną. – Rodzice z dziećmi własnoręcznie dekorują wieńce adwentowe. Jest to okazja do przybliżenia symboliki i tradycji wykonywanych ozdób. Spotkanie kończy się śpiewem pieśni adwentowych oraz poświęceniem wieńców – opowiada Ulla Anton.

Inną ciekawą inicjatywą jest Sternsingeraktion, która w krajach niemieckojęzycznych istnieje od 1959 r. W warszawskim duszpasterstwie niemieckojęzycznym wy-

Ojczyzna w wierze

Patryk Lubrzyński

Przygotowywanie wieńców adwentowych

fot. arch. ks. Sylwestra Matusiaka

ważają młode rodziny z dziećmi – opisuje ks. Matusiak.

Z RODZIMYMI AKCENTAMI

Po niedzielnych Mszach świętych niemieckojęzyczni katolicy chętnie spotykają się przy kawie i ciastku. – Dodatkowo corocznie rodzice dzieci, które przyjmują Pierwszą Komunię Świętą, po uroczystości zapraszają członków wspólnoty na poczęstunek. Niewielka grupa stwarza możliwość bezpośrednich i bliższych relacji – dodaje Michael Bücher, przewodniczący Rady Duszpasterskiej.

Duszpasterstwo pielęgnuje także niemieckie zwyczaje religijne. – Na początku października świętujemy Erntedank, czyli Święto Dziękczynienia za Zbiory, odpowiednik polskich dożynek. Prosimy, aby każdy przyniósł plony ziemi i owoce swojej pracy, które składamy przed ołtarzem, dziękując Bogu za Jego dary – mówi ks. Matusiak.

W sobotę przed pierwszą niedzielą Adwentu sala duszpasterstwa zmienia swoje

startowała przed piętnastu laty. Dzieci kołędują w strojach trzech królów i zbierają ofiary na projekty charytatywne dla rówieśników w różnych krajach. – Rodzice sami uszyli najmłodszym kolorowe królewskie stroje. Odwiedzamy nie tylko mieszkania, ale również ambasady Niemiec i Austrii, gościmy u sekretarza KEP – opisuje ks. Sylwester Matusiak.

W okresie Adwentu rodzice pomagają dzieciom w przygotowaniu Kripenspiel – jasełek bożonarodzeniowych. – W bieżącym roku na spotkaniu Rady Duszpasterskiej ustaliliśmy, że po występach najmłodszych sprawowana będzie Eucharystia.

Niemieckojęzyczni katolicy powtarzają, że wspólnota duszpasterstwa jest dla nich „Heimat im Glauben”, czyli ojczyzną w wierze, dzięki której – jak uczniowie z Emmaus – zbliżają się do „Niebieskiego Jeruzalem”.

W SKRÓCIE

■ **Obchody ŚDM.** Główne obchody Światowego Dnia Młodzieży 2022 w archidiecezji warszawskiej odbędą się 19 listopada o godz. 10.00 w Świątyni Opatrzności Bożej w Warszawie. W planie wydarzenia: program ewangelizacyjny, świadectwa, wprowadzenie relikwii bł. Carla Acutisa, adoracja Najświętszego Sakramentu z modlitwą uwielbienia, Eucharystia, a potem koncert zespołu „dlaTego” połączony z prezentacją wspólnot młodzieżowych działających w parafiach archidiecezji warszawskiej.

■ **Ekonomia Papieża Franciszka.** Katolickie Stowarzyszenie „Civitas Christiana” zaprasza na debatę społeczną „Ekonomia Papieża Franciszka”, która odbędzie się 16 listopada o godzinie 18.00 w kawiarni Cafe Ludwik przy ul. Wspólnej 25 w Warszawie. Zaproszonymi ekspertami są: Adam Zych (Fundacja Projekt PL), Piotr Ziemecki (portal katolicki www.siejmy.pl), Katarzyna Supeł-Zaboklicka (Radio Warszawa), Maciej Szepletowski (Katolickie Stowarzyszenie „Civitas Christiana”). Patronat medialny nad wydarzeniem objął tygodnik „Idziemy”.

■ **Konwersatorium z prymasem.** Wykłady przybliżające postać bł. kard. Stefana Wyszyńskiego odbywają się w archikatedrze warszawskiej przy ul. Świętojańskiej 8 w Warszawie w każdą pierwszą i trzecią środę miesiąca o godz. 19.30. Najbliższe spotkanie 16 listopada pt. „Powołanie ojca”.

■ **Koncert „Kolory to życie”.** Kawiarnia Agere Contra przy ul. Chłodnej 2/18 w Warszawie zaprasza 13 listopada o godz. 19.00 na bezpłatny koncert Ewy Domańskiej „Kolory to życie”. To niekonwencjonalny projekt składający się z dwóch części, które są ze sobą spójne. Pierwsza to piosenki, druga to dwanaście tekstów Ewy Domańskiej, niewidomej artystki, w których opisuje, jaką przeżyła drogę, by stworzyć projekt. Patronat medialny – tygodnik „Idziemy”.

■ **Kościółowi prześladowanemu.** Dyrektor Wydziału Duszpasterstwa Ogólnego Diecezji Warszawsko-Praskiej ks. Tomasz Kalinowski przypomina, że 13 listopada będziemy obchodzić XIV Dzień Solidarności z Kościołem Prześladowanym. W tym roku pomoc duchowa i materialna zostanie skierowana do mieszkańców Ukrainy. Ks. Kalinowski zachęca do zapoznania się z materiałami na www.pkwp.org/ukraina oraz informowania wiernych w parafiach.

■ **Rekolekcje „Maryja kobieta radości”.** Parafia Narodzenia Najświętszej Maryi Panny Warszawie-Pludach, ul. Klasyków 21, zaprasza 23 listopada o godz. 19.00 na rekolekcje „Maryja kobieta radości”. Nauki rekolekcyjne wygłosi s. Anna Maria Pudółko AP.

foto: www.flickr.com/MariuszCieszewski/www.poland.pl

WYREMONTOWANE GROBY

Powołana przez archidiecezję warszawską Fundacja „Stare Powązki” podsumowała dotychczasowe działania renowacji grobów na Powązkach. W ostatnich dniach na cmentarzu pojawiły się pulpity z aplikacją mobilną, która ułatwia poszerzanie wiedzy o Starych Powązkach. W minionym roku Fundacja prze-

prowadziła renowację 52 grobów ministrów II Rzeczypospolitej oraz 24 miejsc spoczynku powstańców warszawskich. Zainstalowano nowe ujęcia wody, w kształcie nawiązującym do XIX-wiecznych ręcznych pomp, pracom konserwatorskim poddawane są również słupki wyznaczające numery kwater.

LATOWICZ MIASTEM

Z dniem 1 stycznia 2023 r. Latowicz w powiecie mińskim po 154 latach odzyska prawa miejskie nadane uprzednio w 1423 r. Historyczny moment odzyskania miejskości zostanie poprzedzony licznymi imprezami mającymi na celu promocję miasta. Jedną z pierwszych jest organizowany 11 listopada przez Lokalną Organizację Turystyczną Ziemi Mińskiej i Latowicki Rajd Rowerowy, połączony z atrakcjami takimi jak program artystyczny w wykonaniu uczniów z Zespołu Szkół w Latowiczu, przemarsz pod pomnik bojowników o niepodległość, podniesienie flagi narodowej i odśpiewanie hymnu, koncert piosenki zakazanej.

foto: www.wikwand.com/pl/latowicz

foto: Irena Świerdzewska

POEZJA O UKRAINIE

„Smyczkiem i słowem dla Ukrainy” – pod takim tytułem odbyła się 30 października w kościele bł. E. Detkensa na warszawskich Bielanych prezentacja tomiku poezji Piotra Godka „Czarnoziem we krwi”. W interpretacji Haliny Łabonarskiej zebrani usłyszeli wzruszające i poruszające wiersze o wojennej tragedii na Ukrainie. Dochód ze sprzedaży wydawnictwa przekazany zostanie na pomoc dla żołnierzy z okręgu lwowskiego walczących na linii frontu. Spotkaniu towarzyszył koncert w wykonaniu kwartetu wiolonczelowego Ołeny Brzezińskiej./is

KRÓLEWSKI LISTOPAD

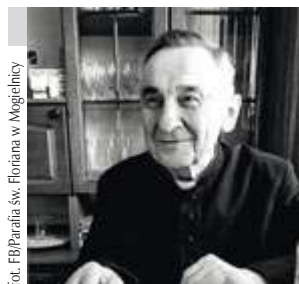
Od 1 do 30 listopada Zamek Królewski i Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie można zwiedzać bezpłatnie w ramach akcji „Darmowy listopad w Rezydencjach Królewskich”. Wystawy w Zamku Królewskim są otwarte od wtorku do niedzieli w godz. 10.00–17.00 (ostatnie wejście o 16.00). W Muzeum Łazienki Królewskie, ul. Agrykola 1, muzealne obiekty do-

stępne są dla zwiedzających od wtorku do środy w godz. 10.00–16.00 (ostatnie wejście o godz. 15.30), od czwartku do soboty w godz. 10.00–18.00 (ostatnie wejście o godz. 17.30) oraz w niedziele w godz. 10.00–16.00 (ostatnie wejście o godz. 15.30).

Więcej informacji na www.zamek-krolewski.pl i www.lazienki-krolewskie.pl.

ŻEGNAMY KAPŁANA

W Powiatowym Centrum Zdrowia w Otwocku 3 listopada, w wieku 75 lat, w 49. roku kapłaństwa, zmarł ks. prał. Henryk Trzaskowski, były proboszcz parafii św. Floriana Męczennika w Mogielnicy. Uroczystości pogrzebowe zaplanowano na 7 listopada w parafii św. Wita w Karczewie. Po Mszy świętej nastąpi złożenie ciała Zmarłego w grobie rodzinnym na miejscowym cmentarzu parafialnym. Ks. prał. Trzaskowski pochodził z parafii św. Wita w Karczewie. Jako wikariusz pracował w parafiach: Świętej Trójcy w Ząbkach (1975–1977), Matki Bożej Częstochowskiej w Wołominie (1977–1978), św. Łucji w Warszawie-Rembertowie (1978), św. Feliksa z Kantalicjo w Marysinie Wawerskim (1982–1983), Najczystszej Serca Maryi na Grochowie (1983–1984), Chrystusa Króla na Targówku (1984–1986).

fot. FB/Parafia św. Floriana w Mogielnicy

O KOŚCIELNYCH SKARBACH

Muzeum Archidiecezji Warszawskiej zaprasza do udziału w międzynarodowej konferencji naukowej „Rzemiosło artystyczne w muzeach i zbiorach kościelnych”, która odbędzie się 14 listopada w siedzibie Muzeum Archidiecezji Warszawskiej przy ul. Dziekania 1 w Warszawie. Wstęp wolny. Program konferencji: 9.00 otwarcie – dr Piotr Kopszak, dyrektor Muzeum Archidiecezji Warszawskiej, dr hab. Agnieszka Bender, KUL, bp prof. Michał Janocha, UW. Panel I: złotnictwo 9.20–12.25, panel II: tkanina 13.20–14.45, panel III: varia 15.00–17.15.

fot. arch. tygodnika „Idziemy”

■ Rekolekcje: jak być szczęśliwym.

W dniach 13–20 listopada w parafii św. Łucji przy ul. Ignacego Paderewskiego 42 w Warszawie-Rembertowie odbędą się rekolekcje ewangelizacyjne „Jak być szczęśliwym we współczesnym świecie”, prowadzone przez ks. Rafała Jarosiewicza i towarzyszącą mu grupę świeckich misjonarzy. Godziny nabożeństw: każdego dnia o godz. 9.00 oraz 18.45. Czas trwania – ok. 1 h 45 min. W programie: pieśń, modlitwa wstępną, nauczanie księdza i osób świeckich.

■ Relikwiarium w parafii św. Józefa.

W parafii św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny przy ul. Deotymy 41 w Warszawie 30 października podczas Mszy świętej nuncjusz apostolski w Polsce abp Salvatore Pennacchio poświęcił nowe relikwiarium. W pomieszczeniu znalazły się relikwie ofiarowane przez wikariusza parafii na Kole ks. Leszka Kuźmińskiego. Jego zbiór zawiera prawie dwieście relikwii pierwszego stopnia.

■ Warsztaty małżeńskie.

Parafia Miłosierdzia Bożego przy ul. Poznańskiej 183 w Ożarowie Mazowieckim zaprasza 14 listopada na warsztaty małżeńskie „Fundament”. Będą składać się z czterech spotkań tematycznych, by lepiej zrozumieć siebie nawzajem i wzmocnić umiejętności w czterech kluczowych obszarach życia małżeńskiego i rodzinnego. Pierwsze spotkanie, o komunikacji, odbędzie się 14 listopada w godz. 19.00–21.00. Szczegółowe informacje i zapisy: www.sanktuariummiłosierdzia.pl/warsztaty-malzenskie. Kontakt do organizatora: parafia.ozarow.poradnia@gmail.com.

■ **Mój Radzymin.** Gmina Radzymin przygotowała aplikację dla mieszkańców „Mój Radzymin”. W sekcji „dla mieszkańca” znajdują się informacje o wywozie śmieci, możliwości zgłoszenia usterki, korzystania z e-administracji, aktualnościach i wydawnictwach z życia gminy. Natomiast w sekcji „dla turysty” można znaleźć mapy i miejsca warte zobaczenia w regionie oraz interaktywną trasę ścieżek rowerowych. Szczegóły na www.radzymin.pl.

■ **Nowe życie książek.** Podczas IX Targów Zero Waste, które w dniach 26–27 listopada odbędą się w Hali Gwardii przy pl. Żelaznej Bramy 1 w Warszawie, na stoisku zbiórkowym facebookowej inicjatywy „Nie Wyrzucaj Książek!” będzie można oddać: książki, płyty DVD, winyle, kasety VHS i różne gadzety. „Książki przekażemy dalej lub korzystając z nich, zbierzemy środki na wsparcie charytatywnych fundacji” – zapewniają organizatorzy.

Pomoc niepełnosprawnym

Powiatowe Centrum Opiekuńczo-Mieszkalne otwarto 28 października w Kobyłce przy ul. Poprzecznej 18. Placówkę poświęcił ks. Tomasz Kalinowski, dyrektor Wydziału Duszpasterstwa Ogólnego Diecezji Warszawsko-Praskiej. Misją Centrum jest świadczenie usług opiekuńczych i integracja osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Opieką w Centrum objętych będzie każdorazowo czterdzieści osób: dziesięć w systemie całodobowym oraz trzydzieści w systemie dziennym. Opiekunowie osób niepełnosprawnych udający się do pracy

psychicznych. Na budowę obydwu placówek powiat przeznaczył 2 mln zł, rządowe wsparcie wyniosło blisko 8 mln zł. Nieruchomości pod budowę – jedną prywatną i drugą od miasta Kobyłka – starostwo wołomińskie zakupiło w 2019 r. za kwotę 3,9 mln zł. W planach powiatu jest również utworzenie na tym terenie ogólnodostępnego parku sensorycznego.

Obecna na uroczystości minister rodziny i polityki społecznej Marlena Małag pogratulowała powiatowi realizacji tej inwestycji. List do uczestników wydarzenia przekazał na ręce starosty premier RP Mateusz Morawiecki.

fot. arch. Starostwa Powiatu Wołomińskiego

będą mogli zostawić swoich podopiecznych na cały dzień w placówce. W ramach tzw. opieki wytchnieniowej podopieczni będą mogli tu przebywać nawet do sześciu miesięcy. Mogą liczyć na fachową opiekę, w tym pielęgniarstwa, gimnastykę relaksacyjną, zajęcia rehabilitacyjne zależnie od stopnia niepełnosprawności oraz mogą korzystać z całodziennego wyżywienia. W placówce nie ma kaplicy. Obok Centrum znajduje się przychodnia, która będzie służyć podopiecznym opiecej medycznej.

Nowa placówka powstała z inicjatywy Starostwa Powiatowego w Wołominie. Rekrutację i kwalifikację zainteresowanych prowadzi Centrum Powiatowo-Rodzinne.

Od stycznia br. w sąsiedztwie Centrum funkcjonuje Środowiskowy Dom Samopomocy. Z usług ŚDS korzysta trzydzieści osób wymagających wsparcia w trudnych sytuacjach życiowych, osób wymagających rehabilitacji także w schorzeniach

– Pragnę wyrazić swoją radość z finalizacji naszych wieloletnich starań o budowę miejsca, w którym osoby z niepełnosprawnościami będą mogły w sposób bezpieczny zostać objęte szeroko rozumianą opieką wytchnieniową. Dzięki środkom pozyskanym z Funduszu Solidarnościowego oraz Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych w trzy lata dokonaliśmy tego, o co inni zabiegali przez ostatnie dekady – powiedział starosta Adam Lubiak.

W wydarzeniu wzięli udział m.in. wiceminister rodziny i polityki społecznej Anita Czerwińska, wiceminister rozwoju i technologii Piotr Uściński, wicewojewoda mazowiecki Sylwester Dąbrowski, radni Sejmiku Województwa Mazowieckiego Katarzyna Lubiak i Michał Prószyński, przewodniczący rady powiatu Adam Pietrzak oraz licznie przybyli samorządowcy i przedstawiciele lokalnej społeczności.

fot. www.diecezja.waw.pl

Żegnamy kapłana

Ksiądz prałat Stanisław Kuć zmarł 3 listopada w Centrum Medycznym im. Bitwy Warszawskiej 1920 Roku w Radzyminie, przeżywszy 81 lat, z czego 48 w kapłaństwie. Urodził się 14 listopada 1941 r. w Sosnowym. Pochodził z parafii św. Aleksandra w Oleksinie (diecezja siedlecka). Świecenia kapłańskie przyjął z rąk kard. Stefana Wyszyńskiego 15 czerwca 1975 r. Jako wikariusz pracował w parafiach: św. Macieja Apostoła w Bełchowie (1975–1977; diecezja łowicka), św. Józefa Oblubieńca NMP w Konstancinie-Jeziornie (1977–1979; archidiecezja warszawska), Świętej Trójcy w Latowiczu (1979–1980), św. Zofii Barat w Warszawie-Grabowie (1980–1981; AW) oraz św. Mikołaja BM w Tarcyniu (1981–1985; AW). W październiku 1985 r. został proboszczem parafii św. Stanisława Kostki w Mrokwie (AW), w lipcu 1989 r. – proboszczem parafii św. Mikołaja Biskupa w Warce (AW). Po czterech latach, 22 czerwca 1993 r., został proboszczem parafii Przemienienia Pańskiego w Radzyminie. Parafią tą kierował przez 23 lata, do sierpnia 2016 r. Po osiągnięciu wieku emerytalnego zamieszkał w Diecezjalnym Domu Księża Emerytów w Otwocku. Pełnił funkcje: wicedziekana dekanatu tarczyńskiego (1981–1985), dziekana dekanatu wareckiego (1989–1993) oraz dziekana dekanatu radzyńskiego (1999–2016). Bp Kazimierz Romaniuk mianował go 24 grudnia 1994 r. kanonikiem gremialnym Kapituły Kolegiackiej, a abp Sławoj Leszek Głódź podniósł go do godności jej prałata i dziekana 27 marca 2007 r. Mszę świętą żałobną w Diecezjalnym Domu Księża Emerytów w Otwocku zaplanowano na 7 listopada, a na 8 listopada – Mszę świętą żałobną w parafii Przemienienia Pańskiego w Radzyminie, ze złożeniem ciała Zmarłego na miejscowym cmentarzu parafialnym.

Na wzór Jezusa

– Dzięki realizacji zamiarów związanych z naszym powołaniem, ale wypełnianych na wzór Pana Jezusa, stajemy się wielkimi – powiedział bp Romuald Kamiński 1 listopada w homilii wygłoszonej w kościele Świętego Wincenego a Paulo na warszawskim Bródnie. – Fragment Ewangelii o ośmiu błogosławieństwach to dla nas instrukcja, jak zostać świętym – podkreślał pasterz diecezji warszawsko-praskiej. – Bierzcie to sobie często jako modlitwę, szczególnie wieczor-

ną, to będzie podsumowanie wszystkich naszych wysiłków. Wskazanie nam przez Jezusa, jak powinno się budować swoją świętość. Krok po kroku. Dobro do dobra. Piękno do piękna. Szlachetność do szlachetności w codziennym, spokojnym wysiłku ubogacanie naszego wnętrza, żeby stawać się na podobieństwo naszego Pana – wskazywał ordynariusz warszawsko-praski. Po Eucharystii bp Kamiński przewodniczył procesji na Cmentarz Bródziński.

foto: Marcin Tafejko/SalveNet

Zainteresowani świętością

– Czy jesteśmy zainteresowani jako ludzie wiary tym, żeby być świętymi i na tej – i tylko na tej – drodze osiągnąć spotkanie z Bogiem? – mówił kard. Kazimierz Nycz 1 listopada w homilii podczas Mszy świętej w stołecznym kościele św. Marii Magdaleny. – Czy chcemy to osiągnąć jako chrześcijanie wiedzący, że życie ludzkie zmienia się, ale się nie kończy, i gdy dojdziemy tam, będziemy podob-

ni do Niego, będziemy takimi, jak On jest sam? – pytał.

Po Mszy świętej metropolita warszawski poprowadził procesję z modlitwą za zmarłych na Cmentarz Wawrzyszewski. W Dzień Zaduszny, 2 listopada, przewodniczył Mszy świętej i poprowadził procesję żałobną do krypt archikatedry warszawskiej, gdzie pochowani są m.in. arcybiskupi warszawscy i książęta mazowieccy./KAI

REKLAMA

"Historii nie mierzą zegary"

Karolina Stachacz-Bartosik
poniedziałek, godz. 20.00

Radio 106.2
Warszawa
dobrze słuchać

W katedrze ełckiej ks. kan. dr Dariusz Zalewski, mianowany przez papieża Franciszka biskupem pomocniczym diecezji ełckiej, 29 października przyjął święcenia biskupie.

Uroczystej Mszy świętej z obrzędem udzielenia sakry biskupiej przewodniczył biskup ełcki Jerzy Mazur. Współkonsekratorami byli abp Salvatore Pennacchio, nuncjusz apostolski w Polsce, i abp Józef Górzyński, metropolita warmiński. W liturgii uczestniczyli biskupi litewscy z diecezji koszedarskiej oraz archidiecezji wileńskiej, biskupi z Polski, delegat Eparchii Olsztynsko-Gdańskiej Kościoła Grekokatolickiego. Na uroczystości przybyli także przedstawiciele władz państwowych i samorządowych. Katedrę zapelnili licznie zgromadzeni duchowni, osoby życia konsekrowanego oraz wierni świeccy. Po Ewangelii ks. prał. Pavol Talapka, radca nuncjatury, odczytał papieską bullę, obwieszczającą nominację nowego biskupa.

Jak podkreślił w wygłoszonej homilii biskup warszawsko-praski Romuald Kamiński, ks. Dariusz wyrósł w wyjątkowej ziemi augustowskiej. – Gdybyśmy byli powoływani do tej czy innej posługi, funkcji czy zadania i mieli wszystko budować na własnych siłach, byłoby to trudne, ale my idziemy uzbrojeni mocą z wysoka. Pan staje na naszej drodze i powiada: „Nie lękaj się!”. Dzisiaj mówi Pan: „Nie lękaj się, Dariuszu”. Bogu jesteśmy wdzięczni, że daje nam ludzi mocnej wiary. Wielu kapłanów ma swoje korzenie w ziemi augustowskiej. Ludzie stąd przez pokolenia dają świadectwo mocnej wiary – zaznaczył bp Kamiński.

Słowo do nowo wyświęconego biskupa skierował też nuncjusz apostolski w Polsce. – Wybrałeś jako wskazanie swojej posługi w diecezji ełckiej słowa: „Chwała Bogu za wszystko”. Wypełniaj nowe zadania tak, aby inni mogli powiedzieć: „Chwała Bogu za wszystko” – mówił abp Pennacchio.

Ks. kan. Marcin Maczan, kanclerz ełckiej kurii biskupiej, odczytał list gratulacyjny skierowany do nowego biskupa przez prezydenta RP Andrzeja Dudę. Życzenia złożyli biskupi oraz delegacje reprezentujące różne stany w diecezji ełckiej. Bp Jerzy Mazur, zwracając się do bp. Dariusza Zalewskiego, powiedział: – Rozpoczynasz posługę biskupią w niełatwym czasie. Bądź zawsze blisko Boga na modlitwie. Bądź blisko z innymi biskupami i ka-

for. www.diecezjaelk.pl

Sakra w Ełku

planami oraz bądź blisko ze świętym Ludem Bożym, owczarnią, każdym człowiekiem, także tym zagubionym i poranionym. Niech Duch Święty na tej drodze umacnia Cię swoimi darami, byś był zawsze otwarty na Bożą wolę oraz świadczył o Chrystusie Ukrzyżowanym i Zmartwychwstałym. Niech Maryja będzie dla Ciebie doskonałym wzorem wypełniania woli Bożej i otacza Cię płaszczem swojej opieki – mówił biskup ełcki.

Na zakończenie liturgii święceń nowy biskup pomocniczy diecezji ełckiej podziękował uczestnikom oraz poprosił o towarzysze-

nie modlitwą. – Chciałbym, aby moja posługa opierała się na zaufaniu i prawdzie, jakakolwiek by ona była. Aby nie było tak, jak pisze w jednej ze swoich książek abp Fulton Sheen: „Do biskupa, który zasiadł / Po raz pierwszy na swym tronie, / Podeszedł strojny konsekrator / I rzekł doń w poufnym tonie: / Dwie są jeno pewne rzeczy, / Które urząd ten da zawždy: / Nie zapłacisz już za obiad, / Nie usłyszysz nigdy prawdy”. Dlatego pomimo nowej roli, jaką wyznaczyl mi Bóg i Kościół święty, pragnę dalej pozostać dla Was bratem, ojcem, kierownikiem duchowym i przyjacielem – mówił bp Dariusz Zalewski.

Biskup nominat urodził się 29 stycznia 1974 r. w Augustowie. Święcenia kapłańskie przyjął 20 maja 2000 r. w katedrze ełckiej z rąk bp. Wojciecha Ziembę. W latach 2001–2008 odbył studia specjalistyczne w dziedzinie patrystyki w Instytucie Patrystycznym „Augustinianum” w Rzymie. W 2010 r. uzyskał stopień doktora w zakresie patrystyki. Do czasu nominacji biskupiej był proboszczem parafii bł. Karoliny Kózkówny w Ełku i dyrektorem Wydziału Zakonnego Kurii Diecezjalnej w Ełku. Papież Franciszek 24 września br. mianował go biskupem pomocniczym diecezji ełckiej, przydzielając mu stolicę tytularną w Hólar. Jako zawołanie biskupie bp Zalewski przyjął słowa św. Jana Chryzostoma: „Gloria Deo propter omnia” („Chwała Bogu za wszystko”). W herb biskupi wpisana jest tarcza dwudzielna, na której z jednej strony jest złoty krzyż na zielonym tle, symbolizujący mękę Chrystusa i otwartość na Bożą wolę. Natomiast na drugiej części tarczy znajduje się figura Matki Bożej Loretńskiej na niebieskim tle. / KAI, plu

for. www.diecezjaelk.pl

fot. ks. Paweł Kłys

Noc Świętych w Łodzi

W łódzkiej bazylice archikatedralnej odbyła się Noc Świętych, organizowana od 2011 r. przez Wydział Duszpasterstwa Młodzieży Archidiecezji Łódzkiej. – Każdy z nas ma swoją drogę do Boga. Nie kopiujcie świętych, ani bardzo dawnych, ani bardzo niedawnych. Trzeba mieć odwagę, aby we wspólnocie, ale każdy po swojemu, iść do Pana Boga – mówił do młodych abp Grzegorz Ryś. Tegoroczne spotkanie

w wigilię uroczystości Wszystkich Świętych zatytułowane zostało „Bezpieczny port”. – Dlaczego taki tytuł tegorocznej Nocy Świętych? Pomysł zrodził się z przygotowań do przyszłorocznych Światowych Dni Młodzieży, a bezpieczny port to po portugalsku po prostu Lizbona, a więc miejsce, gdzie w lipcu i sierpniu zgromadzą się młodzi z całego świata – mówi ks. Paweł Bogusz, diecezjalny duszpasterz młodzieży./**ks. Paweł Kłys**

Białostocka Nowenna

W archidiecezji białostockiej 7 listopada, przed uroczystością Najświętszej Maryi Panny Ostrobramskiej, Matki Miłosierdzia, głównej patronki archidiecezji białostockiej, rozpoczęła się doroczna Nowenna Opieki. Abp Józef Guzek zaprosił do udziału w nowennie kapłanów, rodziny zakonne i wszystkich wiernych świeckich. Temat tegorocznej nowenny „Maryja Matka Kościoła” związany jest z hasłem rozpoczynającego się wkrótce roku duszpasterskiego „Wierzę w Kościół”. Nabożeństwa w ramach nowenny celebrowane są w archikatedrze białostockiej o godz. 18.00 do 16 listopada. Każdego dnia

pielgrzymują do świątyni poszczególne dekanaty. Ponadto w ramach nowenny, począwszy od 10 listopada, przez cztery dni przeżywane są kolejno: Dzień Kapłanów oraz Liturgicznej Służby Ołtarza, Dzień Małżeństw i Rodzin, Dzień Młodzieży – „Dzień u Mamy”, Dzień Życia Konsekrowanego.

W uroczystość Najświętszej Maryi Panny Matki Miłosierdzia, 16 listopada o godz. 17.15, w archikatedrze białostockiej odbędzie się nabożeństwo różańcowe, a o godz. 18.00 zostanie odprawiona uroczysta Msza święta pod przewodnictwem abp. Józefa Guzka, metropolity białostockiego. **f**

fot. xhz

Peregrynacja w Łomży

Od nawiedzenia kościoła Bożego Ciała w Łomży w dniach 5–6 listopada rozpoczęła się w diecezji łomżyńskiej peregrynacja relikwii bł. Hanny Chrzanowskiej. – Krajowe duszpasterstwo zdrowia zatroszczyło się o peregrynację w placówkach służby zdrowia, domach opieki, by bł. Hanna nawiedzała w relikwiach pracowników służby zdrowia – mówi ks. Sławomir Gawryś, duszpasterz służby zdrowia diecezji łomżyńskiej. – Hanna Chrzanowska podkreślała: „Jeśli ciało człowieka jest opatrzone, to ono też jest gotowe na spotkanie z Chrystusem”. Jeśli człowiek cierpi, bo ma odleżyny, jeśli jest pozbawiony opieki pielęgniarzkiej i lekarskiej, to trudno mu mówić o przeżywaniu wyższych wartości. Hanna Chrzanowska mówiła: „Najpierw zatroszczyć się właśnie o ciało, by dodać otuchy osłabłemu sercu tej duszy, która cierpiąca zaczyna szukać tylko tego, aby ulżyć w cierpieniu, nieraz zapominając o modlitwie, o wyższych wartościach” – przypominał ks. Gawryś.

Relikwie nawiedziły już w Łomży Szpital Wojewódzki oraz Hospicjum Ducha Świętego. Program na kolejne dni: 12–13 listopada – Wojewódzki Ośrodek

fot. arch. Radia Nadzieja

Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Łomży; 14–15 listopada – Szpital Powiatowy w Kolnie; 16–17 listopada – Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w Szczuczynie; 18–20 listopada – Szpital Ogólny w Grajewie; 21–22 listopada – Dom Pomocy Społecznej w Tykocinie; 23–25 listopada – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Łapach; 26–28 listopada – Szpital Ogólny w Wysokiem Mazowieckiem; 29–30 listopada – Dom Pomocy Społecznej w Kozarzach; 1–3 grudnia – Szpital Powiatowy w Zambrowie; 4–6 grudnia – Mazowiecki Szpital Specjalistyczny w Ostrołęce; 7–9 grudnia – Dom Pomocy Społecznej w Ostrołęce; 10–12 grudnia – Szpital Powiatowy w Ostrowi Mazowieckiej; 13–14 grudnia – Dom Pomocy Społecznej w Brańszczyku; 15–16 grudnia – Centrum Księdza Orione w Brańszczyku; 17–19 grudnia – Szpital Powiatowy w Wyszkowie. **f**

Za zmarłych bezdomnych

– Świętość mierzy się miarą przyjmowania, a nie tylko dawania, a już na pewno w spotkaniu z Bogiem liczy się to, co potrafimy przyjąć. Wrócimy z tej Eucharystii, z tej modlitwy, innymi ludźmi, dlatego że Bóg nas nieustannie obdarowuje – mówił abp Grzegorz Ryś. W uroczystość Wszystkich Świętych abp Ryś przewodniczył Mszy świętej na łódzkim cmentarzu przy ul. Zakładowej, w miejscu gdzie pochowani są biedni i bezdomni. Na liturgii zgromadzili się duchowni, siostry zakonne oraz wierni, którzy odpowiedzieli na zaproszenie metropolity łódzkiego, by modlić się za

fot. ks. Paweł Kłys

tych, którzy odeszli w samotności, a których grobów nikt nie odwiedza./**ks. Paweł Kłys**

fot. Lukasz Szelaąg

Prymas Wyszyński: 1956–1970 Radosław Molenda

Nie ma nic groźniejszego, niż ten człowiek i jego sny o potęgze Kościoła – miał powiedzieć o kard. Stefanie Wyszyńskim towarzysz Władysław Gomułka. Zdanie to przypomina i – z punktu widzenia ówczesnych komunistycznych władz – urzeczywistnia debiut fabularny znanego producenta Michała Kondrata: dramat historyczny „Prorok”, który 11 listopada wchodzi na ekrany polskich kin.

Film opowiada zamkniętą w ramach lat 1956–1970 – a więc od powrotu Prymasa Tysiąclecia z internowania aż do zmiany na stanowisku sekretarza generalnego KC PZPR, kiedy Gomułkę zastąpił Edward Gierek – historię wzajemnych relacji ówczesnych władz PRL-owskiego państwa i władz Kościoła w Polsce. Te pierwsze, które personifikuje Gomułka w parze z ówczesnym premierem Józefem Cyrankiewiczem i resztą poddanego im Biura Politycznego KC PZPR, chcą wyrugować Kościół i jego „wpływ” z przestrzeni publicznej. Te drugie, które uosabia kard. Wyszyński, nie dość, że stają w obronie praw Kościoła i uciemiężonego narodu, to jeszcze mają śmiałość, wypracowaną przez Wyszyńskiego w latach internowania wizję duchowej i moralnej odnowy narodu. Dlatego obie te strony skazane są na konflikt, w którym – jak słusznie piszą o „Proroku” jego twórcy – „pozorne porozumienie zmienia się w cichą wojnę, walkę o wolność religijną i godność człowieka”. I o tym właśnie opowiada ten film.

Tytuł „Prorok” odnosi się do kryptonimu akcji rozpracowywania prymasa i ludzi z jego śro-

dowiska. Nie ona jednak jest najważniejsza. Także tzw. tematy kościelne oraz kilka historii ludzkich i zarysowane z grubsza wydarzenia historyczne są w tym filmie jedynie tłem dla ukazania postaci i idei głoszonych przez kard. Wyszyńskiego w kontraście z jego politycznymi i ideowymi przeciwnikami. Na tym tle Prymas Tysiąclecia wypada pomnikowo, a jednocześnie bardzo ludzko, zwyczajnie zarazem. Już choćby z powyższych względów „Proroka” trzeba uznać za film nie religijny, ale polityczno-historyczny, który zarówno osobom wierzącym, jak i niewierzącym – wszystkim, bez względu na ich poglądy – opowiada urywek historii Polski i historii Kościoła w Polsce.

„Prorok” ma kilka mocnych, ale i kilka słabszych stron. Do tych pierwszych zaliczyć trzeba świetnie odegraną przez Sławomira Grzymkowskiego rolę kard. Stefana Wyszyńskiego. Z pewnością ci, którzy osobiście znali bądź pamiętają kard. Wyszyńskiego, rozpoznają go w przenikliwym spojrzeniu, iście książęcej powierzchowności, powściągliwych gestach czy intonacji wypowiedzianych słów

fot. Lukasz Szelaąg

granej przez tego aktora postaci. Krótko mówiąc: doczekaliśmy się wreszcie – po kilku mniej udanych próbach fabularnych, jak np. „Prymas. Trzy lata z tysiąca” Teresy Kotlarczyk – rozpoznawalnego filmowego Prymasa Tysiąclecia.

Inna mocna, a właściwie najmocniejsza strona filmu, to ciekawe i wierne oddanie charakteru relacji państwo – Kościół czasów gomułkowskiego PRL-u. I tu trzeba wskazać na prawdziwy skarb, który przynosi nam ten film: wszystkie gabinetowe dialogi prymasa z Gomułką i Cyrankiewiczem bazują na sporządzonych przez SB stenogramach z tych spotkań lub wręcz je przedstawiają.

W filmie docenić trzeba także m.in. muzykę Bartosza Hajdeckiego, szczegółowe odwzorowanie wystroju „z epoki” gabinetów Gomułki i Cyrankiewicza oraz np. stylu ich ubierania się. Na ekranie widzimy także m.in.

nietuzinkowo zobrazowaną, legendarną, acz mało eksponowaną postać abp. Antoniego Baraniaka, dyrektora sekretariatu prymasa.

Mankamenty filmu, których jest mniej niż jego zalet, wiążą się głównie z założonym przedziałem czasowym wspomnianych lat 1956–1970, co skazuje film na pewne ograniczenia, uproszczenia i wyrwanie niektórych wątków z kontekstu. Nie wiemy np., skąd się przy prymasie wzięły panie z Instytutu Prymasowskiego oraz jaka była ich rola. Nie ma też w filmie niemal żadnych odniesień do jego internowania w latach 1953–1956, a zwłaszcza do monumentalnej pracy duchowej, jaką w tym czasie wykonał. W efekcie mamy w filmie scenę Ślubów Jasnogórskich, ale nie wiemy, stąd wziął się ich pomysł oraz idea poprzedzającej je Wielkiej Nowenny. Z kolei epizodycznie i nie wiadomo po co pojawia się w filmie postać księdza, a następnie biskupa Karola Wojtyły. Można przypuszczać, że jest to mrugnięcie okiem – by ich ze sobą powiązać – do publiczności za granicą, gdzie „Prorok” także będzie wkrótce dystrybuowany. Bez wielu tablic informacyjnych choćby na temat Ósemek film za granicą się nie obejdzie. Jednak i z tymi mankamentami trzeba „Proroka” zaliczyć do filmów udanych i potrzebnych, na który warto się do kina wybrać.

„Prorok”. Polska 2022. 126 min. Reżyseria – Michał Kondrat. Scenariusz – Katarzyna Bogucka, Joanna Dudek-Lawecka, Karolina Słyk, Wykonawcy – Sławomir Grzymkowski, Adam Ferency, Marcin Troński, Artur Krajewski, Katarzyna Zawadzka i inni. Dystrybucja – TVP dystrybucja kinowa/Kondrat – Media

fot. Bestfilm

Podróż z narodzonym dzieckiem

Mirosław Winiarczyk

Z przyjemnością polecam Czytelnikom „Idziemy” koreański film „Baby Broker”, będący mieszkanką dramatu obyczajowego i familijnego, kryminału, komedii oraz kina drogi.

Tęgo rodzaju gatunkowy miszmasz jest w Hollywood i w międzynarodowych produkcjach ostatnio bardzo modny, nic więc dziwnego, że japoński reżyser Hirokazu Koreeda (mający na swym koncie kilka sukcesów artystycznych) zrealizował w Korei Południowej oryginalny utwór z niespodziewanym pozytywnym przesłaniem moralnym.

„Baby Broker” nie jest jednak prostą imitacją obrazów zachodnich. Akcja filmu zaczyna się mrocznymi scenami. Młoda, piękna dziewczyna w deszczowy wieczór porzuca niemowlę, jak się okazuje, swego synka, przy oknie życia w protestanckiej parafii. Następnie dzieje się coś bardzo dziwnego. Pewien mężczyzna, prowadzący w pobliżu małą pralnię i współpracujący z parafią, porwca dziecko.

Okazuje się, że wraz ze współpracownikiem prowadzi on prywatny sierociniec i chętnym parom sprzedaje dzieci poza państwowym, biurokratycznym systemem adopcyjnym. Taki los ma spotkać porwanego właśnie maleńkiego Woo-sunga. Tymczasem skruszona matka pojawia się u porywacza i domaga się udziału w rozmowach z ewentualnymi chętnymi do nielegalnej płatnej adopcji. Pragnie bowiem czuć nad swym dzieckiem. Tak rozpoczyna się wspólna jazda po koreańskiej prowincji.

Twórcy filmu ukazują poczynania wszystkich bohaterów z olbrzymim zrozumieniem, empatią i uczuciem. W ślad za porywaczami, dzieckiem i matką niemowlęcia ruszają dwie

policjantki, z których szefową grupy łączy z matką dziecka niejasne powiązania. Jednak dla wszystkich bohaterów, z których każdy ma coś na sumieniu, najważniejsze wydaje się dobro narodzonego dzieciątka. Nie ma tu mowy o żadnej aborcji ani chciwości za wszelką cenę na pieniądze za ewentualną sprzedaż dziecka.

W końcu wyjaśniają się wszystkie niejasne na początku wątki i powiązania między bohaterami. Wymowa filmu Hirokazu Koreedy wydaje się w oczywisty sposób pro-life, wszyscy bohaterowie bowiem uparli się, żeby za wszelką cenę maleńki Woo-sung nie pozostał bez opieki bliskich osób. Ważne jest tu także ukazanie narastania w postępowaniu bohaterów, zwłaszcza matki dziecka, odpowiedzialności za własne czyny, także te niezgodne z prawem. Wszystko służy tu oczywistej afirmacji życia.

Film japońskiego reżysera ogląda się znakomicie, akcja posuwa się do przodu rytmicznie i mimo kilku niepotrzebnych zawirowań obfituje w coraz bardziej emocjonujące momenty. Uwagę zwracają świetne dialogi, wyjaśniające i komentujące ukazywane wydarzenia. Koreański aktor Kang-ho-Song, grający w filmie porywacza dzieci, na tegorocznym festiwalu w Cannes został zasłużenie nagrodzony Złotą Palmą za kreację aktorską. Tak więc polecam „Baby Broker” do obejrzenia. Ciekawe swoją drogą, że ten afirmujący życie film przywędrował do nas z Korei. W kinematografii polskiej głównego nurtu trudno dziś znaleźć podobny utwór.

„Baby Broker” („Beu-ro-keo”),
Republika Korei, 2022.

Scenariusz i reżyseria – Hirokazu Koreeda.
Wykonawcy – Kang-ho-Song, Dong-won Gang,
Doonna Bae, lu i inni. Dystrybucja – Best Film

Czas ukryty w przyrodzie

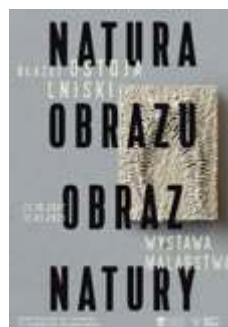
Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, najstarsze w Polsce muzeum poświęcone sztuce i jej przemianom, było zawsze miejscem, gdzie fascynacja twórczością artystyczną spotykała się z fascynacją naturą, jej prawami, zmianami i oddziaływaniem na człowieka.

Wystawa twórczości Błażeja Ostoja Lnińskiego wpisuje się w tę tradycję, chociaż sposób widzenia i notacji natury w obrazie ma już dzisiaj zupełnie inny „kod dostępu”. Przedmiotem jego sztuki jest czas ukryty w wyobrażeniu przyrody. Niedostrzegalna niemal zmiana w powtarzalności zjawisk, które jak cząstki energii pozornie podobne do siebie – budują niepowtarzalne, unikatowe światy. Każdy liść, każda dłoń, każdy gest zdaje się dążyć ku zmianie i tylko artysta potrafi ten proces zatrzymać, unieruchomić wiecznie zmieniającą się naturę. Sztuka jest archiwistą czasu, notacją, zawieszeniem spojrzenia, chwilą pochłaniającą energię.

Błażej Ostoja Lniński, urodzony w 1974 r. w Czersku na Kaszubach, w domu, w którym sztuka była codziennym obowiązkiem, przewędrował jako artysta wiele krain. Były to te realne i dobrze znane, o których opowiada od lat jako profesor, wieloletni dziekan, a obecnie rektor Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Ale wędruje także przez inne krainy, na ogół samotnie, po drogach nieoznaczonych, jego obrazy są jak ślady – odciski wrażeń pozostawione do rozpoznania wśród paproci i liści miłorzębu. Kształty niby znane, pozornie znaczące, pilnują tajemnicy – czy raczej naszej niewiedzy – aby zbyt szybko nie zmała nam spokoju. Obrazy natury zespolone siłami, których jeszcze nie znamy: fotony czy kwarki? Kolory czy światła? Materie i energie.

Wystawa prezentuje obrazy zapisane na płótnie i papierze. Ich materia i sposób malowania przypominają setki dni pracy mikroorganizmów. Są jak myśli skompresowane do kształtów liści. Idzie jesień: wystawa jest przedłużeniem procesu zanikania. Idzie zima: wystawa jest kontynuacją czasowego zamrożenia. Idzie wiosna: wystawa będzie musiała przekształcić się w następną. Wszystko trwa, zmieniając się jednocześnie. **/dg**

Wystawa jest czynna od poniedziałku do niedzieli (z wyjątkiem wtorków) w godz. 10.00–15.30 w Oranżerii Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie. Wstęp na podstawie biletu do parku.

KONKURS

„Wiara bez liturgii byłaby ideologią” – wokół tego stwierdzenia kard. Jeana-Marie Lustigera Tomasz Grabowski OP i ks. Krzysztof Porosło od dekady głoszą katechezy, które przeczytać można w książce „Siedem tajemnic. O sakramentach” (W drodze). Przekonują, że liturgia musi łączyć dwie rzeczywistości: człowieka i jego wiarę. Wiara musi przekładać się na życiowe wybory, począwszy od niedzielnej Mszy, która powinna być początkiem przemieniania naszych codziennych problemów. W jednej z nich autorzy ustosunkowują się do zarzutów o chrzest przyjmowany w niemowlęctwie, co jakoby nie jest równoznaczne ze świadomym wyborem. A „czy skoro przyjąłem Komunię Świętą na mszy przed obiadem, to po obiedzie ona już nie działa?” – pytają retorycznie. Wśród czytelników, którzy 14 listopada między godz. 13 a 13.15 zadzwonią pod nr (22) 512 00 95 i odpowiedzą na pytanie: **Dla kogo żyjemy i umieramy według tego, co św. Paweł pisał do Rzymian?** – rozlosujemy 2 egzemplarze książki. Odpowiedź na pytanie konkursowe 45: Abigail przyniosła Dawidowi 200 chlebów. Zwycięzcom gratulujemy!

W powszechnej świadomości społecznej istnieją dwie, a może nawet trzy wersje popularnego obrazu „Jezu, ufam Tobie”.

Chronologicznie są to dzieła: Eugeniusza Kazimirowskiego z 1934 r., Adolfa Hyły z 1944 r. i ewentualnie Ludomira Śleńdzińskiego z 1954 r. Mało kto jednak wie – w tym miejscu możemy mówić o bardziej powszechnym zdziwieniu – że autorskich wersji tego obrazu są... setki.

ZLECENIE OD JEZUSA

Historia obrazu, stanowiącego jeden z istotnych aspektów kultu miłosierdzia Bożego i który bodaj najmocniej propaguje ów kult, rozpoczęła się w 1931 r. za sprawą objawienia danego s. Faustynie (1905–1938) w celi klasztornej w Płocku 22 lutego 1931 r. Święta, wspominając to zdarzenie, zapisała: „Wieczorem, kiedy byłam w celi, ujrzałam Pana Jezusa ubranego w szacie białej. Jedną ręką

zowany m.in. przez obrazki, które rozchodziły się w czasie II wojny światowej. Wykonywano liczne kopie tego obrazu, czy też wersje silnie nawiązujące do wileńskiego dzieła. W wielu świątyniach można spotkać analogiczne obrazy z mniejszymi lub większymi różnicami, np. w kościele św. Karola Boromeusza na warszawskich Powązkach czy w kościele Matki Bożej Królowej Polski na Marymoncie w Warszawie.

Stosunkowo szybko zaczęły powstawać nowe obrazy, będące zupełnie nowymi wersjami wykonanymi zgodnie z poleceniem Jezusa danym s. Faustynie. Są to obrazy, w których ujęta została cała postać Jezusa w szacie białej, gdzie jedna ręka wzniesiona jest do błogosławieństwa, a druga dotyka szaty na piersiach, z uchylenia której wychodzą dwa promienie: czerwony i biały – dokładnie tak, jak polecił Jezus (por. Dzienniczek, 47). Kwestia tła nie została zde-

Poszukiwania najpiękniejszej wersji

Dorota Lekka

wzniesiona do błogosławieństwa, a druga dotykała szaty na piersiach. Z uchylenia szaty na piersiach wychodziły dwa wielkie promienie, jeden czerwony, a drugi biały. W milczeniu wpatrywałam się w Pana, dusza moja była przejęta bojaźnią, ale i radością wielką. Po chwili powiedział mi Jezus: «Wymaluj obraz według rysunku, który widzisz, z podpisem: Jezu ufam Tobie. Pragnę, aby ten obraz czczono najpierw w kaplicy waszej i na całym świecie»” (Dzienniczek, 47).

Idąc tropem tej wizji, późniejszy spowiednik s. Faustyny, ks. Michał Sopoćko, zlecił namalowanie obrazu wileńskiemu malarzowi Eugeniuszowi Kazimirowskiemu. Wizerunek został ukończony w 1934 r. Powstał na podstawie wskazówek św. s. Faustyny, która kilka

razy w tygodniu odwiedzała pracownię artysty. Wiemy jednak, że s. Faustyna była rozczarowana efektem końcowym. Żaląc się Jezusowi, odnotowała: „Kto Cię wymaluje tak pięknym, jakim jesteś?”. Wtedy usłyszała: „Nie w piękności farby ani pędzla jest wielkość tego obrazu, ale w łasce mojej” (Dzienniczek, 313). Obraz ten zyskał wówczas akceptację przyszłej świętej i stał się kluczowym dziełem w propagowaniu kultu miłosierdzia Bożego. Od 2005 r. znajduje się on w kościele Świętej Trójcy w Wilnie, przekształconym w sanktuarium Miłosierdzia Bożego.

RÓŻNE PRZEDSTAWIENIA

Wcześniej wizerunek Jezusa Miłosierdnego pędzla Kazimirowskiego był popularny

finiowana, toteż pozostaje sprawą dowolną i wielu malarzy decydowało się na nawiązanie do konkretnego czasu i miejsca, malując krajobrazy lub elementy architektury.

Nowe ujęcie zaproponował także Adolf Hyła. To właśnie jego obraz – w malowaniu którego św. Faustyna nie brała udziału, ale który został wykonany zgodnie ze wskazówkami z „Dzienniczka” – zyskał największą popularność w kulcie miłosierdzia Bożego, szybko zasłynął łaskami i jest dziś najczęściej kopiowanym obrazem do wnętrza sakralnych. Sam Adolf Hyła wykonał 247 wersji swojego dzieła.

Bardzo autorsko obraz potraktował Zdzisław Eichler (1943 r., kościół ojców kapucynów w Warszawie, ul. Miodowa),

który w tle obrazu umieścił zgłuszcza zrujnowanej Warszawy, a samego Jezusa zobraził w jasnym sarmackich włosach i długich blond włosach, dodając symboliczne elementy baranka pod czerwonym promieniem i rośliny pod białym. Podobnie Bolesław Rutkowski (1953 r., katedra św. Floriana w Warszawie) umieścił w tle swojego obrazu odbudowywany ze zniszczeń wojennych kościół.

Z kolei Kazimierz Kwiątkowski (1947 r., kościół franciszkanów w Warszawie) postanowił ukazać zmartwychwstałego Chrystusa na wzgórzu, a napis „Jezu, ufam Tobie” umieścił w nimbie.

KONKURS EPISKOPATU

Wskutek rosnącej popularności i swobody w ukazywaniu wizerunków miłosierdzia Bożego opartych na prywatnych wizjach, niepotwierdzonych jeszcze przez Stolicę Apostolską (na zatwierdzenie kultu trzeba było czekać aż do 1968 r.), ogłoszono w 1954 r. konkurs na nowy wizerunek Jezusa Miłosiernego. Został on zorganizowany przez episkopat Polski z inicjatywy bł. ks. Michała Sopoćki na inną z założeń i różniącą się od dotychczasowych wersji obrazu. Spowiednik s. Faustyny wobec zastrzeżeń artykułowanych przez biskupów rozpiął konkurs na nowy wizerunek, który

Pierwotny obraz autorstwa Eugeniusza Kazimirowskiego znajdującego się w Wilnie

fol. xlx

w sposób wyraźny nawiązywałby do objawienia zawartego w Piśmie Świętym.

Kościelna komisja konkursowa, respektując powyższy postulat, wybrała obraz Ludomira Śleńdzińskiego, przedstawiającego Jezusa Miłosiernego wchodzącego przez zamknięte drzwi do Wieczernika. Wybór tej sceny nie jest przypadkowy. Ma ona bowiem związek z faktem, że w święto Miłosierdzia Bożego, które

przypada na drugą niedzielę wielkanocną – choć wówczas nie było ono ustanowione, jednak polecenie Jezusa znane było z kart „Dzienniczka” – czytany jest w kościołach fragment Ewangelii, w którym Zmartwychwstały przychodzi do uczniów w Wieczerniku i ustanawia sakrament pokuty (J 20, 19-23).

5 października 1954 r. Główna Komisja Episkopatu zatwierdziła wizerunek namalowany przez Śleńdzińskiego do publicznego kultu w całej Polsce. Obraz ten stał się trzecią najbardziej rozpoznawalną wersją obrazu „Jezu, ufam Tobie”, ale nigdy nie zyskał wśród

wiernych popularności, która mogłaby się równać obrazom Kazimirowskiego i Hyły.

Warto w tym miejscu wyraźnie powiedzieć, że nowe, autorskie wersje obrazu Bożego miłosierdzia powstają do dziś. Mimo to nie brak głosów krytycznych wobec samego pomysłu ich malowania. Zastrzeżenia te streszczają się w stwierdzeniu, że „właściwy” obraz namalował już Kazimirowski i tylko jemu s. Faustyna udzielała osobistych wskazówek. Być może jakimś antidotum na ten krytycyzm będzie spostrzeżenie, że choć to jedynie s. Faustyna widziała objawiającego się Jezusa, ani biskupom, ani ks. Michałowi Sopoćce nie przeszkadzał brak jej obecności przy zamawianiu nowego obrazu w ramach konkursu z 1954 r. Co więcej, sam spowiednik świętej zamawiał obrazy Jezusa Miłosiernego u wielu artystów.

MISJA INKULTURACYJNA

Przykładów autorskich realizacji jest całe mnóstwo i żadnej z nich nie można odmówić niezgodności z objawieniem prywatnym, jakie otrzymała s. Faustyna, gdyż wszystkie elementy Jezusowego zlecenia się zgadzają. Jezus polecił wymalować obraz i obiecał, że udzieli przez niego łask, ale nie oznacza to, że chodziło jedynie o ten jeden wizerunek. Każdy kolejny wymalowany obraz cieszy się obietnicą Bożych darów, czego dowodem może być choćby to, że sam Zbawiciel zaczął bardzo wcześnie udzie-

lać łask przez obraz Adolfa Hyły z kaplicy klasztornej św. Józefa w Łagiewnikach, nazywany dziś cudownym, podobnie jak udziela wielu łask przez obraz autorstwa Jana Chrzęszcza, znajdujący się w bazylice Miłosierdzia Bożego w Łagiewnikach. Udziela ich także każdemu człowiekowi, który z ufnością zwraca się do Boga za pośrednictwem tego wizerunku czy to w swoim lokalnym, parafialnym kościele, czy też w zaciszu własnego domu. Świadczeń takiego Bożego działania zapewne nie pomieściłyby księgi.

Skoro sam Jezus nie ograniczył swych darów do wizerunku autorstwa Eugeniusza Kazimirowskiego, któremu sama św. Faustyna udzielała wskazówek – i dodajmy: była bardzo zasmucona efektem – to nie ma powodu czynić ograniczeń w tworzeniu nowych Jego wizerunków. Zresztą, taka praktyka to absolutna konieczność wynikająca z misji inkulturacyjnej chrześcijaństwa, związana także z soborowym imperatywem *aggiornamento*. Postulat ów obejmuje

również aktualizację przepowiadania na poziomie wizualnym, językiem współczesnej kultury wizualnej, dostosowanej do języka odbiorców. Praktyka

tworzenia nowych obrazów związana jest także z wielowiekową tradycją malarstwa Kościoła zachodniego, które nie bazuje na kanonicznej ikonie, lecz opowiada się za pluralizmem artystycznym, stylistycznym.

I jeszcze jedna kwestia, która budzi pewne zaniepokojenie. Jest nią ukazywanie Jezusa na tle pejzażu. Sam ks. Sopoćko uważał wręcz, że ukazywanie Zbawcy w taki sposób deprecjonuje obrazy jako wizerunki Jezusa Miłosiernego z wizji s. Faustyny. Warto jednak odnotować, że w historii sztuki umieszczanie wydarzeń zbawczych w kontekście aktualnej epoki było czymś oczywistym. Stąd w wielu obrazach ukazujących ukrzyżowanie, Maryję z Dzieciątkiem itd. mamy różne tła, które są wręcz bezpośrednim nawiązaniem do lokalnie rozpoznawanych miejsc. To częsta praktyka, mająca na celu uwspółcześnienie dzieła, stosowana po to, aby usposobić widza do uczestnictwa w obrazowanych wydarzeniach zbawczych.

Można tę zasadę zastosować także w przypadku dzieł ukazujących Chrystusa Miłosiernego. Choć przyznać też trzeba, że czarne tło, obecne np. na obrazie Kazimirowskiego, stwarza ważną, bardzo szeroką symbolikę przez dialektykę światła i ciemności, ale nie jest to warunek obligatoryjny.

Autorka jest historykiem sztuki i doktorem teologii

Autorskich wersji obrazu miłosierdzia Bożego są... setki.

tworzenia nowych obrazów związana jest także z wielowiekową tradycją malarstwa Kościoła zachodniego, które nie bazuje na kanonicznej ikonie, lecz opowiada się za pluralizmem artystycznym, stylistycznym.

I jeszcze jedna kwestia, która budzi pewne zaniepokojenie. Jest nią ukazywanie Jezusa na tle pejzażu. Sam ks. Sopoćko uważał wręcz, że ukazywanie Zbawcy w taki sposób deprecjonuje obrazy jako wizerunki Jezusa Miłosiernego z wizji s. Faustyny. Warto jednak odnotować, że w historii sztuki umieszczanie wydarzeń zbawczych w kontekście aktualnej epoki było czymś oczywistym. Stąd w wielu obrazach ukazujących ukrzyżowanie, Maryję z Dzieciątkiem itd. mamy różne tła, które są wręcz bezpośrednim nawiązaniem do lokalnie rozpoznawanych miejsc. To częsta praktyka, mająca na celu uwspółcześnienie dzieła, stosowana po to, aby usposobić widza do uczestnictwa w obrazowanych wydarzeniach zbawczych.

Można tę zasadę zastosować także w przypadku dzieł ukazujących Chrystusa Miłosiernego. Choć przyznać też trzeba, że czarne tło, obecne np. na obrazie Kazimirowskiego, stwarza ważną, bardzo szeroką symbolikę przez dialektykę światła i ciemności, ale nie jest to warunek obligatoryjny.

Autorka jest historykiem sztuki i doktorem teologii

Kazimierz Dadak

Trzy lata temu prezydent Macron wieścił śmierć mózgową NATO, tymczasem najazd Rosji na Ukrainę spowodował nagłą „odnowę” sojuszu.

kontrahentom jednocześnie zupełną niezależność od USA i Chin, ale 24 lutego ta idea została pogrzebana.

Stany Zjednoczone budowały swój potencjał wojskowy przez wiele dekad i Europa również będzie potrzebować wielu dekad i ogromnych nakładów, żeby osiągnąć prawdziwą „autonomię”. Na razie czyniony jest pierwszy krok, Niemcy ogłosiły zamiar wydania dodatkowych 100 mld euro na cele obronne. To jest kropla w morzu potrzeb, jeśli myśli się o wojskowej sile zdolnej do samodzielnej obrony, ale wystarczająco dużo, żeby dać do myślenia decydom w Pradze, Warszawie i Budapeszcie. Ponadto Niemcy posiadają wysoce rozwinięty przemysł zbrojeniowy i owe 100 mld to będzie spory zastrzyk fundu-

autonomii” raczej będzie zyskiwać popleczników i w dalszej perspektywie USA może wyrosnąć poważny konkurent.

INDO-PACYFIK

Region Indo-Pacyfiku jest w tej chwili kluczowy dla przyszłości świata. Jak podaje strona internetowa UE, jest to obszar, który skupia dwa najludniejsze kraje świata (Chiny, Indie), cały region zaś zamieszkuje 60 proc. globalnej populacji. W tym regionie wytwarzane jest także 60 proc. światowego PKB. Stąd też o uzyskanie dominującej pozycji na tym obszarze walczą USA i Chiny. Zgodnie ze starym powiedzeniem „gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta” na niesłuchanie ważnego gracza wyrastają także Indie.

Rozpad światowego porządku

Niemniej ten obecny stan rzeczy kryje daleko idące rozbieżności w ramach NATO. Podobnie mają się sprawy w wymiarze ogólnoświatowym.

EUROPEJSKA AUTONOMIA

Duet niemiecko-francuski od dawna marzy o osiągnięciu „strategicznej autonomii” w stosunkach z USA. Po gospodarczym zjednoczeniu kontynentu pod niemiecką egidą eurokraci pragną uzyskać pełną niezależność także w sferze wojskowej, czyli przekształcić UE w potęgę równą amerykańskiej.

Nie jest to mrzonka, bo pod względem potencjału ludnościowego i ekonomicznego, nawet po brexicie, Europa jest zbliżona wielkością do USA. Oczywiście na przeszkodzie stoi fakt, że Stany Zjednoczone mają rząd federalny, czyli są państwem, UE zaś, jak to określa niemiecki Trybunał Konstytucyjny, jest jedynie organizacją międzynarodową. Niemniej ostatnie wydarzenia, w szczególności wstrzymanie wypłacania Polsce pieniędzy w ramach KPO i pogrożki wypowiedziane przez Ursulę von der Leyen pod adresem nowego rządu we Włoszech, wskazują na to, że Bruksela pokłada wielkie nadzieje w pozatraktatowych mechanizmach.

Przez ostatnie trzy dekady europejskie elity usiłowały zbudować euroazjatyckiego kolosa. Niemcy powróciły do polityki ery Bismarcka i kładły podwaliny pod sojusz z Rosją. Teoretycznie mogło to być cudowne małżeństwo niemieckiego przemysłu i rosyjskich surowców, a w perspektywie także dostęp do ogromnego rosyjskiego arsenału atomowego. Taki związek dawałby

szów, pozwalający go rozbudować i umocnić. Taki rozwój sytuacji dałby Berlinowi kolejny atut w procesie podporządkowania sobie reszty Europy.

Niemcy również zdradziły plany uzyskania dostępu „od kuchni” do broni atomowej. W tej chwili w Niemczech jest rozmieszczona broń nuklearna w ramach tzw. *Nuclear sharing*, ale w tym przypadku głos decydujący należy do właściciela, czyli USA. Do niedawna większość Niemców zdecydowanie domagała się usunięcia z obszaru swego kraju tych głowic. Napad Rosji poważnie odmienił nastroje i 22 lipca Wolfgang Schäuble, były minister finansów i marszałek Bundestagu, w wywiadzie udzielonym gazecie „Welt am Sonntag” poruszył sprawę współfinansowania przez Niemcy francuskiego arsenału atomowego. W pierwszej chwili brzmi to trochę jak działalność dobroczynna, ale w polityce nie ma nic za darmo. W zamian za pieniądze Berlin miałby uzyskać udział w zarządzaniu tym arsenałem.

Nie jest to absurdalny pomysł, już w 2007 r. prezydent Sarkozy w luźnej rozmowie poruszył tę sprawę. Biorąc pod uwagę rozmiar kłopotów finansowych Francji, pomysł wyprzedza „sreber rodowych” nie jest całkowicie bezzasadny.

Także w Brukseli od dawna mówi się o potrzebie „europeizacji” francuskiej broni nuklearnej, czyli przekazania nadzoru nad nią Brukseli. Jakkolwiek sprawy potoczą się w przyszłości, idea „strategicznej

USA bardzo chcą wciągnąć Indie do antychińskiej koalicji. Na pierwszy rzut oka można by sądzić, że ten alians jest naturalny, bo Indie od wielu lat toczą z Chinami spór o przebieg granicy pomiędzy tymi kolosami. W maju 2020 r. doszło nawet do walki wręcz pomiędzy żołnierzami obu państw. Z tego względu kraj ten przystąpił do luźnego sojuszu, Czerostronnego Dialogu Bezpieczeństwa, w skrócie zwanego Quad, który to związek obejmuje USA, Australię, Japonię i właśnie Indie. Ale w tym przypadku nie sprawdza się reguła, że przeciwnik mojego wroga jest moim przyjacielem, bo Stany Zjednoczone i Indie wiele dzieli.

Niemal od chwili odzyskania niepodległości Indie nawiązały bliskie stosunki z ZSRR i ten stan rzeczy odziedziczyła Rosja. Hinduska armia w wielkim stopniu jest uzbrojona w rosyjski sprzęt, a ponieważ Indie nie posiadają dobrze rozwiniętego przemysłu zbrojeniowego, to alternatywą byłyby zakupy w USA lub zachodniej Eu-

ropie. Ale władze w Delhi chcą utrzymać swą strategiczną autonomię i nie mają zamiaru uzależniać się od Zachodu.

Od Zachodu dzieli je także stosunek do zielonego ładu. Dla Indii tempo rozwoju jest podstawową sprawą gospodarczą, a w tym zakresie energetyka odgrywa kluczową rolę. Energia uzyskiwana z odnawialnych źródeł nadal jest dużo droższa od tradycyjnej i tego ogromnego, ale ciągle ubogiego kraju w żadnym przypadku nie stać na sfinansowanie transformacji.

Duet niemiecko-francuski od dawna marzy o osiągnięciu „strategicznej autonomii” w stosunkach z USA.

W październiku OPEC ogłosiła poważne zmniejszenie dostaw.
Na zdjęciu szef organizacji Haitam al-Gais

tot. PAP/EPA/Alī Haider

W grę wchodzi także najważniejszy czynnik – USA w każdej chwili mogą się wycofać z rywalizacji z Chinami i bezpiecznie żyć, oddzielone Pacyfikiem od Kraju Smoka, podczas gdy Indie takiej możliwości nie mają – oba kraje pozostaną sąsiadami do końca świata. Stąd Delhi prowadzi długofalową politykę, która siłą rzeczy mniejszą wagę przywiązuje do spraw bieżących.

Niemniej Indie są skłonne podjąć współpracę z Waszyngtonem w zamian za istotne koncesje. Na krótką metę jest to plus dla USA, bo wzmacnia ich pozycję w stosunku do Chin, ale na dłuższą metę Stanom Zjednoczonym wyrośnie rywal w tym niesłychanie ważnym regionie. Biorąc pod uwagę, że Indie są potęgą atomową, na horyzoncie pojawia się kolejny biegun polityki światowej.

BLISKI WSCHÓD

O tym, że świat z jednobiegunowego przemienia się w wielobiegunowy, najlepiej świadczy rozwój sytuacji na Bliskim Wschodzie. Do niedawna wszystko było jasne i przejrzyste – z wyjątkiem Iranu i jego satelitów (Syrii, Hezbollahu w Libanie i części szarych partii w Iraku) cały region zaliczał się do sojuszników USA. W tej chwili sytuacja jest dużo bardziej płynna. Szczególnie dotyczy to Arabii Saudyjskiej, największego nabywcy amerykańskiego uzbrojenia.

Apogeum stosunków arabsko-amerykańskich przypadło na prezydenturę Trumpa. Dokonał on rzeczy, która wydawała się niemożliwa – doprowadził do ustanowienia stosunków dyplomatycznych pomiędzy Izraelem a Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi i Bahrajnem, a potem także Sudanem i Marokiem. Jeszcze niewiele ponad

rok temu wydawało się, że to porozumienie, zwane Układem Abrahama, ostatecznie scementuje sojusz arabsko-amerykański.

Tymczasem doszło do daleko idącego ochłodzenia stosunków na linii Waszyngton–Rijad. Kandydat na prezydenta Joe Biden nie ukrywał, że z powodu przypuszczonego zlecenia zamordowania Dżamala Chaszukdziego (ang. Jamal Khashoggi) uważa saudyjskiego następcę tronu księcia Muhammada ibn Salmana za pariasa polityki światowej i że gdy obejmie rządy, dołoży wszelkich starań, aby to określenie nabrało realnego wymiaru.

Jednak to idealistyczne podejście do stosunków międzynarodowych szybko stało się nieaktualne w zderzeniu z rzeczywistością. Na skutek wojny rosyjsko-ukraińskiej ceny ropy naftowej gwałtownie podskoczyły i Amerykanie rozpoczęli zabiegi mające na celu nakłonienie Saudyjczyków do zwiększenia wydobycia. Z tego powodu sam prezydent Biden pofatygował się w lipcu do Rijadu i tam w blasku kamer przybił żółwika z „pariasem”.

Trudy te na niewiele się zdały. Za namową Arabii OPEC nieznacznie podniosła produkcję, ale już w październiku dokonała zwrotu o 180 stopni i ogłosiła poważne zmniejszenie dostaw. W odpowiedzi na to wyzwanie amerykański Kongres postanowił podjąć retorsje w stosunku do OPEC i debatuje nad ustawą, na mocy której ta organizacja mogłaby być traktowana tak jak każdy amerykański kartel. Zatem mamy do

czynienia z gwałtownym ochłodzeniem stosunków amerykańsko-arabskich.

O słabnących amerykańskich wpływach w tym regionie świadczy także to, że świat arabski nie przyłączył się do sankcji nałożonych przez Zachód

na Rosję. Wszystko to ma miejsce, pomimo że natężenie rywalizacji irańsko-saudyjskiej wcale nie zmalało. Ale w tej chwili Arabia Saudyjska ma poważne alternatywy.

Europejczycy, szczególnie Francuzi, są skłonni zastąpić USA w zakresie dostaw broni, a na horyzoncie są także Chińczycy. Stąd liczba fortepianów, na których można grać, jest większa niż uprzednio.

Ponadto obecnie Stany Zjednoczone gwałtownie forsują zielone technologie, podczas gdy poprzednia administracja stawiała na opieranie energetyki na ropie naftowej i gazie ziemnym. Dla Arabów ta pierwsza opcja oznacza poważne kłopoty gospodarcze i stawia międzynarodowe znaczenie ich regionu pod znakiem zapytania, podczas gdy ta druga utrzymuje status quo.

Ta sytuacja doskonale obrazuje skutki ideologicznego zaciętrzewienia. Obecne władze w Waszyngtonie na gwałt forsują politykę gospodarczą, która stoi w jawnej sprzeczności z interesami gospodarczymi ich potencjalnych sojuszników. Tym sposobem proces przechodzenia od świata jednobiegunowego do wielobiegunowego nabiera rozpędu.

Autor jest emerytowanym profesorem ekonomii w Hollins University w stanie Wirginia w USA

Świat z jednobiegunowego przemienia się w wielobiegunowy. Świadczy o tym rozwój sytuacji na Bliskim Wschodzie.

o. Jacek Salij OP

Dobrze jest nasze sprawy przysłać, pozaziemskie, starać się zobaczyć jako uwieńczenie procesów duchowych, jakie dokonują się w nas obecnie.

Przecież zarówno niebo, jak i piekło zachodzą się już teraz: w tym sensie, że już teraz zaczyna się nasza bliskość z Bogiem i nasze otwarcie na sens ostateczny; i niestety już teraz zaczyna się w człowieku duchowe spustoszenie. Tam, po przekroczeniu granic śmierci, ostateczne ukierunkowanie człowieka odsłoni się w całej pełni, w stopniu dla nas obecnie niewyobrażalnym.

wszczepiony przez Stwórcę szacunek dla dobra, aby czynić zło jawnie i bez skrępowania: jest to możliwe dopiero przy głębokim stopniu zwyrodnienia. Zwykle zło szuka dla siebie kryjówki. Na przykład żeby „radować się, pożerając w ukryciu biedaka” (Ha 3, 14) – bo niewielu miałoby odwagę czynić to otwarcie i na oczach przyjaciół. Jest to oczywiście krótkowzroczne, bo przecież nikt nie ukryje się przed Bogiem: „Nie ma ciemności ani mroku, gdzie by się schował nieprawy” (Hi 34, 22). Cóż z tego, że cudzołożnikowi uda się ukryć swój grzech przed ludźmi? Mędrzec powiada: „tylko oczy ludzkie są postrachem dla niego, a zapomina, że oczy Pana, nad słońce dziesięć tysięcy razy jaśniejsze, patrzą na wszystkie drogi człowieka i widzą zakątki najbardziej zakryte” (Syr 23, 19).

Jednak i dobro, i zło tylko od czasu do czasu pozostają w ukryciu. Z kielkującego w głębi ziemi ziarna dość szybko wyjdzie na światło dzienne młoda pszenica, która za jakiś czas wyda owoc trzydziesto-, sześćdziesięcio- lub stokrotny. Podobnie rak, zżerający bez mojej wiedzy żołądek lub wątrobę, prędzej czy później (raczej, niestety, prędzej niż później) się ujawni. Postawmy sobie proste pytanie: Co jest powodem, że czynione

Jawność sądu ostatecznego

Otóż zauważmy, że już teraz dokonuje się jakieś ujawnianie dobra i zła, które są w człowieku. Przypatrzmy się uważnie temu zjawisku, bo rzuca ono nowy promień na tajemnicę człowieka.

UKRYTE DOBRO I ZŁO

Dlaczego dobro i zło często unikają ludzkich oczu i szukają ukrycia? Sądzę, że różne przyczyny są powodem podobnego zachowania. Dobro nie lubi wystawiać się na widok publiczny, żeby nie stracić swojej prawdziwości: wszak wtedy jest ono prawdziwym dobrem, kiedy czyni się je ze względu na nie samo, a nie po to, żeby je ludzie widzieli. Człowiekowi czyniącemu dobro wystarczy, że widzi je Ojciec wszechobecny. Bo jeśli sam Ojciec niebieski widzi jakiś mój czyn jako dobry, to jest on niewątpliwie dobry. Wyobraźmy sobie, że ziarno pszeniczne chciałoby się pochwalić przed ludźmi, jak pięknie kielkuje: musiałoby wyjść z ziemi na światło słoneczne i uschłoby; czy nie powinno raczej pozostać w ziemi, gdzie Ojciec niebieski nie tylko widzi jego szczęśliwy rozwój, ale i używa wzrostu?

Zło ukrywa się z zupełnie innych powodów. Człowiek musiałby zniszczyć w sobie

przeze mnie dobro i zło jakby ze mnie emanuje, ma tendencję do ujawniania się?

ŚLAD W NAS

To jest chyba tak: dobro i zło, które czynię, stają się jakby częścią mnie samego. Czyniąc dobro, zbliżam się do swojej duchowej dojrzałości; czynione przeze mnie zło dokonuje w mojej duszy jakiegoś zniszczenia. Zatem ani dobro, ani zło nie są tak jak świergot ptaka – dźwięk, który przestaje istnieć w momencie, gdy ptak zamyka swój dzióbek. Nasze czyny pozostawiają w nas coś, co już na zawsze tam pozostanie. To „coś” przenika nasze przyzwyczajenia, mowę, nasze oczy i twarz; grafolodzy twierdzą, że nawet charakter pisma. To nie przypadek, że rozpustnik nie ma twarzy przeduchowionej, a z oczu człowieka, który często okazywał innym życzliwość, bije jakieś ciepło.

Rzecz jasna, nikomu nie wolno sądzić człowieka na podstawie jego wyglądu. Ojciec Bieżym, prawdziwy bohater miłosierdzia, który bez reszty poświęcił się trędowa-

tym, był bardziej podobny do rzeźmiesza niż do świętego, ale każdy jego dzień promieniował świętością. Nie warto też wpadać w samouwielbienie, jeśli wydaje mi się, że patrząc w lustro, spostrzegam tam twarz raczej szlachetną. Życie dostarcza mnóstwa dowodów, że szacowny wygląd miewają również – za przeproszeniem – śmierzdzący egoiści, siwe włosy zaś nie muszą być gwarancją szlachetnego postępowania.

A jednak coś w tym jest: dobro ani zło nie są szczelnie zamknięte w duszach, lecz

jakoś z nas promieniają. Nie przypadkiem jedni ludzie cieszą się opinią przystępnych i uczynnych, a do drugich trudno zwrócić się z prośbą o przysługę nawet w wielkiej biedzie. Nie da się również bez koń-

ca zwodzić ludzi swoją powierzchowną życzliwością, która znika w momencie, kiedy zaczyna cokolwiek kosztować. I prędzej czy później odkryją ludzie gołębie serce schowane pod pozorami surowości i nieprzystępności. I przeważnie tak się dzieje, że ucho przy dzbanie krętacza w pewnym momencie

Po przekroczeniu granic śmierci ostateczne ukierunkowanie człowieka odsłoni się w całej pełni.

Hans Memling, „Sąd ostateczny”, kopia z Bazyliki Mariackiej w Gdańsku

się urywa, a oliwa sprawiedliwości wypływa na wierzch. Krótko mówiąc, już na tej ziemi prawda o człowieku jakoś się odsłania.

PRAWDA UJAWNIONA

Wyposażeni w intuicyjne rozeznanie, na czym polega to odsłanianie się prawdy o człowieku, spójrzmy na teksty biblijne, zapowiadające całkowite rozświetlenie człowieka na sądzie ostatecznym. „Przeto – poucza św. Paweł – nie wydawajcie sądów aż do czasu, gdy przyjdzie Pan, który rozjaśni to, co w ciemnościach ukryte, i ujawni zamiary serc” (1 Kor 4, 5). „Bo nie ma nic tajemnego – czytamy w Ewangelii – co by ujawnione być nie miało, i nic nie jest tak ukryte, co by nie miało wyjść na jaw” (Mk 4, 22). W Apokalipsie wyrażono to obrazem czytania księgi, jaką człowiek zapisał w ciągu swego życia: „I ujrzałem zmarłych, wielkich i małych, a księgi zostały otwarte. Potem otwarto inną księgę, w której zawarte jest życie każdego. I osądzono zmarłych według ich czynów stosownie do tego, co w księgach owych było napisane” (Ap 20, 12). Bardziej jeszcze przemawiający jest obraz światła i ognia w Pierwszym Liście do Koryntian: „Jawne stanie się dzieło każdego: odsłoni je dzień Pański. Okaze się bowiem w ogniu, który je wypróbuje, jakie jest” (1 Kor 3, 13).

Nie trzeba sobie wyobrażać Pana Boga na sposób człowieka, który zewnętrzną de-

czyją ujawnia publiczne tajemnice ludzkiej osoby. Zapowiedź ujawnienia najgłębszych tajemników serca należy rozumieć raczej następująco: Taka już jest natura ludzka, że w miarę naszego utrwalania się w dobru lub w złu odsłania się prawda o naszym wnętrzu, w momencie utrwalenia się ostatecznego (przekracza to oczywiście naszą wyobraźnię) zewnątrz człowieka utożsamia się niejako z wnętrzem; każdy ujawni się w całej swojej prawdzie.

„Jak to – zawoła ktoś z przerażeniem – wszystko będzie na wierzchu? Cali będziemy jakby ze szkła? Żadnej tajemnicy dla siebie? Toż to nieludzkie!”. Ale przypomnijmy sobie, że zostaliśmy stworzeni do miłości. W miłości nie kłujemy się przecież otworzyć przed drugim naszych tajemnic, również tych, które świadczą o naszej słabości i których zwykle się wstydzimy. Miłość bowiem akceptuje w ukochanym wszystko, co jest godne istnienia, ale pomaga również przezwyciężyć to, co niedobre, uzdrowić to, co chore, naprawić to, co wypaczone. Otóż zbawienie polega na tym, że człowiek będzie bez reszty przeniknięty miłością Bożą: sam będzie cały i bez reszty wart miłości i będzie kochał wszystkich i wszystko, co jest warte miłości. Znikną więc powody, dla których cenimy sobie wysoko możliwość

zachowania w ukryciu różnych prywatnych naszych spraw. Nawet zła, którego dawniej się dopuściliśmy, nie będziemy się wówczas wstydić, bo przecież zostało ono przezwyciężone. Zło odpokutowane, wybaczone i zastąpione jeszcze większym dobrem nie jest już przedmiotem wstydu, bo pamięć o nim cała jest przepełniona radością i wysławianiem miłosierdzia Boga, który nie dopuścił do naszej zguby.

NAGA BRZYTOTA

Że zaś sytuacja potępionych będzie radykalnie nieludzka, to jest niestety prawda. Nieludzkie jest już samo czynienie zła, jeszcze bardziej nieludzkie – trwanie w nim, a najbardziej nieludzka jest sytuacja człowieka nieodwracalnie odczłowieczonego. Wszystko, co utraciło swoją naturalną celowość, powoduje, że czujemy się nieswojo: wykolejony pociąg, dom, w którym nikt nie mieszka, zboże, które z czyjejś winy zbudziło. A coś dopiero, jeśli utraci ją człowiek, którego cały sens zawiera się w miłości! Całym swoim bytem świadczy o tym, że do miłości został stworzony, a zarazem całym sobą jest na miłość zamknięty.

Tylko dlaczego winą za nieludzki charakter tej sytuacji obarczać Pana Boga? Czego my właściwie chcemy? Czy chcemy, żeby stworzonych do wolności czynił wolnymi wbrew ich woli? Albo żeby stworzonych do miłości uczynił niestworzonymi do miłości, jeśli oni zdolność do

Dobro i zło, które czynię, stają się jakby częścią mnie samego.

kochania w sobie zniszczą? Sami zobaczmy, że nasze pretensje do Pana Boga są nie tylko nie logiczne, ale i nieludzkie: chcielibyśmy, żeby Pan Bóg traktował nas raczej jako przedmioty niż jako osoby. Przecież osobą nie da się być na próbę, toteż On stworzył nas osobami naprawdę, nie dla zabawy!

Otóż istota stworzona do miłości nosi w sobie między innymi naturalne ukierunkowanie do całkowitego odsłonięcia się na zewnątrz. Już obecnie – mówiliśmy o tym wyżej – jest ono transcendentne wobec naszych decyzji odsłonięcia się. Słusznie też budzi w nas zgrozę los potępionych, choćby koszmar wstydu z powodu ujawnienia się ich zła w całej swojej nagiej brzydocie. Ale jedynym logicznym wnioskiem, jaki można stąd wyciągnąć, jest wzmocnienie swoich postanowień życia prawdziwie człowieczego. I wzmocnianie podobnych postanowień u innych.

Gdy głębiej pomyśleć nad zasygnalizowaną wyżej metafizyką odsłaniania się osoby, zapewne nasunie się nam jeszcze niebanalne spostrzeżenie na temat metafizycznego wręcz sensu wyznania grzechów.

Gdy głębiej pomyśleć nad zasygnalizowaną wyżej metafizyką odsłaniania się osoby, zapewne nasunie się nam jeszcze niebanalne spostrzeżenie na temat metafizycznego wręcz sensu wyznania grzechów.

WYTRWANIE DO KOŃCA

Książd poeta zapisał: „W życiu musi być dobrze i niedobrze. Bo jak jest tylko dobrze, to jest niedobrze”. Doskonale wiemy, że życie składa się z różnych chwil. Przeżywamy wielkie radości, sukcesy i towarzyszy nam szczęście. Pojawiają się też trudności, problemy, smutki, spotykają nas nieszczęścia. Mierzymy się z różnymi sytuacjami, których przeżywanie niejednokrotnie nas zmienia. Kierownicy duchowi wskażą nam, że każdy kryzys jest szansą, aby stać się silniejszym – pod warunkiem, że go przetrwamy...

Chrystus, powołując uczniów i formując ich przez kilka lat, nie obiecuje im, że będzie się im żyło lekko i przyjemnie. Obiecuje im wieczną radość, pod warunkiem, że wytrwają do końca. Będą musieli pokonać wiele trudności, znieść wiele przeciwności. Wezwani będą nawet do męczeństwa. W dzisiejszej Ewangelii Jezus zapowiada prześladowania swoich wyznawców. Nie jest to zachęcająca wizja, marketingowo to słaba propozycja, ale tylko dla tych, którzy skupiają się jedynie na doczesności. To oferta dla ludzi, którzy patrzą z perspektywy wieczności.

Wiara w Jezusa nie daje nam gwarancji lekkiego życia. Żaden immunitet nie chroni chrześcijan przed nieszczęściami i cierpieniami. Nie omijają nas choroby czy wypadki. Czasem pewnie myślimy, jakie życie jest niesprawiedliwe, że dobrych ludzi spotykają złe rzeczy. Wiarą jednak sprawia, że mamy siłę pokonywać wszystkie przeciwności, które nas spotykają. Czasem, patrząc na ogrom cierpienia innych i ich świadectwo wierności Chrystusowi, podziwiamy ich wiarę. Ci wzięli sobie do serca ostatnie zdanie z dzisiejszej Ewangelii: „przez swoją wytrwałość ocalicie wasze życie”.

Wiara to nie parasol, który ochroni nas przed deszczem nieszczęść. Wiara to raczej latarka, która nieco rozproszy ciemności, byśmy mogli dojść do celu. Przypominajmy sobie Jezusową zapowiedź prześladowania w każdej sytuacji, kiedy doświadczymy niesprawiedliwego potraktowania z powodu przynależności do Kościoła. Będzie to dla nas sposobność do złożenia świadectwa! (por. Łk 21, 13).

ks. Julian Głowacki

Autor jest zastępcą redaktora naczelnego tygodnika „Idziemy” w diecezji wrocławskiej i prefektem Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławku

XXXIII NIEDZIELA ZWYKŁA

13 listopada 2022

Czytanie z Księgi proroka Malachiasza

3, 19-20a

„Oto nadchodzi dzień palący jak piec, a wszyscy pyszni i wszyscy czyniący nieprawość będą słomą, więc spali ich ten nadchodzący dzień, mówi Pan Zastępów, tak że nie pozostawi po nich ani korzenia, ani gałązki. A dla was, czczących moje imię, wszędzie słońce sprawiedliwości i uzdrowienie w jego skrzydłach”.

Psalm responsoryjny

98, 5-9

Refren: Pan będzie sądził ludy sprawiedliwie.

Śpiewajcie Panu przy wtórze cytry,
przy wtórze cytry i przy dźwięku harfy.
Przy trąbach i przy głosie rogu,
na oczach Pana, Króla, się radujcie.

Niech szumi morze i wszystko, co w nim żyje,
krąg ziemi i jego mieszkańcy.
Rzeki niech klaszczą w dłonie,
góry niech razem wołają z radości.

W obliczu Pana, który nadchodzi,
aby osądzić ziemię.
On będzie sądził świat sprawiedliwie
i ludy według słuszności.

Czytanie z Drugiego Listu św. Pawła Apostoła do Tesaloniczan

3, 7-12

Bracia:

Sami wiecie, jak należy nas naśladować, bo nie wzbudzaliśmy wśród was niepokoju ani u nikogo nie jedliśmy za darmo chleba, ale pracowaliśmy w trudzie i zmęczeniu, we dnie i w nocy, aby dla nikogo z was nie być ciężarem. Nie żebyśmy nie mieli do tego prawa, lecz po to, aby dać wam samych siebie za przykład do naśladowania. Albowiem gdy byliśmy u was, nakazywaliśmy wam tak: Kto nie chce pracować, niech też nie je! Słyszymy bowiem, że niektórzy wśród was postępują wbrew porządkowi: wcale nie pracują, lecz zajmują się rzeczami niepotrzebnymi. Tym przeto nakazujemy i napominamy ich w Panu Jezusie Chrystusie, aby pracując ze spokojem, własny chleb jedli.

Aklamacja: Alleluja, alleluja, alleluja.

Nabierzcie ducha i podnieście głowy,
ponieważ zbliża się wasze odkupienie.

Słowa Ewangelii według św. Łukasza

21, 5-19

Gdy niektórzy mówili o świątyni, że jest przyozdobiona pięknymi kamieniami i darami, Jezus powiedział: „Przyjdzie czas, kiedy z tego, na co patrzycie, nie zostanie kamień na kamieniu, który by nie był zwalony”. Zapytali Go: „Nauczycielu, kiedy to nastąpi? I jaki będzie znak, gdy to się zacząć zacznie?”. Jezus odpowiedział: „Strzeżcie się, żeby was nie zwiedziono. Wielu bowiem przyjdzie pod moim imieniem i będą mówić: «To ja jestem» oraz: «Nadszedł czas». Nie podążajcie za nimi! I nie trwóście się, gdy posłyszycie o wojnach i przewrotach.

To najpierw «musi się stać», ale nie zaraz nastąpi koniec”.

Wtedy mówił do nich: „«Powstanie naród przeciw narodowi» i królestwo przeciw królestwu. Wystąpią silne trzęsienia ziemi, a miejscami głód i zaraza; ukażą się straszne zjawiska i wielkie znaki na niebie. Lecz przed tym wszystkim podniosą na was ręce i będą was prześladować. Wydadzą was do synagog i do więzień oraz z powodu mojego

imienia wlec was będą przed królów i namiestników. Będzie to dla was sposobność do składania świadectwa. Postanówcie sobie w sercu nie obmyślać naprzód swej obrony. Ja bowiem dam wam wymowę i mądrość, której żaden z waszych prześladowców nie będzie mógł się oprzeć ani sprzeciwić. A wydawać was będą nawet rodzice i bracia, krewni i przyjaciele, i niektórych z was o śmierć przypawią. I z powodu mojego imienia będziecie w nienawiści u wszystkich. Ale włos z głowy wam nie spadnie. Przez swoją wytrwałość ocalicie wasze życie”.

KALENDARIUM LITURGICZNE

Poniedziałek, 14 listopada

Dzień powszedni albo bł. Marii Luizy Merkert, dziewicy

Czytania mszalne: Ap 1, 1-4; 2, 1-5a; Ps 1, 1-4. 6; Łk 18, 35-43

Wtorek, 15 listopada

Dzień powszedni albo wspomnienie św. Alberta Wielkiego, biskupa i doktora Kościoła

Czytania mszalne: Ap 3, 1-6. 14-22; Ps 15, 1b-5; Łk 19, 1-10

Środa, 16 listopada

Dzień powszedni albo wspomnienie św. Małgorzaty Szkockiej, albo rocznica poświęcenia rzymskich bazylik Świętych Apostołów Piotra i Pawła albo Najświętszej Maryi Panny Ostrobramskiej

Czytania mszalne: Ap 4, 1-11; Ps 150, 1b-6a; Łk 19, 11-28

Czwartek, 17 listopada

Wspomnienie św. Elżbiety Węgierskiej, zakonnicy

Czytania mszalne: Ap 5, 1-10; Ps 149, 1b-6a. 9b; Łk 19, 41-44

Piątek, 18 listopada

Wspomnienie bł. Karoliny Kózkówny, dziewicy i męczennicy

Czytania mszalne: Ap 10, 8-11; Ps 119, 14. 24. 72. 103. 111. 131; Łk 19, 45-48

Sobota, 19 listopada

Dzień powszedni albo wspomnienie bł. Salomei, zakonnicy

Czytania mszalne: Ap 11, 4-12; Ps 144, 1b-2. 9-10; Łk 20, 27-40

fol. PAPIEPW/Riccardo Antrimani

Z NAUCZANIA PAPIEŻA FRANCISZKA

ĆWICZMY SIĘ W PRAGNIENIU NIEBA

Bracia i siostry, umacniajmy nasze oczekiwanie na niebo, ćwiczy się w naszym pragnieniu nieba. Warto, abyśmy dziś postawili sobie pytania, czy nasze pragnienia mają coś wspólnego z niebem. Grozi nam bowiem ciągle dążenie do rzeczy przemijających, mylenie pragnień z potrzebami, przedkładanie oczekiwań świata nad oczekiwania Boga. Ale stracenie z oczu tego, co ważne, by uganiać się za wiatrem, byłoby największym życiowym błędem. Patrzymy w górę, bo jesteśmy w drodze do Najwyższego, podczas gdy to, co z dołu, nie pójdzie tam w górę: najlepsze kariery, największe sukcesy, najbardziej prestiżowe tytuły i wyróżnienia, nagromadzone bogactwa i zdobycze doczesne – wszystko zniknie w jednej chwili. A każde pokładane w nich oczekiwanie zostanie na zawsze zawiedzione. A jednak ile czasu, wysiłku i energii poświęcamy na zamartwianie się i smucenie tymi rzeczami, pozwalając, by osłabło dążenie ku domowi, tracąc z oczu sens pielgrzymowania, cel podróży, nieskończoność, do której zmierzamy, radość, dla której oddychamy!

Zapytajmy siebie: Czy żyję tym, co wypowiadam w Credo, to znaczy „oczekuję wskrzeszenia umarłych i życia wiecznego w przyszłym świecie”? A jak to jest z moim oczekiwaniem? Czy zmierzam ku temu, co istotne, czy też rozprasza mnie wiele zbędnych rzeczy? Czy pielęgnuję nadzieję, czy też dalej narzekam, bo za bardzo cenię tak wiele rzeczy, które nie mają znaczenia?

Z homilii podczas Mszy świętej w Dzień Zaduszny, 2 listopada

BUDOWANIE POKOJU

Bracia i siostry, spójrzmy w głąb siebie i zadajmy sobie pytanie: czy jesteśmy budowniczymi pokoju? Czy tam, gdzie żyjemy, uczymy się i pracujemy, wnosimy napięcia, słowa, które ranią, plotkowanie, które zatruwa, polemiki? Czy też otwieramy drogę do pokoju: czy przebaczymy tym, którzy nas urazili, czy troszczymy się o osoby znajdujące się na marginesie, czy uzdrawiamy jakąś niesprawiedliwość, pomagając tym, którzy mają mniej? To się nazywa budowaniem pokoju.

Z rozważania przed modlitwą „Anioł Pański” 1 listopada

BOGACTWO AFRYKI STANOWIĄ LUDZIE

Wiecie, co to znaczy mieć trudną historię. Wiecie, czym jest wyzysk. Wiecie, czym jest niewolnictwo. Wiecie, jak to jest, kiedy się mówi, że Afryka istnieje po to, by ją rabować, aby z niej wycisnąć, ile się da, a nie by dbać o jej rozwój. Wy znacie tę trudną historię. (...) Chcę prosić was, Afrykanów, abyście byli u siebie gospodarzami, abyście wzięli za to odpowiedzialność. Afryka nie istnieje po to, by ją wyzyskiwano. Afryka nie ma być jakąś subkulturą. Afryka ma ogromne bogactwa, nie tylko naturalne, których posiada bardzo dużo. Bogactwo Afryki to nie tylko jej piękno, choć jest ono wielkie. Bogactwo Afryki stanowią ludzie, afrykańska młodzież. Weźcie odpowiedzialność za ludzkie zasoby, którymi dysponujecie.

Podczas wirtualnego spotkania ze studentami z Afryki 2 listopada

W listopadzie 1918 r. mówiło się, że w Polsce władza leży na ulicy. Sytuacja międzynarodowa była jednak tak skomplikowana, a warunki na ziemiach polskich tak trudne, że nikt nie był w stanie stworzyć stabilnego rządu.

Gdy 8 listopada w ogrodzie twierdzy w Magdeburgu przechadzali się dwaj więźniowie: Kazimierz Sosnkowski i Józef Piłsudski, dobiegły ich odgłosy sprzeczki dwóch gości z wartownikami. Zaraz zobaczyli zbliżające się oryginalne postacie. Sosnkowski tak wspominał wygląd jednej z nich: „na głowie zrudziały, zniszczony kapelusz (...); postać była spowita w szary poplamiony płaszcz o zgoła fantastycznym kroju, spod którego wзираły wojskowe, długie buty”. Był to Harry Kessler, niemiecki hrabia, pisarz i polityk, dotąd odpowiedzialny za negocjacje dotyczące wypuszczenia Piłsudskiego. Kessler bez żadnych wstępów ogłosił: „Panowie są wolni”. W Magdeburgu wybuchła socjalistyczna rewolucja, dlatego hrabia Kessler przebrał się w obawie o własne życie.

Razem pojechali do Berlina, Kessler trzymał w gotowości karabin, by w razie potrzeby strzelać w rozjuszony tłum. W Berlinie mieli omówić warunki powrotu Piłsudskiego do Polski, ale rewolucja zdążyła już dotrzeć do stolicy Niemiec. Piłsudski z Sosnkowskim wsiedli do podstawionego specjalnie dla nich pociągu i 10 listopada zawitali w Warszawie. Przyjechali do kraju pogrążonego w zapaści gospodarczej, zagrożonego rewolucją, w dużej mierze okupowanego przez Niemców, będącego w konflikcie zbrojnym z Ukraińcami. Wielu wiązało z Piłsudskim nadzieje na stworzenie silnego ośrodka

Józef Piłsudski, Kazimierz Sosnkowski i oficer armii niemieckiej Schlossmann w czasie spaceru na terenie twierdzy w Magdeburgu

Listopad 1918

Ignacy Masny

władzy, który będzie umiał zaradzić tym problemom. Po latach przypomniał te oczekiwania Kazimierz Wierzyński w wierszu „Listopad 1918”:

Sepim wzrokiem po kraju jałowym przeleci,

Po ruinach, po nędzy rozległej dokola:

Musi zgarnąć i złożyć tę wolność ze śmieci

I przepchnąć ją przed światem, i stawić mu czoła.

WOLNOŚĆ ZE ŚMIECI

14 listopada Polska przestała być królestwem, a stała się republiką. Dotąd bowiem centralna część kraju (dawne Królestwo Kongresowe, podczas I wojny światowej okupowane przez Niemcy i Austro-Węgry) znajdowała się pod rządami Rady Regencyjnej, tymczasowo kierującej utworzonym przez okupantów Królestwem Polskim. Rada Regencyjna starała się utrzymać przy sterze w odzyskującym niepodległość państwie. Jednak w oczach opinii publicznej współpraca z okupantem kompromitowała Radę. 14 listopada przekazała ona

całą władzę w ręce Piłsudskiego, który pierwszego dnia po objęciu rządów przemianował Królestwo Polskie na Republikę Polską.

Wierzyński pisał o „składaniu wolności ze śmieci” – nie przesadzał, jeśli miał na myśli stopień ruiny kraju po I wojnie światowej. Straty można było tylko szacować: zniszczono tysiące szkół i kościołów, mosty, dworce, około pół miliona budynków mieszkalnych i gospodarczych. Produkcja rolna spadła mniej więcej o połowę w stosunku do 1913 r., produkcja przemysłowa – mniej więcej o 70 proc. Rosjanie i Niemcy wywieźli z Polski całe zakłady przemysłowe. Brak towarów na rynku powodował coraz większą drożyznę.

Utworzony pod egidą Piłsudskiego rząd proponował jako remedium socjalistyczne reformy. W jego skład wchodził ministrowie urzędujący już w gabinecie Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej, powołanego w Lublinie w nocy z 6 na 7 listopada. Premierem został wtedy Ignacy Daszyński,

socjalista, który potrafił krzyknąć na wiecach: „bolszewicy zrobili swoje w Rosji, my zrobimy swoje w Polsce!”. Po objęciu władzy przez Piłsudskiego Daszyński został zastąpiony Jędrzejem Moraczewskim, ale i ten rząd – uformowany 18 listopada – zapowiedział udział robotników w zarządzaniu fabrykami i niedługą nacjonalizację części przemysłu. Program skutecznie zniechęcał przemysłowców do inwestowania w Polskę. Jeden z nich, Jan Zagłębny, retorycznie pytał Moraczewskiego: „Gdzie znajdziesz kapitalistę, który zdecydowałby się dziś uruchomić fabrykę, gdy rząd obiecuje mu anarchię w fabryce na dziś, a wyrzucie go z własności na jutro?”.

KOMUNISCI, NIEMCY, UKRAIŃCY

Piłsudski tłumaczył się z rządowego programu, twierdząc, że miała być to „szczepionka na komunizm”. Społeczeństwo w Polsce szybko się radykalizowało. Zwłaszcza wśród żołnierzy i robotników komunistyczne idee zyskiwały na popularności. W kraju powstało podobno kilkadziesiąt komitetów rewolucyjnych i rad robotniczych. Obietnice rządów Daszyńskiego i Moraczewskiego miały uspokoić rewolucyjne nastroje.

Największy sukces działacze skrajnej lewicy osiągnęli w Tarnobrzegu, gdzie 6 listopada po wiecu chłopskim, na którym zebrało się ok. 30 tys. osób, powstała tzw. republika tarnobrzeńska. Władze samozwańczej republiki postulowały radykalną reformę rolną. Wydarzenia w Tarnobrzegu były porażką innego ośrodka władzy na ziemiach polskich – Polskiej Komisji Likwidacyjnej (PKL), która od 28 października starała się kontrolować administrację na terenie Galicji i Śląska Cieszyńskiego. Wojska rozpadających się Austro-Węgier ustępowały z tych terenów, co groziło wybuchem anarchii. Tarnobrzeg był wyjątkiem – kierowanej przez Wincentego Witosa PKL udawało się na ogół zapanować nad większością tych terenów.

W pierwszych tygodniach listopada władza Polaków – ani PKL, ani rządu warszawskiego – nie sięgała wschodniej części Galicji. Wybuchł tam wówczas konflikt z Ukraińcami, m. in. o Przemyśl i Lwów. Polscy lwowiacy musieli organizować obronę samodzielnie, bez jakiegokolwiek większego wsparcia ze strony władzy do 20 listopada. Dopiero wtedy przybyła odsiecz Wojska Polskiego. Do tego czasu udało się już rozbroić większość oddziałów niemieckich na terenach kontrolowanych przez Polaków. W wielu miejscach, zwłaszcza na Podlasiu, dochodziło do krwawych potyczek z Niemcami. Na wschodzie wciąż stacjonowała ogromna armia niemiecka, stanowiąca dla Polski potencjalne zagrożenie.

OCZY ZWRÓCONE NA PARYŻ

Mimo że Niemcy ogarnięte były przez rewolucję, nie wypuszczały z rąk ziem zagarniętych podczas XVIII-wiecznych zaborów: Wielkopolski, Śląska, Kujaw i Pomorza, które zamierzały oddać Polsce najwyżej na stanowcze żądanie mocarstw zachodnich. Po kapitulacji Niemiec 11 listopada nielegalny dotychczas Komitet Międzypartyjny, skupiający

polskich działaczy politycznych na tym terenie, przekształcił się w Radę Ludową, powszechnie uznaną przez Polaków zaboru pruskiego za ośrodek władzy polskiej. Naczelna Rada Ludowa, zdominowana przez narodowych demokratów, stała na stanowisku, że zjednoczenie z resztą ziem polskich powinno nastąpić na mocy traktatu pokojowego, a nie w wyniku akcji zbrojnej.

Decyzji mocarstw w sprawie granic Polski wyczekiwali zresztą wszyscy krajowi przywódcy polityczni. Ale żaden z nich nie miał takiego wpływu na rządy zachodnie, jak kierowany przez Romana Dmowskiego Komitet Narodowy Polski (KNP), reprezentacja polska w Paryżu, która starała się o uznanie

Konieczne było szybkie porozumienie między Dmowskim a Piłsudskim, żeby w Paryżu polscy dyplomaci mówili jednym głosem.

za oficjalny rząd Polski przez zwycięskie w I wojnie światowej państwo. Wiadomo było, że na zbliżającej się paryskiej konferencji pokojowej to właśnie politycy KNP, ze swoim doświadczeniem i stosunkami, mogą wywalczyć najlepsze warunki dla Polski. Coraz jaśniejsze stawało się, że konieczne jest szybkie porozumienie między Dmowskim a Piłsudskim, żeby w Paryżu polscy dyplomaci mówili jednym głosem.

W okresie międzywojennym coraz popularniejszy stawał się w politycznej propagandzie kult jednostki. W Polsce próbowano wykorzystać do tego Piłsudskiego, jednak ani on, ani nikt inny nie mógł w pojedynkę zyszyć Polski z tych strzępów, w jakich znajdowała się w listopadzie 1918 r. Każdy z tych strzępów potrzebował swoich silnych jednostek i na szczęście znalazł ich wtedy tysiące.

Izabela Pakulska

Niedobór i nadmiar śliny

Przyczyn suchości w jamie ustnej może być wiele, a leczenie powinno polegać – jeśli jest to możliwe – na jej usunięciu.

Najczęściej suchość w jamie ustnej spowodowana jest odwodnieniem. Przyczyną może być wypijanie zbyt małej ilości płynów. Tak często dzieje się u osób starszych, które starają się rzadziej korzystać z toalety. Przyczyną odwodnienia może być też utrata płynów w przebiegu wysokiej gorączki, nadmiernego pocenia się, wymiotów, biegunki, przyjmowania leków odwadniających. Podstawowe objawy odwodnienia to suchy język i błony śluzowe, sucha skóra, często (ale nie zawsze) obniżone ciśnienie tętnicze krwi, wydalanie mniejszej ilości ciemnego moczu. U małych dzieci i osób starszych może pojawić się apatia lub rozdrażnienie. Zmniejszenie wydzielania śliny występuje także po lekach przeciwdrożdżycowych, przeciwbólowych, rozszerzających oskrzela, o działaniu przeciwhistaminowym (stosowane w uczuleniach), pobudzających układ współczulny, stosowanych w leczeniu niektórych infekcji i nowotworów. Suchość w jamie ustnej jest częsta po radioterapii zmian w obrębie głowy i szyi.

Pojawieniu się suchości w jamie ustnej sprzyja także palenie papierosów, oddychanie przez usta – szczególnie przy zatkanym nosie. Typowe jest uczucie suchości przy dużym stresie.

Jeśli jednak suchość w ustach występuje, mimo że

nie ma wymienionych wyżej czynników, należy szukać przyczyny dalej. Konieczna jest wizyta u lekarza celem dalszej diagnostyki.

Podstawą są badania w kierunku cukrzycy; tacy chorzy odczuwają silne pragnienie, piją bardzo dużo płynów (naj-

chętniej słodkich), wydalają dużo moczu i wciąż mają suchy język. Inną częstą przyczyną jest nadczynność tarczycy, niedobór żelaza lub witaminy B1 i B6. Przyczyną mogą być także choroby samych ślinianek. Jedną z nich jest zespół Sjögrena. To choroba autoimmunologiczna, w której przeciwciała atakują między innymi ślinianki, zaburzając ich pracę. Także u pacjentów z toczeniem rumieniowatym czy reumatoidalnym zapaleniem stawów zmniejszenie wydzielania śliny nie jest rzadkie.

Suchość w jamie ustnej może być też odczuwana, gdy ślina jest lepka i gęsta. Zdarza się tak przy stanie zapalnym zatok, przy przeroście migdałków, powtarzających się często infekcjach czy chorobie refluksowej przełyku.

Z kolei zwiększone wydzielanie śliny często jest stanem fizjologicznym; pojawia się na widok lub zapach pożywienia. Występuje przy zatruciu pokarmowym, przy niektórych zakażeniach – szczególnie w obrębie gardła. Może też być objawem poważnych chorób układu nerwowego, takich jak porażenie mózgowe, choroba Parkinsona, stwardnienie zanikowe boczne. Także osoby z nowotworami w obrębie jamy ustnej czy przełyku mogą odczuwać większe wydzielanie śliny. Ślinotok jest typowy przy wściekliznie na bardzo zaawansowanym etapie.

O leczeniu suchości w jamie ustnej w następnym odcinku.

Autorka jest lekarzem

Jeszcze o problemach z językiem urzędowym

dr hab. Tomasz Korpysz

Przed tygodniem zaprezentowałem trzy próbki oficjalnych, ogólnodostępnych tekstów, które były – delikatnie mówiąc – niezbyt przyjazne w odbiorze i niezbyt zrozumiałe. Z tego typu językiem my, niespecjaliści, spotykamy się wciąż zbyt często w bardzo różnych sytuacjach, a wtedy trudno mówić o rzetelnej komunikacji i o równorzędności jej uczestników. Dość długo przy tym przedstawiciele rozmaitych instytucji i urzędów nie widzieli żadnego problemu w posługiwaniu się taką polszczyzną, a stopień skomplikowania tekstów urzędowych, prawnych i prawniczych stale wzrastał wraz ze zwiększającą się liczbą różnego rodzaju przepisów, do których siłą rzeczy teksty te się odwołyują.

Oczywiście, problem ten istniał od dawna (dość przypomnieć urzędniczą nowomowę okresu PRL), ale wręcz skokowa zmiana na gorsze nastąpiła w tym zakresie wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, a właściwie wraz z tzw. procesem akcesyjnym. W bardzo krótkim czasie konieczne stało się przetłumaczenie tysięcy dokumentów, już w oryginale napisanych językiem niezbyt zrozumiałym i niezbyt poprawnym. Specyficzna odmiana angielskiego, jakim posługują się urzędnicy Unii Europejskiej, czasem określana jako *eurożargon*, a nawet *język brukselski* (nie ma on, rzecz jasna, nic wspólnego z zachowanym szczątkowo dialektem z okolic Brukseli), już od dawna jest negatywnie oceniana przez specjalistów z wielu krajów Europy. Masowe tłumaczenia sprawiły, że wiele takich wyrazów i ich znaczeń (niekiedy mówi się na nie *brukselizmy*), połączeń i całych konstrukcji składniowych trafiło do polszczyzny – najpierw tylko do aktów prawnych, następnie do różnego typu dokumentów,

a w końcu także do języka (nawet mówionego) polityków, dziennikarzy i urzędników. I dzisiaj już w bardzo różnych typach tekstów spotykamy np.: *biodegradowalność*, *deforestację*, *dyrektywy maszynowe*, *kwoty mleczne*, *konkursy z preselekcją*, *polityki horyzontalne*, *potwierdzenie*, *subsydiarność*...

Nowe słowa (często nienaturalnie brzmiące, ponieważ utworzone niezgodnie z tradycyjnymi zasadami słowotwórczymi), nowe znaczenia wyrazów od dawna obecnych w polszczyźnie, nietypowe połączenia wyrazowe, konstrukcje analityczne, czyli przesadnie rozbudowane, wyrażenia nominalne, czyli oparte na rzeczownikach, a unikające czasowników – to tylko leksykalne przykłady „nieprostego języka”. A przecież bardzo ważna i utrudniająca rozumienie jest też (a może przede wszystkim) składnia – długie, niekiedy kilkudziesięciowyrazowe zdania, które są przy tym bardzo skomplikowane, wielokrotnie złożone, z licznymi wtrąceniami – to także znak rozpoznawczy języka, o którym piszę. Nic dziwnego, że przeciętny użytkownik polszczyzny takich tekstów po prostu nie rozumie.

W literaturze przedmiotu przywoływane są przykłady wręcz kuriozalne: oto klient banku czy petent w urzędzie, który złożył reklamację lub wniosek o coś, po jakimś czasie otrzymuje odpowiedź, której nie jest w stanie właściwie zinterpretować. Niekiedy wręcz nie wie, czy ten wniosek lub reklamację rozpatrzone pozytywnie, czy też negatywnie... Taka informacja na pewno w odpowiedzi się znajduje, tylko sformułowana jest w taki sposób i umieszczona w piśmie w takim miejscu (to też jest ważne dla właściwego odbioru), że odnalezienie jej i właściwe zrozumienie są bardzo trudne.

Od kilkunastu lat wzrasta, na szczęście, świadomość, że taki stan rzeczy nie jest właściwy i wymaga radykalnych zmian. Świadomość ta doprowadziła do powstania idei tzw. „prostego języka”, o którym szerzej za tydzień.

Dokumentacja medyczna

Edyta
Pisarczyk-Kulon

Szpital, poradnia publiczna i prywatna, ośrodek, w którym

pacjent pobierał zabiegi, udostępniają dokumentację medyczną pacjentowi lub jego przedstawicielowi ustawowemu bądź osobie upoważnionej przez pacjenta. Po śmierci pacjenta dokumentacja medyczna jest udostępniana osobie upoważnionej przez pacjenta za życia lub osobie, która w chwili zgonu pacjenta była jego przedstawicielem ustawowym.

Dokumentacja medyczna jest udostępniana także osobie bliskiej, chyba że udostępnieniu sprzeciwi się inna osoba bliska lub sprzeciwił się temu pacjent za życia. Osobą bliską

dla zmarłego jest jego małżonek, dzieci, wnuki, a także osoba, która nie jest spokrewniona, ale wykaże bliski związek z osobą zmarłą.

W przypadku sporu między osobami bliskimi o udostępnienie dokumentacji medycznej zgodę na udostępnienie wyraża sąd. Dzieje się to na wniosek osoby bliskiej lub osoby wykonującej zawód medyczny. Osoba wykonująca zawód medyczny może wystąpić z wnioskiem do sądu także w przypadku uzasadnionych wątpliwości, czy osoba występująca o udostępnienie dokumentacji lub sprzeciwiająca się jej udostępnieniu jest osobą bliską.

Również gdy pacjent za życia sprzeciwił się udostępnieniu dokumentacji medycznej, sąd na wniosek osoby bliskiej może wyrazić zgodę na udo-

stępnie dokumentacji medycznej i określić zakres jej udostępnienia w dwóch przypadkach. Po pierwsze, jeżeli jest to niezbędne w celu dochodzenia odszkodowania lub zadośćuczynienia z tytułu śmierci pacjenta, po drugie – dla ochrony życia lub zdrowia osoby bliskiej.

Sąd, który rozpatruje wniosek o udostępnienie dokumentacji medycznej, bada cztery przesłanki. Po pierwsze, interes uczestników postępowania, należy więc wykazać, w jakim celu udostępnienie dokumentacji medycznej zmarłego jest potrzebne (np. do otrzymania świadczenia z ubezpieczenia). Po drugie, rzeczywistą więź osoby bliskiej ze zmarłym pacjentem, a więc pokrewieństwo lub bliski związek z osobą zmarłą. Po trzecie, sąd bada wolę zmarłego pacjenta. A po czwarte – okoliczności wyraże-

nia sprzeciwu innej osoby bliskiej czy zmarłego pacjenta.

Dokumentację medyczną pacjenta placówka przechowuje przez dwadzieścia lat. Okres ten jest liczony od końca roku kalendarzowego, w którym dokonano ostatniego wpisu. Od tej zasady są wyjątki. Dla przykładu dokumentacja pacjenta, który zmarł na skutek uszkodzenia ciała lub zatrucia, musi być przechowywana przez trzydzieści lat. A skierowania na badania lub zlecenia lekarza przechowywane są przez pięć lat, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym udzielono świadczenia zdrowotnego będącego przedmiotem skierowania lub zlecenia lekarza. Po upływie tych okresów podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych niszczy dokumentację medyczną w sposób uniemożliwiający identyfikację pacjenta, którego dotyczyła.

Autorka jest radcą prawnym

fol. PAP/PA/Christophe Petit Tesson

Nie udało się

Hubert Hurkacz przegrał swój mecz w drugiej rundzie turnieju ATP 1000 w Paryżu. Lepszy okazał się dziewiętnastoletni Holger Rune w stosunku 7:5, 6:1. Dla Polaka to koniec marzeń o ATP Finals.

To nie pożegnanie z LM

fol. PAP/Łezek Szymański

RB Lipsk rozbił 4:0 w Warszawie Szachtar Donieck. Ukraiński zespół nie musi być jednak załamany, bo wiosną i tak zagra w Lidze Europy. Grupę F wygrał Real Madryt, który pokonał Celtic Glasgow aż 5:1.

Kontrowersyjne mistrzostwa

Łamanie praw człowieka, śmierć tysięcy pracowników przy budowie stadionów – mistrzostwa świata w Katarze budzą wiele kontrowersji. Tym razem holenderskie media poinformowały, że organizatorzy pokryją koszty przelotów i zakwaterowania 50 fanów. W zamian za to ci będą musieli przychylnie wypowiadać się na temat całego przedsięwzięcia.

fol. Wikipedia

TRENERSKI IMPULS

Mariusz Jankowski

W najbliższych tygodniach cień piłkarskiego mundialu padnie na wiele dyscyplin. Także na skoki narciarskie – w nich niezmiennie liczymy na sukcesy naszych reprezentantów. I to bez względu na to, co się wokół kadry akurat dzieje, a przecież w ostatnich miesiącach działo się sporo.

Sprawa najważniejsza dotyczy zmiany trenera. Pamiętam swoje zaskoczenie, gdy potwierdziło się, że szefem naszej reprezentacji został Thomas Thurnbichler. Przez dłuższą chwilę zastanawiałem się, co poszło nie tak, że nominację otrzymał tak mało znany szkoleniowiec. No cóż, nie da się ukryć – do podjęcia takiej decyzji potrzebna była odwaga. Nigdy nie jest łatwo postawić na trenera mało doświadczonego. Austriak oczywiście nie wziął się z sufitu, był asystentem w ojczyźnie, ale nominacja z Polski oznaczała dla niego pierwszą pracę w roli głównego szkoleniowca. Dlatego te myśli o zaskoczeniu dość długo tłukły mi się po głowie. Nieco uspokoił mnie koleś zajmujący się skokami na co dzień. Twierdził, że reprezentacji potrzebny jest właśnie ktoś taki. Kto da skoczkom nowy impuls. Młody, ambitny, z głową pełną pomysłów. Ktoś, kto będzie potrafił naszych doświadczonych skoczków zarazić optymizmem, chęcią do pracy i podejmowania kolejnych wyzwań.

Trafił do naszego kraju trener wszechstronnie wykształcony. Człowiek, który lubi zajmować się także podstawami fizjologicznymi oraz psychologicznymi. Austriak sam o sobie mówił, że stara się pracować nad wieloma sferami potrzebnymi do zarządzania grupą zawodowych sportowców. I ten element – zarządzanie, także zarządzanie kryzysem – będzie niezwykle istotny. Przecież poprzedni sezon był średnio udany, atmosfera chwilami była trudna do zniesienia. A musimy pamiętać, że Thurnbichler trafił do kraju, gdzie skoki narciarskie są dyscypliną numer jeden, jeśli chodzi o sporty zimowe.

Dlatego wyzwanie przed nim bardzo trudne. Austriacki szkoleniowiec ma bardzo doświadczoną kadrę. Z jednej więc strony musi spróbować dać impuls doświadczonym mistrzom, na czele z Kamilem Stochem. Z drugiej powinien jednak mieć oczy bardzo szeroko otwarte i zrobić wszystko, by do kadry zaczęła płynąć świeża krew. Reprezentacja Polski potrzebuje bowiem nowych talentów.

Mam nadzieję, że Austriak wyłowi z młodzieży kogoś, kto będzie mógł podglądać wspomnianego Stocha czy Dawida Kubackiego, który ma za sobą świetny sezon letni, i uczyć się u ich boku. Właśnie niedawne sukcesy tego ostatniego na igielicie pokazały, że trenerski impuls już działa. Lato było jednak tylko rozgrzewką. Teraz czas na poważne sprawdziany. Wierzę, że polscy skoczkowie skorzystają na współpracy z nowym szkoleniowcem i dzięki temu czeka nas ciekawa oraz pełna emocji zima.

Autor jest dziennikarzem TVP

Ponownie pokonała Rosjankę

Iga Świątek piąty raz w tym roku grała z Darią Kasatkina i piąty raz pokonała Rosjankę bez straty seta. Tym razem Polka wygrała 6:2, 6:3 na otwarcie zmagania w grupie podczas WTA Finals w Fort Worth.

fol. PAP/Marcin Cholewiński

DIETA MAKROBIOTYCZNA

Barbara Wiśniowska

foto: Barbara Wiśniowska

Dieta makrobiotyczna przywędrowała do nas z Niemiec, a tam – z Chin i Japonii. W 60 proc. opiera się na ziarnach zbóż, w 30 proc. na warzywach (oprócz pomidorów, papryki, ziemniaków, bakłażana, szpinaku, buraków oraz awokado). Pozostała część to rośliny strączkowe, a białe ryby i orzechy dozwolone są tylko kilka razy w tygodniu.

Wolno pić wodę, kawy zbożowe i herbaty ziołowe, oleje stosować tylko roślinne w ilości 1 łyżki dziennie.

Lekarze chwalą tę dietę za bogactwo błonnika, witamin i ubóstwo tłuszczów zwierzęcych. Przestrzegają przed niedoborami żelaza, wapnia, witamin A, B, D i aminokwasów egzogennych. Komentują, że makrobiotyka nie ma mocy leczyć raka, oczyszczać organizmu z toksyn ani poprawić pH.

Nie jest wskazana przy osteoporozie, chorobach serca, nadczynności tarczycy, kamicy nerkowej, menopauzie, w ciąży i przed ukończeniem osiemnastu lat.

CIASTEczKA Z MĄKI ORZECHowej

Składniki: 300 g orzechów włoskich, drobno zmielonych ■ 60 g miękkiego masła ■ 60 g erytrolu ■ 1/3 łyżeczki pieprzu

Sposób przygotowania: Piekarnik nagrzewamy do 160 stopni Celsjusza. Łączymy wszystkie składniki (zwracając uwagę, żeby pieprz rozsypać równomiernie, a nie w jednym miejscu), szybko zagniatamy ciasto, wałkujemy na placek grubości pół centymetra i wykrawamy ciastka. Pieczemy przez 10 minut, wyłączamy piekarnik i suszymy w nim jeszcze przez 5 minut. Wyciągamy. Czekamy, aż wystygną i stwardnieją.

KRZYŻÓWKA Z HASŁEM Siostry Honoraty

POZIOMO

- 1 A – krok do kariery
- 1 G – duży magazyn
- 2 E – szczyt masztu
- 3 A – zmora aktora
- 3 G – Adam, poeta
- 6 A – ogół wartości
- 6 H – pocisk sapera
- 8 C – kolor biskupi
- 9 A – sznur z pętlą
- 9 G – dzieło artysty
- 10 E – nadaje smak
- 11 A – kuzynka ary
- 11 G – główna tętnica

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											

PIONOWO

- A 1 – promocja siebie
- C 1 – grecki bóg wojny
- C 8 – stolica Ghany
- D 3 – krótka sentencja
- E 1 – klub z Mielca
- E 8 – archaiczna uraza
- F 4 – forma uznania
- G 1 – mailowe śmieci
- G 8 – sala wykładowa
- H 3 – odcinek całości
- I 1 – odbłask pożaru
- I 8 – produkt fantazji
- K 1 – urządza wnętrza

**Hasło do odczytania
w zaznaczonym wierszu**

--	--	--	--	--	--	--	--

**Rozwiązania prosimy nadsyłać
do 15 listopada na adres redakcji „Idziemy”.
Wylosowanych autorów poprawnych odpowiedzi
nagrodzimy książkami.**

TVP 1

05.05 Sprawa dla reportera; **06.00** Słownik polsko@polski – talk-show prof. Jana Miodka, reż.: Witold Świątnicki; **06.25** woj-sko-polskie.pl (45); **06.55** Słowo na niedzielę; **07.00** **Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach**; **08.00** Tydzień; **08.30** Zakończaj się w Polsce (265); **09.05** Czas w las; **09.35** Okrasa łamie przepisy; **10.10** Kłasztorne smaki według Remigiusza Rączki; **10.45** Zmieniony (8) – serial TVP; **11.55** Między ziemią a niebem; **12.00** **Aniol Pański**; **12.15** Między ziemią a niebem; **12.50** Misja Zambia – Orkiestra chłopców ulicy – cykl reportaży; **13.10** BBC w Jedyńce: Ciemna strona smartfonów – film dokumentalny; **13.50** Podstępni intruzi. Inwazja obcych gatunków – reportaż; **14.15** Z pamięci: Karol Szymanowski, cz. 2; **14.25** Legiony – dramat historyczny, reż.: Dariusz Gajewski, wyk.: Sebastian Fabijański, Mirosław Baka, Bartosz Gelner; **17.00** Teleexpress; **17.15** Gala Jubileuszowa – 70 lat Telewizji Polskiej – koncert
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 Sport
20.20 Wojenne dziewczyny (64) – serial
21.15 Rolnik szuka żony – reality show
22.20 Zakochana Jedyńka: Moja wielka grecka wycieczka – komedia, Hiszpania/USA 2009, reż.: Donald Petrie, wyk.: Richard Dreyfuss, Rachel Dratch, Harland Williams
00.05 John Rambo – film fabularny, USA 2008, reż.: David Morrell, wyk.: Sylvester Stallone, David Varod
01.45 Czysty jak łza – dramat, Kanada 2013, reż.: Emanuel Hoss-Desmarais, wyk.: Tomas Haden Church, Vincent Hoss-Desmarais, Marc Labreche
03.30 Noc na Milwaukee Avenue – film dokumentalny
04.35 Z pamięci: Karol Szymanowski
04.40 Zakończenie dnia

TVP 2

05.50 Barwy szczęścia (2694) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Barwy szczęścia (2695); **07.00** M jak miłość (1684) – serial TVP, reż.: Tomasz Średniawa, wyk.: Emilian Kamiński, Rafał Mroczek, Marcin Mroczek, Katarzyna Cichopek, Dominika Kachlik, Aleksander Bożyk, Hanna Miłkuć, Melania Grzesiewicz, Gabriela Rarczyńska, Stanisław Dusza; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Pogoda Flesz; **11.15** The Voice of Poland XIII – Live (17), cz. I – widowisko muzyczne; **12.35** The Voice of Poland XIII – Live (17), cz. II – widowisko muzyczne; **14.00** Familiada (2839) – teleturniej; **14.35** Koło fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2023 (8). Piotr Cugowski – widowisko muzyczne; **16.15** Tak to leciało! (11) – teleturniej muzyczny; **17.10** Lajki! **17.30** Zaczynaj od zdrowia: **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque (497) – teleturniej; **18.55** Na sygnale (395) – serial fabularny TVP; **19.25** Na sygnale (396) – serial fabularny TVP
20.00 Gala Jubileuszowa – 70 lat Telewizji Polskiej – koncert
22.30 Wróg numer jeden – film fabularny, USA 2012, reż.: Kathryn Bigelow, wyk.: Jessica Chastain, Jason Clark, Joel Edgerton, Jennifer Ehle
01.20 Kino bez granic: Maudie – film obyczajowy, Kanada 2016, reż.: Aisling Walsh, wyk.: Sally Hawkins, Ethan Hawke, Kari Matchett, Billy MacLellan
03.25 Prosta historia o morderstwie – dramat, reż.: Arkadiusz Jakubik, wyk.: Filip Plawiak, Andrzej Chyra, Kinga Preis, Anna Smółkowiak
05.05 Ja to mam szczęście! (21) – serial TVP
05.20 Zakończenie dnia

TVP Info

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.23** Pogoda; **06.31** Info Poranek; **06.52** Pogoda; **07.01** Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Info Poranek; **07.51** Pogoda; **07.59** Info Poranek; **08.21** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Info Poranek; **09.40** Pogoda; **09.50** Wroniczka 17; **10.59** Serwis Info Dzień weekend; **11.22** Pogoda; **11.29** Info Dzień weekend; **11.50** Salon dziennikarski; **12.30** Info Dzień weekend; **12.52** Pogoda; **12.59** Info Dzień weekend; **13.29** Info Dzień weekend; **13.52** Pogoda; **13.59** Info Dzień weekend; **14.29** Info Dzień weekend; **14.53** Pogoda; **15.00** Debaty Senior; **15.29** Info Dzień weekend; **15.54** Pogoda; **16.00** Okiem Wiary; **16.29** Info Dzień weekend; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Teleexpress na deser; **17.45** Info Dzień weekend; **18.00** Panorama; **18.18** Info Wieczór weekend; **18.25** Studio Zachód; **18.50** Info V4+; **19.05** Głębia ostrości
19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 W pełnym świetle
21.24 Serwis Info Wieczór weekend
21.42 Pogoda
21.50 Strefa starcia
23.00 Info Wieczór
23.55 Serwis Info Wieczór weekend
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.52 Pogoda
01.05 Wroniczka 17
02.15 Minęła 20
03.05 Pogoda
03.10 Info V4+
03.35 Głębia ostrości
04.05 Karski i władcy ludzkości – film dokumentalny
05.14 Agrobiznes – podsumowanie

TV TRWAM

05.00 Głos serca; **05.45** O Wolyniu nikt z nas nie zapomni; **06.00** Jestem mama; **06.15** Savionaria; **07.05** Filmowe Życiorysy; **07.45** Ocaliń od zapomnienia; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Słowo życia; **08.05** Polski Punkt Widzenia; **08.25** Święty na każdy dzień; **08.30** Z Parlamentu Europejskiego; **09.00** Prymas Stefan Wyszyński; **09.10** Spotkanie z Magdą Buczek; **09.15** Manna z Nieba; **09.30** **Msza święta z Jasnej Góry**; **10.35** Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela”; **10.40** Próba wiary; **11.35** Z Małej Cerkwicy do...; **12.00** **Aniol Pański**; **12.15** Papież Polak do Rodaków; **12.50** Warkocz królewiny Wisły; **13.00** Spotkania w żałobie; **13.40** „Krzyżu Święty nade wszystkim”. Historia krzyża św. Jana Pawła II; **14.30** Muzyczne chwile; **14.40** Drzwi do lasu; **15.00** Wieś – to też Polska; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Koncert życzeń; **16.45** Św. Józef – patron na trzecie tysiąclecie; **17.00** Zostań Żołnierzem RP; **17.15** Muzyczne chwile; **17.30** Sól Ziemi; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** **Aniol Pański**
18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Moja katolicka rodzina
20.00 Informacje dnia
20.20 **Różaniec**
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 **Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja**
21.20 Informacje dnia
21.40 Retrospekcja
21.45 Stan Bezpieczeństwa Państwa
21.55 Święty na każdy dzień
22.00 Kuźnia Redemptorystów
22.50 Muzyczne chwile
23.00 Jak my to widzimy – z daleka widać lepiej
23.30 Tam, gdzie Bóg płacze
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.45 Był taki dzień – 13 listopada; **07.00** Biblia – Abraham, cz. 2 – serial; **08.00** Msza grekokatolicka; **09.00** Stara baśń. Kiedy słońce było Bogiem (3) – serial TVP; **09.50** Informacje kulturalne; **10.05** Giganci nauki; **10.20** W kotle historii; **10.50** Ci cholerni Polacy. Lotnictwo polskie 1939–1945 (11); **11.15** Przestrzeń pamięci – Panteon Górnośląski; **11.50** Islandia z lotu ptaka – serial dok.; **12.55** Dunaj (4) – serial dok.; **14.00** Nie do przebaczenia – western, USA 1960, reż.: John Houston, wyk.: Burt Lancaster, Audrey Hepburn, Audie Murphy, John Saxon; **16.00** W Polskę jedziemy; **16.30** Giganci historii; **17.20** Ogniem i mieczem (1) – serial TVP; **18.25** Historia Mediów: Media story – Język ukryty; **18.55** Najwspanialsze łatanie morskie Irlandii – Otoczeni przez morza (1) – film dok.; **20.00** Ostatnie chwile II wojny światowej; **21.05** Za kilka dolarów więcej – western; **23.20** Polscy. Seryjni (3) – cykl dok.; **00.15** Ziemia obiecana – film fabularny; **03.10** Szerokie tory; **03.50** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Pierwsza pięćdziesiątka Aliny Janowskiej; **08.00** Nabożeństwo ewangelickie w Golasowicach; **09.05** Dzieci z Bullerbyn – spektakl teatralny; **10.00** Robin z Sherwood (11) – serial; **11.05** Trzeci punkt widzenia; **11.50** Zapomniany impresjonista. John Russell – film dok.; **13.00** Ostatnia akcja – komedia sensacyjna; **14.40** Wędrowiec Polski; **15.20** Koncert dla Niepodległej. „Kulka. Paderewski. Kulka”; **16.45** Zaginione – odnalezione; **17.15** Niedziela z... rolami Aliny Janowskiej; **18.10** Niedziela z... – Ostatnia akcja – komedia sensacyjna; **19.50** Informacje kulturalne; **20.10** Do zakochania jeden krok – film obyczajowy; **22.15** Książek Piano Duo – koncert; **23.05** Trzeci punkt widzenia; **23.45** Virtuoso – musical; **01.00** Życie jest cudem – dramat; **03.40** Pomiedzy – film anim.; **03.50** Oko za oko – film anim.; **04.15** Informacje kulturalne; **04.45** Legendy Rocka: Birth of Invention; **05.25** Legendy Rocka: New Orleans; **05.55** Zakończenie dnia

TVN

05.30 Uwaga!; **05.45** Ukryta prawda (939); **06.35** Kuchenne rewolucje 13 (7); **07.30** Kung Fu Panda: Święta, święta i Po – komedia; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Co za tydzień (1069); **12.20** Mam talent 14 (11); **14.45** Listy do M 5 – kulisy produkcji; **15.25** Listy do M. IV – komedia, Polska 2020, reż.: Patrick Yoka, wyk.: Tomasz Karolak, Agnieszka Dygant, Piotr Adamczyk, Magdalena Rózczyńska, Borys Szyk, Magdalena Boczarowska; **17.55** Totalne remonty Szlagowskiej 5 (2); **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda (9060); **19.45** Uwaga!; **20.00** MasterChef 11 (11); **21.35** Incepcja – film przygodowy, USA/Wielka Brytania 2010, reż.: Christopher Nolan, wyk.: Leonardo DiCaprio, Joseph Gordon-Levitt, Ellen Page, Tom Hardy, Ken Watanabe, Cillian Murphy, Tom Berenger, Marion Cotillard, Pete Postlethwaite, Michael Caine, Lukas Haas; **00.40** Tożsamość Bourne'a – film sensacyjny; **03.05** Zabójcza broń 3 (9) – serial; **04.05** Uwaga!; **04.25** Zamieszkać na plaży 3 (12); **04.55** Recepta na stary dom 2 (10); **05.20** Jak to jest zrobione 10 (14)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **09.05** Potwory kontra Obcy: Noc żywych marchwi – film animowany; **09.25** Król i ja – film familijny; **11.20** Pułapka czasu – film familijny; **13.40** Coco – film familijny; **15.55** Sami swoi – komedia, Polska 1967, reż.: Sylwester Chęciński, wyk.: Wacław Kowalski, Władysław Hańcza, Zdzisław Karczewski, Ilona Kuśmierska, Jerzy Janeczek; **17.40** Nasz Nowy Dom (255); **18.50** Wydarzenia; **19.20** Sport; **19.25** Pogoda; **19.30** Państwo w Państwie (460); **20.00** Kabaret na żywo. Młodzi i Moralni (117); **22.05** Indiana Jones i Świątynia Zagłady – film przygodowy, USA 1984, reż.: Steven Spielberg, wyk.: Dan Aykroyd, Harrison Ford, Jonathan Ke Quan, Kate Capshaw, Philip Stone, Puri Amrish, Seth Roshan; **00.50** Gra o wszystko – dramat, Chiny/Kanada/USA 2017, reż.: Aaron Sorkin, wyk.: Michael Cera, Jessica Chastain, Kevin Costner, Idris Elba, Graham Greene, Jeremy Strong; **03.45** Świat według Kiepskich (216); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Teleszkapy TV Okazje

TVP 1

04.45 Klan (4055); **05.15** Przysięga (756); **06.05** Wspaniałe stulecie (142); **07.00** Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Studio Raban; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (81) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex (83) – serial TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (336) – serial TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Magazyn rolniczy; **12.50** Natura w Jedynce: Tajemnice lodowców Patagonii – film dokumentalny; **14.00** Wspaniałe stulecie (143) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.20** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (757) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4056) – telenowela TVP; **18.20** Kasta – Stłuczka – serial paradokumentalny TVP; **19.00** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.30** Wiadomości; **20.05** Pogoda; **20.10** Sport; **20.15** ALARM!; **20.30** Leśniczówka (617) – serial TVP; **21.00** Teatr Telewizji – Kordian – spektakl teatralny; **22.35** Czarny motyl – film fabularny, USA 2017, reż.: Brian Goodman, wyk.: Antonio Banderas, Jonathan Rhys Meyers, Piper Perabo; **00.20** Dowódca plutonu – dramat wojenny, USA 1988, reż.: Aaron Norris, wyk.: Michael Dudikoff, Robert F. Lyons, Michael DeLorenzo; **02.05** Moja wielka grecka wycieczka – komedia, Hiszpania/USA 2009, reż.: Donald Petrie, wyk.: Richard Dreyfuss, Rachel Dratch, Harland Williams; **03.50** Jaka to melodia?; **04.25** Notacje: Andrzej Sztylik; **04.35** Zakończenie dnia

TVP 2

05.30 M jak miłość (1655); **06.20** Wadowickie spotkania ze Świętym Janem Pawłem II – Piotr Ziemowski „Żarówka” – cykl dokumentalny; **06.35** Wadowickie spotkania ze Świętym Janem Pawłem II – Józef Skrzek – cykl dokumentalny; **06.55** Rodzinka.pl (205) – serial TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **10.30** Panorama; **10.40** Pytanie na śniadanie; **11.10** Barwy szczęścia (2695); **11.40** Koło fortuny – teleturniej; **12.20** Zranione ptaki (162) – serial obyczajowy; **13.15** Zranione ptaki (163) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (296) – serial fabularny TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (8.) – serial; **15.50** Przepis dnia (33); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada (2769) – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (96) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (164) – serial obyczajowy; **19.30** Barwy szczęścia (2695); **20.00** Przepis dnia (34); **20.10** Barwy szczęścia (2696); **20.45** Kulisy serialu „M jak miłość”; **20.55** M jak miłość (1685); **21.55** Sanditon (13) – serial; **22.55** Świat bez fikcji – Odwaga – film dokumentalny; **00.40** Happy End – dramat, Austria/Niemcy/Francja 2017, reż.: Michael Haneke, wyk.: Isabelle Huppert, Jean-Louis Trintignant, Mathieu Kassovitz, Franz Rogowski; **02.35** O mnie się nie martw (1) – serial komediowy TVP; **03.35** Spadek – film fabularny, reż.: Mirosław Gronowski, wyk.: Ignacy Machowski, Bronisław Pawlik, Tomasz Kozłowski, Andrzej Szczepkowski, Stanisława Celińska; **04.55** Zakończenie programu

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.49** Rodzina i praca; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi; **19.30** Wiadomości; **19.58** Gość Wiadomości; **20.13** Minęła 20; **21.00** Nie da się ukryć; **21.20** Serwis Info Wieczór; **21.41** Pogoda; **21.50** W tyle wizji; **22.25** Serwis Info Wieczór; **22.30** W tyle wizji Extra; **23.00** Info Wieczór; **23.30** W akcji; **23.55** Serwis Info Wieczór; **00.03** Wiadomości; **00.31** Gość Wiadomości; **00.57** Pogoda; **01.05** Minęła 20; **02.00** W tyle wizji; **02.35** Serwis Info Wieczór; **02.40** W tyle wizji Extra; **03.06** Pogoda; **03.12** O co chodzi; **03.40** Filmy Dokumentalne TVP Info; **05.18** Agrobiznes

TV TRWAM

05.10 Sanktuaria polskie; **05.30** Cystersi – powrót do pokory; **06.15** Święty na każdy dzień; **06.20** Muzeum Papiernictwa; **07.10** Z wędką nad wodę w Polskę i Świat; **07.35** Drzwi do lasu; **07.50** Święty na każdy dzień; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Wieś – to też Polska; **09.15** Muzyczne chwile; **09.30** Moja katolicka rodzina; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.20** Stan Bezpieczeństwa Państwa; **11.30** Bóte ju jidą. Pielgrzymka Rybacka; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.15** Śląskie ślady Świada Prawdy – blogosławiony Ryszard Henkes SAC; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** 7 Kościołów Apokalipsy; **15.00** Jan Paweł II zawsze wśród nas; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Sanktuaria polskie; **16.30** Porady Medyczne Bonifratrów; **16.55** Słowo życia; **17.00** Świadkowie; **17.30** Spotkanie Rodziny Radia Maryja w sanktuarium Matki Bożej Ostrobramskiej – transmisja nabożeństwa; **20.00** Informacje dnia; **20.20** Różaniec; **20.50** Myśląc Ojczyzna; **21.00** Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja; **21.20** Informacje dnia; **21.40** Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny; **22.00** Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny; **22.50** Muzyczne chwile; **23.00** Wędrowka serca – życie ks. Heniego Nouwena – film dokumentalny; **00.00** Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień – 14 listopada; **07.05** Czas honoru (51); **07.50** Ex Libris (512); **08.20** Historia Polski: Plac Pamięci Narodowej – film dok.; **09.25** Informacje kulturalne; **09.45** Sensacje XX wieku: Sprawa Admirala Canarisa, cz. 1; **10.10** Sensacje XX wieku: Sprawa Admirala Canarisa, cz. 2; **10.45** Podróże na Północ Europy (4) – cykl dok.; **11.40** Archiwum zimnej wojny; **12.20** Janosik – film przygodowo-historyczny; **14.45** Wszystkie kolory świata: Normandia – kraina obfitości – serial dok.; **15.35** Dunaj (4) – serial dok.; **16.25** Flesz historii (614); **16.50** Czas honoru (52); **17.40** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **18.10** Spór o historię – Ludobójstwo Polaków: 1937–1938; **18.45** Historia Polski: Korfanty – film dok.; **20.00** Historia w postaciach zapisana: Nikołaj II; **22.10** Sady, przesady; **23.10** Bunt barbarzyńców (7); **00.05** Info Wilno; **00.20** Szerokie tory; **00.55** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.25** Sensacje XX wieku; **01.55** Sensacje XX wieku; **02.25** Encyklopedia II wojny światowej; **02.55** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.20** Informacje kulturalne; **07.45** Co dalej?; **08.30** Wydarzenie aktualne; **09.00** Do zakochania jeden krok – film obyczajowy; **11.00** Reżyserzy: Alfred Hitchcock; **12.00** Pan Tadeusz – Księga I – film anim.; **12.15** Refleksy; **12.30** Niedziela z... rolami Aliny Janowskiej; **13.30** Przeprowadzki (5) – serial TVP; **14.35** Przeprowadzki (6) – serial TVP; **15.35** Przestrzenie Sztuki; **16.15** Człowiek na torze – dramat psychologiczny; **17.50** Trzeci punkt widzenia; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Arsene Lupin (6) – serial; **20.00** Wdowy – film fabularny, USA 2018, reż.: Steve McQueen, wyk.: Viola Davis, Liam Neeson, Jon Bernthal, Michelle Rodriguez, Robert Duvall, Colin Farrell; **22.10** Kronos – Mężczyzna; **23.00** Okna, okna – film fabularny; **00.15** Książek Piano Duo – koncert; **01.10** Słoneczny zegar – dramat; **03.10** Informacje kulturalne; **03.40** Pożegnanie z Marią – dramat; **05.15** Teledyski; **05.35** Afisz kulturalny ekstra; **05.53** Zakończenie dnia

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1388); **07.05** Kuchenne rewolucje 20 (11); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.45** Ukryta prawda (1453); **12.55** Tajemnice miłości (44); **14.00** Ukryta prawda (1339); **15.05** Ukryta prawda (1130); **16.10** Ten moment (12); **16.45** Kuchenne rewolucje 20 (12) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1454); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda (9061); **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smak; **20.15** Na Wspólnej 20 (3523) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (597); **21.35** Totalne remonty Szelągowskiej 5 (3); **22.40** Krucjata Bourne'a – film sensacyjny, USA/Niemcy 2004, reż.: Paul Greengrass, wyk.: Matt Damon, Brian Cox, Julia Stiles, Franka Potente, Joan Allen, Karl Urban, Gabriel Mann; **00.50** Co za tydzień (1069); **01.35** Na granicy światów (8) – serial; **02.35** Kwatery Hitlera (1) – program dokumentalny; **03.35** Uwaga!; **03.55** Zamieszkać na plaży 3 (13); **04.25** Recepta na stary dom 2 (11); **04.55** Jak to jest zrobione 10 (15); **05.25** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (346); **09.10** Malanowski i Partnerzy (347); **09.40** Sekrety rodziny (287); **10.40** Dlaczego ja? (1155); **11.40** Gliniarze (358); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1085); **14.40** Dlaczego ja? (976); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (747); **17.00** Gliniarze (756); **18.00** Pierwsza miłość (3495); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** MEGA HIT: Kingsman: Tajne służby – film akcji, Wielka Brytania/USA 2014, reż.: Matthew Vaughn, wyk.: Michael Caine, Colin Firth, Samuel L. Jackson, Mark Strong, Taron Egerton; **23.00** Hitman: Agent 47 – film akcji, USA/Wielka Brytania/Niemcy 2015, reż.: Aleksander Bach, wyk.: Hannah Ware, Zachary Quinto, Rolf Kanies, Rupert Friend, Thomas Kretschmann; **01.10** Underworld: Przebudzenie – film fantasy; **03.05** Świat według Kiepskich (231); **03.50** Świat według Kiepskich (190); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Teledyski TV Okazje

TVP 1

04.50 Klan (4056); **05.15** Przysięga (757); **06.05** Wspaniałe stulecie (143); **07.00** Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Kościół z bliska; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (82) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex (84) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (337) – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Magazyn rolniczy; **12.55** Natura w Jedyńce: Inteligentne zwierzęta (1) – serial dok.; **14.00** Wspaniałe stulecie (144) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.20** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (758) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4057); **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **19.00** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.30** Wiadomości; **20.05** Pogoda; **20.10** Sport; **20.15** ALARM!; **20.30** Leśniczówka (618) – serial obyczajowy TVP; **21.00** Pełny obraz (8) – cykl dokumentalny; **21.40** Magazyn Ekspresu Reporterów; **22.45** Ocaleni – reality show; **23.50** Magazyn śledczy Anity Gargas; **00.25** Magnetyczne Tornado – film akcji, Kanada 2011, reż.: Gordon Young, wyk.: Lou Diamond Phillips, Nicole De Boer, Greg Evigan; **02.05** Zawodowcy – thriller, USA 2008, reż.: Jon Avnet, wyk.: Robert De Niro, Al Pacino, Carla Gugino; **03.55** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **04.30** Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (239) – serial fabularzowany TVP; **05.35** M jak miłość (1656) – serial TVP; **06.25** Baptyści w Białymstoku – reportaż; **06.55** Rodzinka.pl (206) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Rodzinka.pl (121) – serial komediowy TVP; **11.50** Barwy szczęścia (2696) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (164) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (297) – serial fabularzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (89) – serial; **15.50** Przepis dnia (34); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (97) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque (499) – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (165) – serial obyczajowy; **19.30** Barwy szczęścia (2696); **20.00** Przepis dnia (35); **20.10** Barwy szczęścia (2697); **20.40** Kulisy serialu „M jak miłość”; **20.55** M jak miłość (1686) – serial TVP; **21.55** Sanditon (14) – serial; **22.55** Historia bez tajemnic – Urodzony pod szczęśliwym minieralem Chłopi, cz. I – film fabularny, reż.: Jan Rybkowski, wyk.: Władysław Hańcza, Emilia Krakowska, Ignacy Gogolewski, Bronisław Pawlik, Tadeusz Fijewski, Franciszek Pieczka, Magda Woflejk, Tadeusz Janczar; **01.50** Maudie – film obyczajowy, Kanada 2016, reż.: Aisling Walsh, wyk.: Sally Hawkins, Ethan Hawke, Kari Matchett, Billy MacLellan; **03.55** Przyjęcie na dziesięć osób plus trzy – film TVP; **04.55** Zakończenie programu

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **05.59** Powitanie; **06.01** Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Info Poranek; **06.46** Pogoda; **06.50** Felieton TVP Info – Smart City; **07.00** Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Sewis Info Dzień; **11.29** Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** Info Raport; **13.29** Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Info Dzień; **14.29** Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi; **19.30** Wiadomości; **19.58** Gość Wiadomości; **20.13** Minęła 20; **21.00** Nie da się ukryć; **21.20** Serwis Info Wieczór; **21.41** Pogoda; **21.50** W tyle wizji; **22.25** Serwis Info Wieczór; **22.30** W tyle wizji Extra; **23.00** Info Wieczór; **23.30** W akcji; **23.55** Serwis Info Wieczór; **00.03** Wiadomości; **00.31** Gość Wiadomości; **01.05** Minęła 20; **02.00** W tyle wizji; **02.35** Serwis Info Wieczór; **02.40** W tyle wizji Extra; **03.06** Pogoda; **03.12** O co chodzi; **03.45** Filmy Dokumentalne TVP Info; **04.50** wojsko-polskie.pl; **05.17** Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Lotte – małopolska Inka wczoraj i dzisiaj; **06.05** Filmowe zyciorysy; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Zostać ślad...; **09.00** Papież Polak do Rodaków; **09.35** Odwaga wiary; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Jak my to widzimy – z daleka widać lepiej; **10.45** Zew natury; **11.05** Mocni w Wierze; **11.35** Święty na każdy dzień; **11.40** Ma się rozumieć; **11.50** Słowo życia; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.10** Skrzydła miłości; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Gospodarcze filary Niepodległości; **14.55** Święty na każdy dzień; **15.00** Sybiraczka; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Jestem mamą; **16.25** Przyroda w Obiektywie; **16.40** Sursum Corda – W Górze Serca!; **16.55** Sekrety mnichów; **17.10** Prosto o gospodarce; **17.30** Zostań Żołnierzem RP; **17.45** Muzyczne chwile; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański; **18.05** Informacje dnia; **18.15** Rozmowy niedokończone; **19.25** Święty na każdy dzień; **19.30** Każdy maluch to potrafi; **19.45** Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci; **20.00** Informacje dnia; **20.20** Różaniec; **20.50** Myśląc Ojczyzna; **21.00** Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja; **21.20** Informacje dnia; **21.40** Polski Punkt Widzenia; **22.00** Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny; **22.45** Muzyczne chwile; **23.00** Władysław hr. Zamoyski – Pan z Wielkopolski – Władca Tatr – film dokumentalny; **00.00** Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień – 15 listopada; **07.10** Czas honoru (52); **08.00** Flesz historyi (614); **08.25** Historia Polski: Korfanti – film dok.; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Berlin 45, cz. 1; **10.20** Sensacje XX wieku: Berlin 45, cz. 2; **10.45** Czeska mitologia – film dok.; **11.45** Przestrzeń pamięci; **12.15** Królowa Panoram – film dok.; **13.15** Najwspanialsze łatanie morskie Irlandii (1) – film dok.; **14.20** Historia w postaciach zapisana: Ludwik XV i Maria Leszczyńska; **16.10** Lidia Lwow – film dok.; **16.45** Księża wolności 1914–1981 – ks. Kazimierz Łuszczynski; **17.15** Czas honoru (53); **18.10** Nowy początek. Jak wymyślono II RP; **18.35** Oblicza wojny (21); **19.10** Historia Polski: Rzeczpospolita Reaktywacja – film dok.; **20.25** Upadek. Jak Ukraińcy zniszczyli imperium zła (2) – film dok.; **21.20** Stulecie na taśmie filmowej (3); **22.15** Za kilka dolarów więcej – western; **00.25** Info Wilno; **00.45** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.15** Sensacje XX wieku; **01.40** Sensacje XX wieku; **02.10** Encyklopedia II wojny światowej; **02.45** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Co się dzieje (127); **07.30** Muzyczne poranki; **07.55** Informacje kulturalne; **08.25** Wędrowiec Polski; **09.00** Którędy po sztukę; **09.20** Człowiek na torze – dramat psychologiczny, reż.: Andrzej Munk, wyk.: Zygmunt Maciejewski, Zygmunt Zintel, Zygmunt Listkiewicz, Kazimierz Opaliński, Roman Kłosowski, Kazimierz Fabisiak, Ludosław Kozłowski, Janusz Byliczyński, Stanisław Marzec-Marecki, Józef Para; **11.00** Arsene Lupin (6); **12.00** Karen Blixen – sen afrykańskiej nocy – film dok.; **13.10** Przeprowadzki (7); **14.10** Przeprowadzki (8); **15.15** Faraon – dramat, reż.: Jerzy Kawalerowicz, wyk.: Jerzy Zelnik, Wiesława Mazurkiewicz, Barbara Brylska, Krystyna Mikołajewska; **17.55** Co dalej?; **18.30** Informacje kulturalne; **18.55** Arsene Lupin (7); **20.00** Uchodźcy – spektakl teatralny; **21.45** Kwiecień – film fabularny; **23.15** Co dalej?; **23.50** Młoda Polska – Warzywa i owoce – film krótkometrażowy; **00.30** Okna, okna – film fabularny; **01.45** Informacje kulturalne; **02.15** Bandyta – dramat; **04.00** Wojacek – dramat; **05.30** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1339); **07.05** Kuchenne rewolucje 20 (12) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku; **11.50** Ukryta prawda (1454); **12.55** Tajemnice miłości (45); **14.00** Ukryta prawda (1340); **15.05** Ukryta prawda (1131); **16.10** Ten moment (13); **16.45** Kuchenne rewolucje 20 (13) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1455); **19.00** Fakty – serwis informacyjny; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda (9062); **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku; **20.15** Na Wspólnej 20 (3524) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (598); **21.35** Ślub od pierwszego wejrzenia 8 (11); **22.40** Kuba Wojewódzki 17 (11); **23.45** Superwizjer (1257); **00.20** Zabójcza broń 3 (10) – serial; **01.20** Kuchenne rewolucje 25 (11); **02.20** Szpital (888); **03.20** Uwaga!; **03.40** Zamieszkać na plaży 3 (14); **04.10** Recepta na stary dom 2 (12); **04.40** Jak to jest zrobione 10 (16); **05.10** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (348); **09.10** Malanowski i Partnerzy (350); **09.40** Sekrety rodziny (288); **10.40** Dlaczego ja? (1156); **11.40** Gliniarze (359); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1086); **14.40** Dlaczego ja? (977); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (748); **17.00** Gliniarze (757); **18.00** Pierwsza miłość (3496); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Transformers – film s.f., USA 2007, reż.: Michael Bay, wyk.: Anthony Anderson, Josh Duhamel, Megan Fox, Tyrese Gibson, Shia LaBeouf, Rachael Taylor, John Torturro, Jon Voight; **23.10** Granice wytrzymałości – thriller przygodowy, USA/Niemcy 2000, reż.: Martin Campbell, wyk.: Chris O'Donnell, Robin Tunney, Glenn Scott, Izabella Scorupco, Bill Paxton; **01.55** Kingsman: Tajne służby – film akcji; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.45 Klan (4057); **05.15** Przysięga (758); **06.05** Wspaniałe stulecie (144); **07.00** **Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze**; **07.30** Rodzinny ekspres; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (83) – serial TVP; **09.40** Komisarz Alex (85) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (338) – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.35** Agropogoda – magazyn; **12.40** Rok w ogrodzie Extra; **12.55** Natura w Jedyne: Inteligentne zwierzęta (2); **14.00** Wspaniałe stulecie (145) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.20** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (759) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.20** Piłka nożna – mecz towarzyski: Polska – Chile (studio); **17.50** Piłka nożna – mecz towarzyski: Polska – Chile **20.00** Wiadomości **21.00** Leśniczówka (619) – serial TVP **21.40** Zawodowcy – thriller, USA 2008, reż.: Jon Avnet, wyk.: Robert De Niro, Al Pacino, Carla Gugino **23.30** Roznosiciel – film fabularny, USA 2011, reż.: Victor Salva, wyk.: Rose McGowan, Daniel Ross Owens, Sonny Marinelli **01.15** Prokurator (10) – serial kryminalny TVP, reż.: Maciej Pieprzyca, wyk.: Jacek Koman, Wojciech Zieliński, Magdalena Cielecka, Dorota Kolak, Agata Wątróbska, Magdalena Turczeniewicz, Gabriela Muskała, Marcin Korcz, Cezary Kosiński, Filip Pławiak **02.15** Medycusze Wspaniali (4) – serial **03.20** wojsko-polskie.pl (45) **03.50** Scigając zło – film dok. **04.50** Notacje: Zbigniew Rytmarz **05.00** Zakończenie dnia

TVP 2

05.05 Na sygnale (240) – serial fabularny TVP; **05.35** M jak miłość (1657) – serial TVP; **06.25** Pogrom w Przyluku – reportaż; **06.55** Rodzinka.pl (207) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **10.35** Panorama; **10.40** Pytanie na śniadanie; **11.15** Rodzinka.pl (122) – serial komediowy TVP; **11.50** Barwy szczęścia (2697) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Kolo fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (165) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque (499) – teleturniej; **14.35** Na sygnale (298) – serial fabularny TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (90) – serial; **15.50** Przepis dnia (35); **16.00** Kolo fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada (2771) – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (98) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque (500) – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (166) – serial obyczajowy **19.35** Barwy szczęścia (2696) **20.00** Przepis dnia (36) **20.05** Barwy szczęścia (2697) **20.35** Barwy szczęścia (2698) **21.10** Kulisy seriali „Na dobre i na złe” i „Na sygnale” **21.25** Na dobre i na złe (861) – serial TVP **22.25** Serial fabularny **22.55** Ludzkie historie – Lubię popłakać przy Mazurku Dąbrowskiego – film dokumentalny **23.55** Za 5 dolarów – film obyczajowy, USA 2008, reż.: Nigel Cole, wyk.: Christopher Walken, Sharon Stone, Alessandro Nivola, Dean Cain, Peter Coyote, Amanda Peet **01.45** Imię róży – serial **02.55** W cieniu terroru, cz. 1 – cykl dokumentalny **04.00** Za marzenia (6) – serial TVP **04.50** Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Info Dzień; **11.29** Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** Info Raport; **12.39** Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Info Dzień; **14.29** Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi **20.00** Wiadomości **20.28** Gość Wiadomości **20.43** Minęła 20 **21.00** Nie da się ukryć **21.20** Serwis Info Wieczór **21.41** Pogoda **21.50** W tyle wizji **22.25** Serwis Info Wieczór **22.30** W tyle wizji Extra **23.00** Info Wieczór **23.30** W akcji **23.55** Serwis Info Wieczór **00.03** Wiadomości **00.31** Gość Wiadomości **00.57** Pogoda **01.05** Minęła 20 **02.00** W tyle wizji **02.35** Serwis Info Wieczór **02.40** W tyle wizji Extra **03.06** Pogoda **03.12** O co chodzi **03.45** Filmy Dokumentalne TVP Info **04.45** Info V4+ **05.13** Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Prosto o gospodarce; **05.20** Jestem mamą; **05.35** Tam, gdzie Bóg płacze; **06.05** Galiśmy a nie tańczyliśmy; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Każdy maluch to potrafi; **08.50** Słowo życia; **09.00** Opowieści biblijne – historie animowane z Nowego Testamentu; **09.25** Muzyczne chwile; **09.30** Sanktuarium polskie; **09.50** Święty na każdy dzień; **10.00** Audycja Generalna Ojca Świętego Franciszka z Watykanu; **11.00** Z wędką nad wodę w Polsce i Świat; **11.25** Jestem mamą; **11.40** Prosto o gospodarce; **12.00** **Anioł Pański**; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.05** Don Hoppe; **13.30** **Msza święta z Jasnej Góry**; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Bądź wielki przed Bogiem, cz. 2. Kapłaństwo; **15.25** Pogranicze; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Na zdrowie; **16.30** Tajemnice Watykanu; **17.00** Po stronie prawdy **17.50** Muzyczne chwile **17.55** Poczet Wielkich Polaków **18.00** **Anioł Pański** **18.05** Informacje dnia **18.15** Rozmowy niedokończone **19.25** Święty na każdy dzień **19.30** Opowieści z Księgi Cnót – serial animowany dla dzieci **20.00** Informacje dnia **20.20** **Różaniec** **20.50** Myśląc Ojczyzną **21.00** **Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja** **21.20** Informacje dnia **21.40** Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny **22.00** Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny **22.45** Spektakl teatralny: Powrót posła **00.00** Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień – 16 listopada; **07.10** Czas honoru (53); **08.05** Nowy początek. Jak wymyślono II RP; **08.40** Historia Polski: Rzeczpospolita Reaktywacja – film dok.; **09.45** Informacje kulturalne; **10.05** Sensacje XX wieku: Puc z Janajewa, cz. 1; **10.30** Sensacje XX wieku: Puc z Janajewa, cz. 2; **11.00** Tajemnice początków Polski – cykl dok.; **11.50** Oblicza wojny (21); **12.25** Zapomniany Legion – film dok.; **13.20** Wszystkie kolory świata: Uttarakhand u źródeł Gangesu; **14.20** Amsterdam, Londyn, Nowy Jork. Wspaniała trójka (3); **15.25** Upadek. Jak Ukraińcy zniszczyli imperium zła (2) – film dok.; **16.15** Flesz historii – ekstra; **16.25** Przestrzeń pamięci; **16.55** Czas honoru (54); **17.45** Nie taka prosta historia; **18.15** W PRL-u; **18.50** Historia Polski: VI Brygada Pani Komendant – film dok.; **20.00** Wielkie mity historii (3); **21.05** Bunt barbarzyńców (7); **22.05** Ziemia obiecana – film fabularny; **00.50** Info Wilno; **01.10** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.45** Sensacje XX wieku; **02.05** Sensacje XX wieku; **02.35** Encyklopedia II wojny światowej; **03.05** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.40** Informacje kulturalne; **08.10** Co dalej?; **08.45** Do dzieła; **09.10** Młyn i krzyż – film kostiumowy; **11.00** Arsene Lupin (7); **12.05** Van Dyck: wielki rywal Rubensa – film dok.; **13.30** Przeprowadzki (9); **14.35** Przeprowadzki (10); **15.40** Dziedzictwo Beethovena. Przesłania dla współczesności – Beethoven i idea wolności – cykl dok.; **16.00** Cafe pod Minogą – komedia; **17.40** Którędy po sztuce; **17.50** Przestrzeń pamięci; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Arsene Lupin (8); **20.00** Klient – dramat, Iran/Francja 2016, reż.: Asghar Farhadi, wyk.: Shahab Hosseini, Taraneh Alidoosti, Babak Karimi, Farid Sajjadi Hosseini; **22.15** I nie było już nikogo (1) – serial; **23.25** Dziką muzyką – Suwalszczyzna; **00.05** Mroczne oblicze Hollywood (2); **01.10** 39 Międzynarodowy Festiwal Muzyki Jazzowej Jazz Jamboree '97. Zbigniew Namysłowski; **02.20** Kwiecień – film fabularny; **03.45** Waryzywa i owoce – film krótkometrażowy; **04.30** Teledyski; **05.35** Afisz kulturalny ekstra; **05.53** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1340); **07.05** Kuchenne rewolucje 20 (13) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku; **11.50** Ukryta prawda (1455); **12.55** Tajemnice miłości (46); **14.00** Ukryta prawda (1341); **15.05** Ukryta prawda (1132); **16.10** Ten moment (14); **16.45** Kuchenne rewolucje 21 (1) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1456); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda (9063); **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku; **20.15** Na Wspólnej 20 (3525) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (599); **21.35** Top Model 11 (11) – program rozrywkowy; **23.10** Zemsta cieciów – komedia, USA 2011, reż.: Brett Ratner, wyk.: Eddie Murphy, Ben Stiller, Casey Affleck, Alan Alda, Matthew Broderick, Judd Hirsch, Tea Leoni; **01.20** Superwizjer (1257); **02.00** Kwatery Hitlera (1) – program dokumentalny; **03.00** Szpital (889); **04.00** Uwaga!; **04.20** Zamieszkać na plaży 4 (1); **04.50** Recepta na stary dom 2 (13); **05.20** Jak to jest zrobione 10 (17)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (352); **09.10** Malanowski i Partnerzy (353); **09.40** Sekrety rodziny (289); **10.40** Dlaczego ja? (1157); **11.40** Gliniarze (360); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1087); **14.40** Dlaczego ja? (978); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (749); **17.00** Gliniarze (758); **18.00** Pierwsza miłość (3497); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Nie ma mocnych – komedia, Polska 1974, reż.: Sylwester Chęciński, wyk.: Halina Buyno-Łoza, Andrzej Wasilewicz, Anna Dymna, Władysław Hańcza, Wacław Kowalski; **22.10** Świat według Kiepskich (588); **22.50** Kocham cię, Beth Cooper – komedia romantyczna, USA 2009, reż.: Chris Columbus, wyk.: Panetti, Hayden, Jack Carpenter, Lauren London, Paul Rust, Lauren Storm; **01.00** Transformers – film s.f.; **04.00** Świat według Kiepskich (182); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.10 Przysięga (759); **06.00** Wspaniałe stulecie (145) – serial kostiumowy; **07.00** *Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze*; **07.30** Dobre historie; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (84) – serial TVP; **09.40** Komisarz Alex (86) – serial TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (339) – serial TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn rolniczy; **12.55** Natura w Jedyńce: Inteligentne zwierzęta (2); **14.00** Wspaniałe stulecie (146) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.20** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (760) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4058) – telenowela TVP; **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 Sport
20.15 Wielki Test o Piłce Nożnej
21.50 Sprawa dla reportera
22.55 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.30 Magazyn kryminalny 997
00.25 Magazyn Ekspresu Reporterów
01.25 Tanie Dranie – Moroz i Kłopotowski komentują świat – talk-show
02.10 Londyńczycy (12) – serial obyczajowy TVP, reż.: Greg Zgliński, wyk.: Natalia Rybicka, Marcin Bosak, Przemysław Sadowski, Lesław Żurek, Rafał Więckiewicz, Grażyna Barszczewska, Rafał Maćkowiak, Gabriela Muskała, Michał Włodarczyk
03.05 Ocaleni – reality show
04.10 Magazyn śledczy Anity Gargas
04.40 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (241); **05.30** M jak miłość (1658); **06.25** Smaki świata – po bałkańsku (46); **06.55** Rodzinka.pl (208) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Magazyn Ekumeniczny; **11.50** Barwy szczęścia (2698) – serial obyczajowy; **12.30** Kolo fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (166) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque (500) – teleturniej; **14.35** Na sygnale (299) – serial fabularny TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (91) – serial; **15.50** Przepis dnia (36); **16.00** Kolo fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (99) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (167) – serial obyczajowy
19.30 Barwy szczęścia (2698)
20.00 Przepis dnia
20.10 Barwy szczęścia (2699)
20.40 Kulisy serialu „Ojciec Mateusz”
20.55 Ojciec Mateusz (356) – serial kryminalny TVP, reż.: Artur Żmijewski, Kinga Preis, Piotr Polk, Michał Piela, Redbad Klynstra-Komarnicki, Bartłomiej Fiolet, Rafał Cieszyński, Artur Pontek, Anna Dymna
21.55 Dokument popkulturowy – Pavarotti
24.00 Adrenalina 2 – Pod napięciem – film akcji, USA 2008, reż.: Mark Neveldine, Brian Taylor, wyk.: Jason Statham, Amy Smart, Efren Ramirez
01.45 Zemsta o jasnych oczach (3) – serial obyczajowy
03.50 Gomorra (36) – serial
04.40 Ja to mam szczęście! – ulubione skecze (11)
04.45 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** Info Raport; **13.29** Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Info Dzień; **14.29** Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi
19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.12 O co chodzi
03.40 Filmy Dokumentalne TVP Info
04.15 Filmy Dokumentalne TVP Info
05.17 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Misjonarze Afryki – Ojcowie Biali; **05.20** Kobiety wolności; **06.00** Audycja Generalna Ojca Świętego Franciszka z Watykanu; **07.00** Po stronie prawdy; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widenia; **08.35** Słowo życia; **08.40** Nie bójmy się mówić o raku; **08.55** Święty na każdy dzień; **09.00** Na zdrowie; **09.20** Opowieści z Księgi Cnot; **09.45** Muzyczne chwile; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.25** Mysłąc Ojczyzna; **11.35** Przyroda i ludzie; **12.00** *Anioł Pański*; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia Obiecana; **13.05** Fatima – miejsce wybrane przez Maryję; **13.20** Przegląd katolickiego tygodnika „Niedziela”; **13.30** *Msza święta z Jasnej Góry*; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Gała Operetkowa – Od Wiednia do Budapesztu – Budapeszt; **15.40** Warkocz królowej Wisły; **15.50** Ma się rozumieć
16.00 Informacje dnia
16.10 Z wędką nad wodę w Polskę i świat
16.35 Zew natury
17.00 Święty na każdy dzień
17.05 Akademia pro-life
17.15 Muzyczne chwile
17.30 Odpowiedzialni za Kościół
17.55 Poczet Wielkich Polaków
18.00 *Anioł Pański*
18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Przajacyiele i bohaterowie
20.00 Informacje dnia
20.20 *Różaniec*
20.50 Głos Polski
21.00 *Apel Jasnogórski*
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widenia
22.00 Ziemia Obiecana – serial fabularny
22.45 Na przekór ciemności – program historyczny
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.45 Był taki dzień – 17 listopada; **06.55** Czas honoru (54); **07.15** W kotle historia; **08.15** Historia Polski: VI Brygada Pani Komendant; **09.20** Informacje kulturalne; **09.40** Sensacje XX wieku: Stalin – droga do władzy; **10.00** Sensacje XX wieku: Stalin – droga do władzy; **10.20** Flesz historii – ekstra; **10.30** Lidia Lwów – film dok.; **11.15** W PRL-u; **11.50** Doktor Ewa (5); **12.35** Dzieje człowieka ubranego; **13.10** Windsor. Największa miłość Elżbiety II (4); **14.05** Kromdraai. Kolebka ludzkości; **15.10** Wielkie mity historii; **16.10** Przysiątek Historia; **16.25** Alfabet Andrzeja Dobosza; **16.50** Czas honoru (55) – serial TVP; **17.45** Historia Mediów: Media story – Język ukryty; **18.10** Archiwum zimnej wojny; **18.45** Historia Polski: Atlas Niepodległości; **19.55** Indeks i karabin. Tajne nauczanie – film dok.; **21.00** Polscy. Seryjni (4); **21.50** Tajemnice początków Polski; **22.40** Sady, przesady; **23.40** Info Wilno; **23.55** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **00.25** Sensacje XX wieku; **00.45** Sensacje XX wieku; **01.10** Encyklopedia II wojny światowej; **01.35** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.45** Informacje kulturalne; **08.10** Zaginione – odnalezione; **08.35** Dziką muzyką – Suwalszczyzna; **09.15** Cafe pod Minogą – komedia; **11.00** Arsene Lupin (8); **12.10** Paul Gauguin – Daleka droga do raju – film dok.; **13.10** Dziedzictwo Beethovena. Przesłania dla współczesności; **13.30** Tajemnica Enigmy (1) – serial TVP; **14.25** Tajemnica Enigmy (2); **15.25** Przestrzenie Sztuki; **16.00** Dama Kameliowa – melodramat; **17.55** Co dalej? – program publicystyczny; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Arsene Lupin (9); **20.00** Wstęp do filmu „Flic Story”; **20.05** Flic Story – film fabularny, Francja 1975, reż.: Jacques Deray, wyk.: Alain Delon, Jean-Louis Trintignant, Renato Salvatori, Claudine Auger, Andre Pousse; **22.05** Res Poloniae – O Polsce z oddali; **22.45** Urodzony pod szczęśliwym minerałem; **23.55** Gomorra (23); **00.55** Co dalej?; **01.30** Klient – dramat; **03.45** Informacje kulturalne; **04.15** Harry Gruyaert – fotograf – film dok.; **05.30** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1341); **07.05** Kuchenne rewolucje 21 (1); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku; **11.50** Ukryta prawda (1456); **12.55** Tajemnice miłości (47); **14.00** Ukryta prawda (1342); **15.05** Ukryta prawda (1133); **16.10** Ten moment (15); **16.45** Kuchenne rewolucje 21 (2); **17.55** Ukryta prawda (1457); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda (9064); **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku; **20.15** Na Wspólnej 20 (3526) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (600); **21.35** Kuchenne rewolucje 25 (12); **22.45** Nie kłam, kochanie – komedia, Polska 2008, reż.: Piotr Weresniak, wyk.: Piotr Adamczyk, Marta Żmuda-Trzebiatowska, Grażyna Szapolowska, Beata Tyszkiewicz, Magdalena Schejbal, Tomasz Karolak; **00.50** Kult – horror, USA/Meksyk/Kanada/Niemcy 2006, reż.: Neil LaBute, wyk.: Nicolas Cage, Ellen Burstyn, Kate Beahan, Frances Conroy, Leelee Sobieski; **03.05** Szpital (890); **04.10** Uwaga!; **04.30** Zamieszkać na plaży 4 (2); **05.00** Recepta na stary dom 2 (14); **05.25** Jak to jest zrobione 10 (18)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (354); **09.10** Malanowski i Partnerzy (355); **09.40** Sekrety rodziny (290); **10.40** Dlaczego ja? (1158); **11.40** Gliniarze (361); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1088); **14.40** Dlaczego ja? (979); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (750); **17.00** Gliniarze (759); **18.00** Pierwsza miłość (3498); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Nasz Nowy Dom (276); **21.10** Przyjaciółki (242); **22.10** Sex Story – komedia, USA 2011, reż.: Ivan Reitman, wyk.: Ashton Kutcher, Cary Elwes, Greta Gerwig, Kevin Kline, Natalie Portman; **00.40** Ukryte działania – dramat biograficzny, USA 2016, reż.: Theodore Melfi, wyk.: Janelle Monae, Kevin Costner, Kirsten Dunst, Octavia Spencer, Taraji P. Henson; **03.15** Świat według Kiepskich (235); **03.55** Świat według Kiepskich (201); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.45 Klan (4058); **05.15** Przysięga (760); **06.05** Wspaniałe stulecie (146); **07.00** Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Agape; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (85) – serial obyczajowy TVP; **09.35** Komisarz Alex (8) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (340) – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Magazyn rolniczy; **12.55** Natura w Jedynce: Inteligentne zwierzęta (4); **14.00** Wspaniałe stulecie (147) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.20** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (761) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4059) – telenowela TVP; **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **19.00** Jeden z dziesięciu – teleturniej

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 Sport
20.15 ALARM!
20.35 Ojciec Mateusz (365) – serial TVP
21.25 Kulisy serialu „Na sygnale”
21.40 Na sygnale (397) – serial TVP
22.15 Non-stop – film akcji, Kanada/Francja/USA 2014, reż.: Jaume Collet-Serra, wyk.: Julianne Moore, Michelle Dockery, Liam Neeson, Scoot McNairy, Nate Parker

00.10 Pustynne piekło – film akcji, USA 2013, reż.: Evelyn Purcell, wyk.: Stephen Dorff, Maisie Williams, Svetlana Metkina, Peter Stormare
01.50 S. W. A. T. – Jednostka specjalna (57) – serial
02.40 Ratownicy (10) – serial TVP
03.30 Magazyn kryminalny 997
04.15 Jaka to melodia? – teleturniej
04.50 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (242) – serial fabularzowany TVP; **05.30** M jak miłość (1659) – serial TVP; **06.20** Anna Dymna – spotkajmy się; Małgorzata Ścisłowska; **06.55** Rodzinka.pl (209) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.20** Zaczniij od zdrowia; **11.50** Barwy szczęścia (2699) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (167) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque (501) – teleturniej; **14.35** Na sygnale (300) – serial fabularzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (92) – serial; **15.50** Przepis dnia; **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (100) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (168) – serial obyczajowy

19.30 Barwy szczęścia (2699)
20.00 Przepis dnia
20.10 Barwy szczęścia (2700)
20.50 Tak to leciało! (11) – teleturniej muzyczny
21.50 Kabaret. Super Show Dwójki (32)
23.00 Hity wszech czasów
00.10 Kino relaks – I że ci nie odpuszczę – komedia, USA 2018, reż.: Rob Greenberg, wyk.: Eugenio Derbez, Anna Faris, Eva Longoria

02.00 Adrenalina 2 – Pod napięciem – film akcji, USA 2008, reż.: Mark Neveldine, Brian Taylor, wyk.: Jason Statham, Amy Smart, Efen Ramirez
03.40 Za 5 dolarów – film obyczajowy, USA 2008, reż.: Nigel Cole, wyk.: Christopher Walken, Sharon Stone, Alessandro Nivola, Dean Cain, Peter Coyote, Amanda Peet

05.15 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** W Kontrze; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.52** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Forum
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór

00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Forum
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.12 O co chodzi
03.40 Filmy Dokumentalne TVP Info
05.35 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Filmowe życiorysy; **06.10** Zerwany kłós; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widenia; **08.40** Słowo życia; **08.45** Przyjaciele i bohaterowie; **09.10** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **09.35** Święty na każdy dzień; **09.45** Jestem mamą; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.25** Głos Polski; **11.35** Zrób jeden mały krok; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia Obiecana; **13.05** Centrum Ewangelizacji; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Zrozumieć Antycywilizację; **14.55** Słowo życia; **15.00** Koronka do Bożego Miłosierdzia; **15.20** Mocni w Wierze; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Siódmy Sakrament; **16.40** Prosto o gospodarce; **17.00** Młodzi z Pasją; **17.15** Trzej generałowie; **17.30** Geopolityka; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Westerplatte Młodych
19.00 Warto zauważyć... w mijającym tygodniu
19.30 Brat Franciszek
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnógórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja

21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widenia
22.00 Ziemia Obiecana
22.45 Muzyczne chwile
22.55 Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela”
23.00 Rezurekcja – program historyczny
23.45 Trzej generałowie – program edukacyjny
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień – 18 listopada; **07.10** Czas honoru (55); **08.05** Kuchnia dwudziestolecia; **08.35** Historia Polski: Atlas Niepodległości – film dok.; **09.35** Informacje kulturalne; **09.55** Sensacje XX wieku: Stalin – droga do władzy; **10.15** Sensacje XX wieku: Stalin – droga do władzy; **10.40** Gra Florencka i krew na bruku – film dok.; **11.40** Przystanek Historia; **12.00** Alfabet Andrzeja Dobosza; **12.20** Doktor Ewa (6); **13.15** Japońska wyprawa Joanny Lumley (3); **14.15** Walia z lotu ptaka (2); **15.20** Służby Polsce – film dok.; **16.00** Giganci nauki; **16.20** Ex Libris (517); **16.45** Czas honoru (56); **17.35** Z wieszaka historii (7); **18.10** Windsor. Największa miłość Elżbiety II (4) – serial dok.; **19.05** Historia Polski: Polowy na rzece wspomnień – Józef Piłsudski, Ignacy Jan Paderewski; **20.00** Teatr historii; **22.00** Narodziny nazizmu – serial dok.; **23.15** Amerykańskie dynastie. Ród Bushów (1); **24.00** Info Wilno; **00.25** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **00.55** Sensacje XX wieku; **01.15** Sensacje XX wieku; **01.40** Encyklopedia II wojny światowej; **02.10** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.15** Informacje kulturalne; **07.45** Co dalej?; **08.15** Kronos – Mężczyzna; **09.00** Dama Kameleoniowa – melodramat; **11.00** Arsene Lupin (9); **12.05** Urodzony pod szczęśliwym minerałem; **13.10** Dziedzictwo Beethovena. Przesłania dla współczesności – cykl dok.; **13.30** Tajemnica Enigmy (3); **14.20** Tajemnica Enigmy (4); **15.15** Rodzina 2 – film dok.; **15.55** Moja noc u Maud – film obyczajowy; **17.55** Res Poloniae – O Polsce z oddali; **18.30** Informacje kulturalne; **18.55** Reżyserzy: David Lean; **20.00** Wstęp do filmu „Wszyscy wiedzą”; **20.05** Wszyscy wiedzą – film fabularny, Hiszpania/Francja/Włochy 2018, reż.: Asghar Farhadi, wyk.: Eduard Fernandez, Penelope Cruz, Javier Bardem, Ricardo Darin; **22.25** Zaginionie – odnalezienie; **22.55** Margaret Atwood. Słowo to sła – film dok.; **00.40** Gomorra (24) – serial; **01.40** Fosfor – film anim.; **01.50** Finito Calling – film anim.; **02.15** Flic Story – film fabularny; **04.15** Przepraszam, czy tu biją? – film sensacyjny; **05.30** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1342); **07.05** Kuchenne rewolucje 21 (2); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku; **11.50** Ukryta prawda (1457); **12.55** Tajemnice miłości (48); **14.00** Ukryta prawda (1343); **15.05** Ukryta prawda (1134); **16.10** Ten moment (16); **16.45** Kuchenne rewolucje 21 (3); **17.55** Ukryta prawda (1458); **19.00** Fakty; **19.30** Sport; **19.40** Pogoda (9065); **19.50** Uwaga!; **20.00** 1800 gramów – film obyczajowy, Polska 2019, reż.: Marcin Glowacki, wyk.: Magdalena Różczka, Piotr Glowacki, Maciej Zakościelny, Danuta Stenka, Wojciech Meczwaldowski; **22.10** Dunkierka – film wojenny, Wielka Brytania/Holandia/Francja/USA 2017, reż.: Christopher Nolan, wyk.: Fionn Whitehead, Harry Styles, Aneurin Barnard, Tom Hardy, Mark Rylance, Kenneth Branagh, Cillian Murphy; **00.20** Kuba Wojewódzki 17 (11); **01.25** Na granicy światów (8) – serial; **02.25** Szpital (891); **03.25** Uwaga!; **03.45** Zamieszkać na plaży 4 (3); **04.15** Recepta na stary dom 3 (1); **04.45** Jak to jest zrobione 10 (19); **05.15** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (356); **09.10** Malanowski i Partnerzy (357); **09.40** Sekrety rodziny (291); **10.40** Dlaczego ja? (1159); **11.40** Gliniarze (362); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1089); **14.40** Dlaczego ja? (980); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (751); **17.00** Gliniarze (760); **18.00** Pierwsza miłość (3499); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Psy 3. W imię zasady – film sensacyjny, Polska 2019, reż.: Władysław Pasikowski, wyk.: Mirosław Baka, Marcin Dorociński, Sebastian Fabijański, Jan Frycz, Bogusław Linda, Cezary Pazura, Tomasz Schuchardt, Artur Żmijewski; **22.50** Inwazja: Bitwa o Los Angeles – film s.f., USA 2011, reż.: Jonathan Liebesman, wyk.: Aaron Eckhart, Cory Hardict, Michael Pena, Michelle Rodriguez, Ramon Rodriguez; **01.15** Indiana Jones i Świątynia Zagłady – film przygodowy; **03.55** Świat według Kiepskich (202); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Teleszkapy TV Okazje

TVP 1

05.05 Mister Twister (45); **05.30** Mister Twister (46); **06.00** Magazyn Ekspresu Reporterów; **07.00** **Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze**; **07.40** Rok w ogrodzie; **08.05** Rok w ogrodzie Extra; **08.20** wojko-polskie.pl (46); **08.45** Pełnosprawni (476); **09.15** Fascynujący świat: Świat w sieci (3) – serial dokumentalny; **10.15** Sprawa dla reportera; **11.15** Noce i dnie (11) – serial TVP; **12.20** Gwiazdy w południe: Orle skrzydło – western, USA 1979, reż.: Anthony Harvey, wyk.: Martin Sheen, Sam Waterston, Harvey Keitel, Stephane Audran; **14.10** Z pamięci: Karol Szymanowski, cz. 3; **14.25** Okrasa łamie przepisy – magazyn kulinarny; **14.55** Komisarz Alex (223) – serial kryminalny TVP; **15.55** Rolnik szuka żony – reality show; **17.00** Telexpress; **17.20** Pogoda; **17.30** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **18.20** Kulisy serialu „Ojciec Mateusz”; **18.35** Ojciec Mateusz (365) – serial kryminalny TVP **19.30** Wiadomości **20.05** Pogoda **20.10** Sport **20.15** ALARM! **20.35** Komisarz Alex (224) – serial TVP **21.35** Hit na sobotę – Rambo: Ostatnia krew – film akcji, USA 2019, reż.: Adrian Grunberg, wyk.: Sylvester Stallone, Paz Vega, Sergio Peris-Mencheta, Oscar Jaenada **23.25** Układ zamknięty – thriller, reż.: Ryszard Bugajski, wyk.: Janusz Gajos, Kazimierz Kaczor, Wojciech Żołądkowicz, Przemysław Sadowski, Magdalena Kumorek **01.30** Boks – Gala KnockOut Boxing Night #26 – Turcja **02.35** Jaka to melodia? – teleturniej **03.35** Belfast – mury wstydu – film dokumentalny **04.30** Z pamięci: Karol Szymanowski **04.35** Zakończenie dnia

TVP 2

05.20 Barwy szczęścia (2696) – serial obyczajowy TVP; **05.50** Barwy szczęścia (2697) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Barwy szczęścia (2698) – serial obyczajowy TVP; **07.00** M jak miłość (1685) – serial TVP; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym Pogoda Flesz; **12.15** Rodzinny ekspres; **12.55** Tak to leciało! (11) – teleturniej muzyczny; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Kolo fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2023 (7). Universe – widowisko muzyczne; **16.20** Na dobre i na złe (861) – serial TVP, reż.: Jose Iglesias, wyk.: Mateusz Janicki, Mateusz Damięcki, Pola Gonciarz, Tetiana Malkova, Marcin Korcz, Marcin Urbanke, Aleksandra Grabowska, Dmytro Malukov, Dagmara Bryzek, Anna Pijanowska; **17.20** Smaki świata – po bałkańsku (47); **17.50** Słowo na niedzielę; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Postaw na milion – teleturniej; **19.35** Lajk! **20.00** The Voice of Poland XIII – Live Final (18), cz. I **21.35** The Voice of Poland XIII – Live Final (18) Wyniki **23.00** Cztery wesela i pogrzeb – komediodramat, Wielka Brytania 1994, reż.: Mike Newell, wyk.: Hugh Grant, Andie MacDowell, Simon Callow, Rowan Atkinson, James Fleet, Kristin Scott Thomas, Charlotte Coleman **01.05** Kabaret. Super Show Dwójki **02.10** I że ci nie odpuszczę – komedia, USA 2018, reż.: Rob Greenberg, wyk.: Eugenio Derbez, Anna Faris, Eva Longoria **04.10** Słodkie oczy – film TVP, reż.: Juliusz Janicki, wyk.: Witold Pyrkosz, Iga Cembrzyńska, Dorota Fellman, Stanisław Igar, Krystyna Królówna, Zenon Laskowik **05.15** Rodzinka.pl – serial TVP **05.45** Zakończenie dnia

TVP Info

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.23** Pogoda; **06.31** Info Poranek; **06.52** Pogoda; **07.01** Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Info Poranek; **07.50** Bezpieczna jazda; **08.00** Info Poranek; **08.22** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Salon dziennikarski; **09.59** Serwis Info Dzień weekend; **10.23** Pogoda; **10.29** Info Dzień weekend; **10.53** Pogoda; **10.59** Info Dzień weekend; **11.29** Info Dzień weekend; **11.52** Pogoda; **11.59** Info Dzień weekend; **12.29** Info Dzień weekend; **12.51** Pogoda; **12.59** Info Dzień weekend; **13.29** Info Dzień weekend; **13.52** Pogoda; **13.59** Info Dzień weekend; **14.29** Info Dzień weekend; **14.53** Pogoda; **15.00** Debata TVP Info; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info med; **17.00** Telexpress; **17.15** Telexpress Extra; **17.30** Studio Wschód; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.30** Kobiecym okiem; **18.52** Info Wieczór weekend; **19.00** Między słowami; **19.20** Info Wieczór weekend **19.30** Wiadomości **19.58** Gość Wiadomości **20.13** Minęła 20 **21.00** Nie da się ukryć **21.15** Śledczym okiem **21.40** Serwis Info Wieczór weekend **21.50** W tyle wizji **22.25** Serwis Info Wieczór weekend **22.30** W tyle wizji Extra **23.00** Magazyn śledczy Anity Gargas **23.25** Info Wieczór **24.00** Wiadomości **00.28** Gość Wiadomości **00.56** Pogoda **01.05** Salon dziennikarski **02.00** Minęła 20 **02.52** Pogoda **02.55** Śledczym okiem **03.25** Filmy Dokumentalne TVP Info **04.15** Filmy Dokumentalne TVP Info **05.28** Magazyn śledczy Anity Gargas

TV TRWAM

05.00 Siódmy Sakrament; **05.25** „Jan Paweł II – Brat naszego Boga” – koncert z Kościoła pw. św. Brata Alberta w Krakowie; **07.15** Procesja dziejów; **07.35** Trzej generałowie; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Westerplatte Młodych; **08.55** Słowo życia; **09.00** Głos serca; **09.45** Muzyczne chwile; **09.55** Święty na każdy dzień; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Retrospekcja; **10.20** Młodzi z Pasją; **10.40** Polski Punkt Widzenia; **11.00** Kropelka radości; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Warto zauważyć... w mijającym tygodniu; **12.50** Siódmy Sakrament; **13.20** Ocalić od zapomnienia; **13.30** **Msza święta z Jasnej Góry**; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela”; **14.35** Natura Obiektywnie; **15.00** Regał; **15.30** Wierzę w Boga; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Podkarpacki Wołyń; **17.00** Z Parlamentu Europejskiego; **17.25** Święty na każdy dzień; **17.30** Nowa Ewangelizacja; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** **Anioł Pański** **18.05** Informacje dnia **18.15** Rozmowy niedokończone **19.25** Święty na każdy dzień **19.30** Manna z Nieba – serial animowany dla dzieci **19.45** Modelitwa z telelincznym udziałem dzieci **20.00** Informacje dnia **20.20** **Różaniec** **20.50** Myśląc Ojczyzna **21.00** **Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja** **21.20** Informacje dnia **21.40** Polski Punkt Widzenia **22.00** Głos serca – serial fabularny **22.50** Muzyczne chwile **23.00** Obył był zimny albo gorący – film dokumentalny **00.00** Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.50 Był taki dzień – 19 listopada; **06.55** Biblia – Abraham, cz. 3; **07.50** Wojownicy czasu; **08.25** Tulipan – serial TVP; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** W Polskę jedziemy; **10.25** Kromdraai. Kolebka ludzkości – film dok.; **11.30** Wszystkie kolory świata: Sycuan – krajina cudów; **12.35** Podróże na Północ Europy (5); **13.30** Z wieszaka historii (8); **14.05** Moby Dick – dramat, USA 1956, reż.: John Huston, wyk.: Richard Basehart, Gregory Peck, Leo Genn, James Robertson Justice; **16.00** Nie taka prosta historia; **16.35** Japońska wyprawa Joanny Lumley (3); **17.30** Spór o historię; **18.10** Ogniem i mieczem (2); **19.00** Giganci historii; **19.50** Rok 1982. Kalendarium; **20.05** Człowiek z Zachodu – western, USA 1958, reż.: Anthony Mann, wyk.: Gary Cooper, Julie London, Arthur O'Connell, Lee J. Cobb; **21.55** Historia w postaciach zapisana: Burzliwe życie Wallis Simpson; **23.50** Pluton – dramat wojenny; **02.00** Peryskop Gundlacha. Czy alianckich czołgów – film dok.; **02.45** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Nowe piosenki – program rozrywkowy; **07.50** Informacje kulturalne; **08.20** Wydarzenie aktualne; **08.45** Tamte lata, tamte dni: Maciej Wojtyłko; **09.20** Formularz – film dok.; **10.30** Barbara i Jan (7) – serial TVP; **11.10** Kapitan Sowa na tropie (1) – serial TVP; **12.50** Nie lubię poniedziałku – komedia; **14.40** Dziką muzyką – Suwalska mozaika; **15.25** Festiwal Eufonie 2021, cz. 1 – koncert; **16.20** Pan Hulot wśród samochodów – komedia, Francja 1971, reż.: Jacques Tati, wyk.: Jacques Tati, Marcel Fraval, Honore Bostel, Francois Maisongrosse; **18.10** Do dzieła; **18.35** Legendy Rocka: Rockabilly; **19.00** Legendy Rocka: Chicago Blues; **19.30** Informacje kulturalne; **20.00** Milczenie – film fabularny, Wołchy/Tajwan/USA/Meksyk 2016, reż.: Martin Scorsese, wyk.: Andrew Garfield, Adam Driver, Liam Neeson; **22.45** Wieczór trzeci wspomnień – widowisko; **00.05** Test pilota Pirxa – film s.f.; **01.55** Wszyscy wiedzą – film fabularny; **04.20** Informacje kulturalne; **04.50** Teledysk; **05.15** Tamte lata, tamte dni: Maciej Wojtyłko; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (940); **07.05** Kuchenne rewolucje 13 (8); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Na Wspólnej Omnibus 20 (898); **13.30** MasterChef 11 (11); **15.15** Top Model 11 (11) – program rozrywkowy; **16.50** Ślub od pierwszego wejrzenia 8 (11); **17.55** Kuchenne rewolucje 25 (12); **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda (9066); **19.45** Uwaga!; **20.00** Mam talent 14 (12); **22.15** Złe mamy – komedia, USA 2016, reż.: Jon Lucas, Scott Moore, wyk.: Mila Kunis, Kathryn Hahn, Kristen Bell, Christina Applegate, Jada Pinkett Smith; **00.20** Incepcja – film przygodowy, USA/Wielka Brytania 2010, reż.: Christopher Nolan, wyk.: Leonardo DiCaprio, Joseph Gordon-Levitt, Ellen Page, Tom Hardy, Ken Watanabe, Cillian Murphy, Tom Berenger, Marion Cotillard, Pete Postlethwaite, Michael Caine, Lukas Haas; **03.30** Uwaga!; **03.50** Zamieszkać na plaży 4 (4); **04.20** Recepta na stary dom 3 (2); **04.50** Jak to jest zrobione 10 (20); **05.20** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.25** Trolle – film animowany; **10.10** Ewa gotuje (466); **10.40** Nasz Nowy Dom (276); **11.40** Bogaty Dom – Biedny Dom (45); **12.50** Górale (29); **13.30** Drwale i inne opowieści Bieszczad (131); **14.05** Drwale i inne opowieści Bieszczad (132); **14.40** Rolnicy. Podlasie (31); **15.50** Więzienie (50); **16.20** Więzienie (51); **16.50** Więzienie (52); **17.20** Więzienie (53); **17.50** Chłopaki do wzięcia (285); **18.20** Chłopaki do wzięcia (286); **18.50** Wydarzenia; **19.15** Prezydenci i Premierzy; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Śmierć – film familijny, USA 2011, reż.: Raja Gosnell, wyk.: Hank Azaria, Jayma Mays, Neil Patrick Harris, Sofia Vergara; **22.15** Punisher – film akcji, USA/Niemcy 2004, reż.: Jonathan Henleigh, wyk.: John Travolta, Will Patton, Eddie Jemison, Laura Harrington, Rebecca Romijn, Roy Scheider; **01.05** Inwazja: Bitwa o Los Angeles – film s.f.; **03.35** Świat według Kiepskich (238); **04.20** Kabaretowa Ekstraklasa; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

Redakcja „Idziemy” nie ponosi odpowiedzialności za zmiany w programach TV wprowadzone przez nadawców po 31 X 2022 r.

Mottem papieskiej podróży do Bahrajnu były słowa „Pokój na ziemi ludziom dobrej woli”.

– Przybywam tu jako wierzący, jako chrześcijanin, jako człowiek i pielgrzym pokoju, ponieważ dziś, jak nigdy dotąd, jesteśmy wszędzie wzywani do poważnego zaangażowania na rzecz pokoju – mówił Franciszek zaraz po przylocie do tego położonego w Zatoce Perskiej państwa. Liczy ono ok. 1,5 mln ludności, w większości muzułmańskiej. Liczbę katolików szacuje się na 80–100 tys.

Franciszek złożył kurtuazyjną wizytę królowi Bahrajnu Hamadowi. Przy wjeździe do rezydencji monarchy grupa Arabów śpiewała powitalną pieśń. W pałacu powitał papieża król wraz z rodziną. Na dziedzińcu pałacu wysłuchano hymnów Watykanu i Bahrajnu, kompania

Franciszek i król Bahrajnu Hamad ibn Isa Al Chalif

tot. Maurizio Brambati

Franciszek w Bahrajnie

reprezentacyjna oddała honory wojskowe, na cześć Franciszka oddano również 21 wystrzałów armatnich. Ostatnim punktem pierwszego dnia wizyty było spotkanie z władzami, przedstawicielami społeczeństwa i korpusem dyplomatycznym. Papież wyraził uznanie dla wkładu tego małego kraju w dialog ludzi różnych kultur, narodowości i religii, apelując: „pracujmy razem, pracujmy na rzecz wspólnoty, na rzecz nadziei!”.

Franciszek przywołał konstytucję Bahrajnu, która stanowi, że „nie może być żadnej dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie, język, religię lub przekonania”, że „wolność sumienia jest wartością absolutną” oraz że „państwo chroni nietykalność religii”. „Są to przede wszystkim zobowiązania, które należy stale przekładać na praktykę, aby wolność religijna stała się pełna i nie ograniczała się do wolności kultu; aby równa godność i równe szanse były konkretnie przyznawane każdej grupie i każdej osobie; aby nie było dyskryminacji, a podstawowe prawa człowieka nie były gwałcone, lecz promowane; myślę przede wszystkim o prawie do życia, o konieczności zagwarantowania go zawsze, także wobec osób, które zostały ukarane, których egzystencja nie może być wyeliminowana” – wskazał Franciszek. Papież wyraził swój ból z powodu

sytuacji w Jemenie, dręczonym „zapomnianą wojną, która jak każda wojna nie prowadzi do zwycięstwa, ale jedynie do najgorszej klęski wszystkich”.

W piątek 4 listopada papież uczestniczył w zamknięciu Bahrajńskiego Forum na rzecz Dialogu: Wschód i Zachód dla ludzkiego współistnienia. Po przemówieniach króla oraz wielkiego imama prof. Ahmeda el-Tayeba papież Franciszek zaapelował o podejmowanie modlitwy, wychowania i działań na rzecz pokoju i współistnienia. Papież zauważył, że obecnie niestety Wschód i Zachód coraz bardziej przypominają dwa przeciwstawne morza. „W ogrodzie ludzkości, zamiast troszczyć się o całość, igra się z ogniem, z pociskami i bombami, z bronią, które powodują płacz i śmierć, pokrywając wspólny dom popiołem i nienawiścią” – stwierdził Ojciec Święty. Zaznaczył, że dzieje się tak, jeśli „wciąż akcentuje się przeciwieństwa, nie odkrywając na nowo zrozumienia, jeśli się obstaje przy stanowczym narzucaniu własnych modeli i własnych despotycznych, imperialistycznych, nacjonalistycznych i populistycznych wizji, jeśli nie interesujemy się kulturą drugiego człowieka, jeśli nie słuchamy krzyku zwykłych ludzi i głosu ubogich,

jeśli nie przestaje się rozróżniać w sposób manichejski, kto jest dobry, a kto zły, jeśli nie podejmuje się wysiłku, by zrozumieć się nawzajem i współpracować dla dobra wszystkich”. Papież wskazał, że zadaniem osób religijnych jest pomaganie ludzkości w „płynięciu razem”.

Franciszek podkreślił, że modlitwa pomaga wyjść z zamknięcia we własnym „ja”

czy we własnej grupie, oczyścić się z egoizmu, autoreferencyjności, fałszu i niesprawiedliwości. Dodał, że osoby religijne muszą odrzucić krzewienie nienawiści, nawoływanie do wojny i stosowania przemocy. Mówiąc o wychowaniu, zaznaczył, że „niewiedza jest wrogiem pokoju, a tam, gdzie brakuje możliwości edukacyjnych, wzrasta ekstremizm i zakorzenienie się fundamentalizm.

W chwili oddania tego numeru „Idziemy” do druku trwało spotkanie papieża z przywódcami duchowymi islamu. Drugiego dnia wizyty przewidziane było też spotkanie ekumeniczne i modlitwa o pokój w katedrze Matki Bożej Arabskiej. W kolejne dni – Msza święta na stadionie narodowym w Bahrajnie i spotkanie z katolikami. Szersza relacja w kolejnym numerze tygodnika./wś

Zadaniem osób religijnych jest pomaganie ludzkości w „płynięciu razem” – mówił Franciszek.

KAROLINA
BRUCHNICKA

REŻYSERIA MICHAŁ KONDRAT

PROROK

PAŃSTWO VS NARÓD

[illegible]

W KINACH OD 11 LISTOPADA

Sejmik Mazowsza pomaga

3904
inwestycje
ze wsparciem
samorządu
województwa
mazowieckiego

*Dane na 1.10.2022 r.

więcej na mazovia.pl

Mazowsze.
serce Polski